

ΝΕΟΛΟΓΟΝ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ.

Τιμάται γρ. άργ. 2.

Τιμάται γρ. άργ. 2.

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑΣ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ, 24 Νοεμβρίου 1891.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.

Πολιτικὴ Ἐπιθεώρησις.—Οἱ γάμοι τῆς Σοφίας Παλαιολόγου.—Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος, Οἱ Ἄδαρες καὶ οἱ Πέρσαι πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.—Ποικίλα.—«Ἡ Αἰθιοπία».—Ἡ Εὐδαιμονία.—Ἡ Μαύρη Παρθένος (διήγημα).—Ἡ Ἐμπόσιος (διήγημα).

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

Τὴν παρελθοῦσαν ἐβδομάδα μέγαν προῦκάλει ἐν τῷ διπλωματικῷ κόσμῳ πάταγον ἡ περιοδεία τοῦ ῥώσου ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ, ὅστις, ἐπανακάμψας ἤδη εἰς τὴν πρωτεύουσάν τῆς χώρας αὐτοῦ, ἐπανελάβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ οἰκείου τμήματος καὶ τὴν ἐπανάληψιν τοῦ ἔργου ἐνεκαίνιασε διὰ σπουδαίων περὶ τῆς πολιτικῆς ἐν γένει καταστάσεως δηλώσεων, ἐμποιοῦσῶν οὐ μικρὰν ἐντύπωσιν καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, ἅτε διατελοῦσαν ἔτι ὑπὸ τὸ κράτος τῶν διαδοθεισῶν ἀνησυχητικῶν φημῶν περὶ γραπτῶν ἅμα καὶ ὀριστικῶν πρὸς τὴν μεγάλην ἐν Εὐρώπῃ δημοκρατίαν συνθηκῶν· τὴν ἐβδομάδα ταύτην τὴν τύρβην ἀπάσης τῆς πολιτικῆς Εὐρώπης συνεκέντρωσεν ὁ ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ ἀπαγγελθεὶς λόγος τοῦ γερμανοῦ ἀρχιγραμματέως, ὅστις διὰ τῆς μακρᾶς αὐτοῦ δημογορίας διέψευσε πάντας τοὺς διατεινομένους ὅτι ὁ στρατηγὸς Καπρίβης οὔτε τὴν περὶ τὸ λέγειν εὐχέρειαν τοῦ προκατόχου ἔχει, καὶ τὸν χαρακτηρισμὸν αὐτοῦ ὡς σιγηλοῦ δικαιοῦ. Καὶ ὄντως, ἀπὸ τῆς εἰς τὰ πράγματα ἐλεύσεως, ὁ τοῦ πρίγκιπος Βίσμαρκ διάδοχος ἤρκετο εἰς μικρὰς ὄλως καὶ ἀσημάντους δημηγορίας, ὡς θὰ ἔπραττε τοῦτο καὶ πᾶς ἕτερος ὑπουργὸς μονάρχου, τάττοντος τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θέλησιν ἐν ἴσῳ πρὸς τοὺς νόμους βαθυῶ καὶ ρητῶς ἀποφαινομένου *sic volo, sic jubeo*· ἀλλ' ἤδη τὰ πράγματα μετέβαλον ὅψιν καὶ ὁ στρατηγὸς Καπρίβης ἐπειράθη νὰ διατρανώσῃ ὅτι καὶ αὐτὸς ἔχει τὴν δύναμιν τοῦ λόγου, ὅτι καὶ αὐτὸς δύναται ἐπὶ μακρὰν ὥραν νὰ κατακλήσῃ τὸ ἀκροατήριον αὐτοῦ διὰ τῶν αὐτῶν ρητορικῶν σχημάτων, δι' ὧν ἄλλοτε ὁ πρίγκιπος Βίσμαρκ κατῳρθεῖτο ν' ἀποσπᾷ τὴν ψῆφον τῆς ἐθνικῆς ἀντιπροσωπείας καὶ νὰ διαθέτῃ αὐτὴν ὑπὲρ τῶν κυβερνητικῶν σχε-

δίων κατὰ βούλησιν. Ἀπὸ τῆς 17 μαρτίου 1890, ὅτε εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκαλεῖτο ὁ στρατηγὸς Καπρίβης καὶ περιεβάλετο τὴν τύβενον τοῦ ἀρχιγραμματέως τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Χοχεντσόλερν, οὐδέποτε ἡ πολιτικὴ τῶν πραγμάτων κατάστασις ἔσχεν ἀνησυχώτερον χαρακτῆρα ὅσον νῦν, καὶ διὰ πολλοὺς μὲν ἄλλους λόγους ἀλλ' ἰδίᾳ διὰ τὴν ἐν Κρονστάδῃ συντελεσθεῖσαν γαλλορρωσικὴν συναδέλφωσιν, ἧς τὰ ἀποτελέσματα μικρὸν ἐμείωσεν ὁ εἰς Πορτσμουθὴν κατάπλους τῆς ὑπὸ τὸν ναύαρχον Ζερβαὶ γαλλικῆς μοίρας, καὶ διὰ τὰς ἐν Παρισίοις ἐπανεληλυμμένας τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου κοινολογίας μετὰ τῶν σπουδαιωτέρων τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας ἀνδρῶν, τοῦ Καρνῶ, τοῦ Φρεσινέ, τοῦ Ριμπῶ. Μόλις ἐπετελεῖτο τὸ γεγονός τῆς ἐν τῷ εἰρημένῳ ρωσικῷ λιμένι παρουσίας τοῦ ναυάρχου Ζερβαὶ μετὰ τῶν ἀξιοματικῶν τοῦ ὑπ' αὐτὸν στόλου καὶ πάντες σχεδὸν οἱ ἐν Βερολίνῳ δυσπρεστυμένοι κύκλοι ἐπὶ τῇ ἐν τῇ ἀρχιγραμματεία ἐπελθούσῃ μεταβολῇ ἤρξαντο τὰς ἐναντίον τοῦ ἐπικρατοῦντος νῦν συστήματος διαμαρτυρίας διατυποῦντες καὶ πικρῶς μεμφόμενοι τοῦ κ. Καπρίβη ἀδράνεια ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἐὰν ἐν τοῖς πράγμασι διετέλει ὁ πρίγκιπος Βίσμαρκ, οὔτε τὰ ἐν Κρονστάδῃ γεγονότα θὰ διεδραματίζοντο, οὔτε οἱ γαλλορρωσικοὶ δεσμοὶ θὰ συνεσφίγγοντο ἐπὶ βλάβῃ τῆς γερμανορρωσικῆς φιλίας. Ἐντεῦθεν καὶ ὁ γερμανὸς ἀρχιγραμματεὺς τοῦ λόγου κατήρξατο ἀπὸ τῆς ἐν τῇ ἐξουσίᾳ παρουσίας αὐτοῦ ὅπως ἀποδείξῃ ὅτι μένει ἐν αὐτῇ ἐφόσον τοῦτο τῷ μονάρχῳ ἀρέσκει καὶ ὅπως ἐμμέσως ἀπαντήσῃ εἰς τε τοὺς ζητοῦντας νάκαταστήσωσιν αὐτὸν ἐπεύθυνον ἐπὶ τοῖς διαδραματιζομένοις καὶ εἰς τοὺς πειρωμένους νὰ πραγματώσωσιν τὴν εὐχὴν τῶν πολλῶν τοῦ προκατόχου φίλων, οἵτινες διὰ τῆς ἀποστολῆς πρεσβείας τοῦ ἐν Βροῦνσβικ γερμανικοῦ σωματείου ἐπειράθησαν νὰ βολιδοσκοπήσωσιν ἐκεῖνον κατὰ πόσον πρόθυμος διατελεῖ ἐν τῷ ἀναλαβεῖν τὴν ἐξουσίαν καὶ νὰ ὑποδείξωσιν οὕτω τῇ μεγάλῃ τοῦ γερμανικοῦ πλειονοψηφίᾳ ὅτι ἡ τῆς Γερμανίας ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τῶν περιστοίχουσῶναυτὴν δυσχερειῶν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῆς ἀνακλήσεως τοῦ ἐρημίτου τοῦ Φάρζιν. Εἶτα ὁ γερμ. ἀρχιγραμματεὺς προσεπάθησε νὰ διασκεδάσῃ τοὺς συλλληφθέντας φόβους ἐπὶ τῇ ἐν Κρονστάδῃ παρουσίᾳ τοῦ γαλλικοῦ στόλου καὶ ὡς ἰσχυρὸν προσήγαγε ἐπιχείρημα τὸν εἰρηνικὸν χαρακτῆρα τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, περὶ οὗ αὐταῖς εἶπε λέξεσιν ὅτι τὴν ἀκράδατον ἔχει πεποιθῆσιν, πεποιθῆσιν ἰσχυρὰν ὡς ὁ βράχος, ὅτι οὐδεὶς ἐν τῷ κόσμῳ ὑπάρχει πλέον αὐτοῦ τὴν εἰρήνην ἀγαπῶν· ἐξήτησε

δηλονότι ὁ στρατηγὸς Καπρίβης νὰ διασκεδάσῃ τοὺς ἀντισυχοῦντας πάντας τοὺς Γερμανοὺς φόβους μὴ ἢ γαλλορωσικὴ συμφωνία ὡς κεραυνὸς ἐπισκίψῃ κατὰ τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ μάλιστα μετὰ τὴν ἐν Παρισίοις παρουσίαν τοῦ κ. Γίερς καὶ μετὰ τὸν πάταγον τῶν ἐφημερίδων, αἵτινες συγκρίνουσαι τοὺς στρατοὺς Γερμανίας καὶ Γαλλίας παριστῶσι τοὺς τῆς δευτέρας ὡς ὑπερέχοντας τοὺς τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Χοχεντσόλερν κατὰ ἑκατομμύριον τοῦλάχιστον. Καίτοι ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ ὁ στρατηγὸς Καπρίβης ἐξήτησε νὰ προβάλλῃ καὶ τὸ ἑαυτοῦ κῦρος ὡς στρατιωτικοῦ καὶ ὡς ἀρμοδίου ἐπομένως περὶ τὰ τοιαῦτα, παρεσύρθη οὐχ ἥττον εἰς κρίσεις περὶ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἥκιστα εὐμενεῖς καὶ μελλούσας νὰ προκαλέσωσι διαμαρτυρίας ἐν τῇ δημοκρατούμενῃ χώρᾳ, καὶ διὰ τῆς διαβεβαιώσεως ὅτι ἡ ἀγαθὴ ὀργάνωσις τοῦ στρατοῦ εὐρέως ἀντικαθίστησι τὸν ἀριθμὸν ἠθέλησε νὰ ὑπαινιχθῇ ὅτι ὁ γερμανικὸς στρατὸς εἶναι κρεῖσσον τοῦ γαλλικοῦ κατηρτισμένος, καίτοι τὰ πράγματα ἀποδεικνύουσι νῦν τὸ ἀντίθετον, ὡς ἐξηγεῖται καὶ διὰ τῆς σπουδῆς τῶν ἐν Βερολίῳ, τὸ μὲν ὅπως βελτιώσωσι τὴν ὑφισταμένην ὀργάνωσιν διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως ἅμα καὶ αὐξήσεως τοῦ πυροβολικοῦ, τὸ δὲ ὅπως εἰσαγάγωσι τὴν διαιτηθεῖαν πρὸς αὐξήσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑπὸ τῆς σημαίας ἀνδρῶν. Ἐν τῇ ρύμη τοῦ λόγου ὁ κ. Καπρίβης ἐν πολλοῖς ἐμιμήθη τὸν προκάτοχον καὶ πολλὰς αὐτοῦ ἀντιγράφων φράσεις ἐκ τοῦ λόγου τῆς 6 Φεβρουαρίου τοῦ 1888, ἐξεφράσθη περὶ διμετῶπου πολέμου, ἐξῆρε τὴν δύναμιν τῆς Γερμανίας, ἥτις, εἶπε, κρεῖσσον παντὸς ἑτέρου ἔθνους δύναται ν' ἀποσοβήσῃ τὸν πόλεμον, καὶ διεπίστωσεν ὅτι ἡ Γερμανία ὑπὸ φίλων περιστοιχίζεται κρατῶν. Τὸ συμπέρασμα δὲ τὸ γενικὸν τῆς ἐπὶ ὧραν καὶ ἐπέκεινα διαρκεσάσης δημογγορίας τοῦ στρατηγοῦ Καπρίβη εἶναι βεβαίως ἡ ἐμπνευσις τοῦ αἰσθήματος ὅτι αὐτὸς οὐδεμίαν ὑπέχει εὐθύνην ἐπὶ τῇ ἐνεστώσῃ τῶν πραγμάτων καταστάσει, ὅτι οὐδεὶς τὴν εἰρήνην νὰ διαταράξῃ ζητεῖ, καὶ ὅτι ἡ ἐν Κρονστάδη συναδέλφωσις Γάλλων καὶ Ρώσων οὐδὲ κατὰ σπιθαμὴν τὸν πόλεμον ἐγγύτερον κατέστησεν. Ἀτυχῶς οἱ λόγοι οὗτοι, φέροντες τὸν τύπον σχεδὸν τοῦ ἐν τῷ συμποσίῳ τοῦ λόρδου δημάρχου καὶ τοῦ ἐν Μεδιολάνοις καὶ τείνοντες εἰς τὸ καθισχύασαι τὴν κοινὴν γνώμην, ἀνατρέπονται ἄρδην διὰ τῆς ὑποδεικνυομένης ἀνάγκης ἐκτάκτων στρατιωτικῶν μέσων, ἢ καὶ ἀναιροῦνται ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ λαλήσαντος, ὅστις ρητῶς εἶπεν ὅτι ἡ τοῦ πολέμου ἐκρηξις εἶναι πιθανή, ἀλλ' ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ προφητεύσῃ καὶ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ ἐκρηξις αὕτη νὰ ἐπέλθῃ δύναται.

Σπουδαῖα ὡσαύτως, ὑπὸ γενικὴν πῶς ἐποψίν, εἶναι αἱ αὐστροϊταλικαὶ σχέσεις ἐν τῷ ρωμαϊκῷ ζητήματι, ἐν τῷ ζητήματι δηλονότι τῆς ἀπέναντι τοῦ Κυρναλίου θέσεως τοῦ Βατικανοῦ ἕνεκα τῆς Ρώμης. Ἐν τῇ αὐστριακῇ ἀντιπροσωπεῖα ὁ βουλευτὴς Ζάλλιγγερ ἐπειράθη νὰ ἐπερωτήσῃ τὸν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν περὶ τοῦ παπικοῦ ζητήματος καὶ ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τούτου ἐξηγήσεις περὶ τῆς ἀπέναντι τοῦ Κυρναλίου θέσεως τοῦ μεγάλου ποντίφηκος, τοῦ γεραιρομένου καθ' ἅπασαν μὲν τὴν Δύσιν, ἀλλ' ἰδίᾳ ἐν Αὐστροίᾳ, τῇ κατ' ἐξοχὴν ταύτη καθολικῇ χώρᾳ τῆς Εὐρώπης, τῇ ἀείποτε τὴν φωνὴν ὑψώσασθαι κατὰ τῶν ἀποπειραθέντων νὰ συλῆσωσι τὰ δίκαια τοῦ παπισμοῦ καὶ νὰ βεβηλώσωσι τὴν παπικὴν τιᾶραν. Ὁ κόμης Καλνόκης εἰς δεινὴν περιελθὼν θέσιν ἐνόμισε, καὶ οὐχὶ ἀδίκως, ὅτι τὸ καθῆκον αὐτοῦ ἐπετέλεσε διὰ τρόπον, οὐδὲν μὲν τῶν ἐνδιαφερομένων μερῶν προσβάλλοντος, τούναντίον δὲ ἱκανοποιῶντος ἀμφοτέ-

ρα. Τῇ ἀληθείᾳ ὁ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς τῆς μοναρχίας ὄφειλε νὰ παρακάμψῃ δύο ταύτοχρόνως σκοπέλους τὸν τῆς ἀτομικῆς θέσεως τοῦ Πάπα, ἥτοι τὸν τῆς ἐγγυήσεως τῆς ἀτομικῆς αὐτοῦ ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας, καὶ δεύτερον τὸν τῶν κυριαρχικῶν ἀξιώσεων τῆς συμμάχου Ἰταλίας. Ἐὰν μὲν τὸν πρῶτον τῶν σκοπέλων τούτων παρέβλεπεν ἠθέληεν ἀσεβήσει κατὰ τοῦ Ποντίφηκος καὶ παρανομήσει ἐπομένως ἐναντι τοῦ οἰκείου μονάρχου, ὅστις καὶ τὸν τίτλον τοῦ καθολικοῦ καὶ ἀποστολικοῦ φέρει διὰ τὴν εὐλάβειαν αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐν τῷ Βατικανῷ πρωθυεράρχην, ἐὰν δὲ τὸν δεύτερον, τότε ἠθέλε παραβῆναι τὰ πρὸς τὴν σύμμαχον Ἰταλίαν καθήκοντα καὶ φανῆ ὀλίγον μεριμνῶν περὶ τῆς ἀκεραιότητος τῆς χώρας αὐτῆς καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας ἐν τοῖς ἐσωτερικοῖς πράγμασιν. Δεινὸς ἄρα ἦτο ὁ ἐπιδικασθεὶς τῷ κόμῃτι Καλνόκῃ ἀγῶν, ὅστις ἀπέβλεπεν εἰς τὸ συμβίβασαι τὰ δύο ἀσυμβίβαστα πράγματι ζητήματα, τὸ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας τῆς παπωποσύνης, τοῦ πνευματικοῦ ἀρχηγοῦ δηλονότι τοῦ καθολικοῦ τῆς Εὐρώπης κόσμου, καὶ τὸ τῶν κυριαρχικῶν δικαίων τῆς Ἰταλίας, τῆς συμμάχου δηλονότι δυνάμεως, ἥτις χάριν τῆς τριπλῆς συμμαχίας τὴν ἑαυτῆς διεκύβευσε θέσιν πολιτικῶς τε ἅμα καὶ οἰκονομικῶς διὰ τῆς πρὸς τὴν Γαλλίαν δυσαρεσκείας· ἀλλ' ὁ κόμης μετὰ τῆς ἐμπειρίας δεξιῶν κυβερνήτου παρέκαμψεν ἀμφοτέρους τοὺς σκοπέλους καὶ κατώρθωσε νὰ εὐαρεστήσῃ μὲν τῷ ἐπερωτῶντι νὰ πείσῃ δὲ τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ ὅτι ἡ Αὐστροία οὐδὲν κατὰ ταύτης βυσσοδομεῖ καὶ ὅτι σέβεται τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τῆς φίλης καὶ συμμάχου δυνάμεως. Ταύτοχρόνως ὁ κόμης Καλνόκης παρέσχε βάσιν ἐνεργείας καὶ εἰς τὸν ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν ὑπουργὸν τῆς Ἰταλίας, ὅστις ἐπερωτηθεὶς ὑπὸ τοῦ κ. Βόβιο ἀπάντησεν ὅτι οὐδὲν ὑπάρχει παπικὸν ζήτημα καὶ ὅτι μᾶλλον ζητεῖται νὰ παρασταθῇ ὅτι ἡ σύμμαχος μοναρχία πειράται ν' ἀνακινήσῃ τὸ τῆς Ρώμης ζήτημα. Ἀμφοτέρων τῶν ὑπουργῶν αἱ ἐξηγήσεις εἶναι βεβαίως πειστικαὶ κατὰ τὴν ἰδέαν τῶν κυβερνῶντων καὶ τῶν περὶ αὐτούς, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν ἐξεταζόμενοι δυσαρεστοῦσι τοῖς λαοῖς ἀμφοτέρων τῶν κρατῶν, τῷ μὲν αὐστριακῷ, ἅτε περὶ πλείστου ποιουμένῳ τὴν θέσιν τοῦ Πάπα, τῷ δὲ ἰταλικῷ ὡς ἥκιστα εὐνοοῦντι τὴν ἀνακίνησιν τοῦ τῆς Ρώμης ζητήματος, ὅπερ ὀριστικῶς δι' αὐτὸν ἔληξεν ἀπὸ τῆς 20 Σεπτεμβρίου τοῦ 1870· ἄλλως δὲ καὶ αἱ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος ὀκτωβρίου διαμαρτυρίαι καὶ διαδηλώσεις τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ κατὰ τὴν παρουσίαν τῶν γάλλων προσκυνητῶν πληρέστατα ἐτεκμηρίωσαν ὀπόσον τὴν καρδίαν τῶν Ἰταλῶν φιλοπατριδῶν θίγει πᾶς περὶ Ρώμης γινόμενος λόγος. Ἐντεῦθεν ἔπεται ὅτι αἱ ἐν ταῖς ἐθνικαῖς ἀντιπροσωπεῖαι τῶν δύο συμμάχων κρατῶν ἀνταλλαγεῖσαι σκέψεις καὶ ἐξηγήσεις μικρὸν πῶς συμβάλλονται εἰς τὴν καθισχύασιν τῶν ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου ἤδη τὸ ζήτημα τῆς δούλης Ἰταλίας μέγαν προκαλεῖ πάταγον καὶ ἀποδείκνυσιν ὡς ἐξαμβλωματικὴν τὴν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν δύο τῆς μέσης Εὐρώπης αὐτοκρατοριῶν προσχώρησιν τοῦ ἰταλικοῦ βασιλείου.

Ἐπὶ τὴν ἐποψίν δὲ τῆς ἐσωτερικῆς πολιτικῆς τῶν κυριωτέρων ἐν Εὐρώπῃ κρατῶν ἐν μὲν τῇ Ἀγγλίᾳ ὑπάρχει ἡ ἐσωτερικὴ πάλη τῶν κυριωτέρων ἡγετῶν τῶν διαφόρων πολιτικῶν κομμάτων, οἵτινες πειρῶνται ν' ἀνασκευάσωσιν ἀλλήλους ἐν τῷ ζητήματι τῆς Ἰρλανδίας καὶ ν' ἀποροῦσιν ἀφ' ἑαυτῶν τὴν ἐπὶ τοῖς ἐκεῖ διαδραματιζομένοις εὐθύνην. Ἰδίᾳ ὁ μαρκήσιος Σαλισβουρῆς διέπρεψεν ἐν τῷ διεξαχθέντι ἀγῶνι, ἀλλὰ τὰ

ἐπιχειρήματα αὐτοῦ ἦσαν ἐκ τῶν τετριμμένων ὄλως, καὶ δικαίως ὁ ἰσχυρότερος καὶ δεινότερος τῶν πολεμίων αὐτοῦ, ἀνασκευάζων τὸν προθυπουργὸν τῆς ἀνάσσης, λαλήσαντα ἐν Βιρμινγιάμ, ἀπέδειξεν ὅτι ἡ ὑπὲρ τῆς πέραν τοῦ πορθμοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου νήσου αἰτουμένη αὐτονομία οὔτε τὴν ἰσχύν καὶ δύναμιν τῆς Ἀγγλίας ἐν ταῖς ἀποικίαις ἐξασθενεῖ, οὔτε ἡ αὐτονομία αὕτη περιεμφερῆς τυγχάνει τῆς ἥς ἀπολαύουσιν διοικητικῆς ἀνεξαρτησίας τὰ γερμανικὰ κράτη. Ἐν δὲ τῇ Γαλλίᾳ ὑπάρχει τὸ ζήτημα τοῦ τῆς Αἰξ ἀρχιεπισκόπου, ὅπερ προὔκალεσεν οὐκ ὀλίγον θόρυβον ἐνεκα τῆς ἐκδοθείσης ἀποφάσεως ἐναντίον αὐτοῦ, καταδικαζομένου εἰς πρόστιμον 3000 φράγκων, τὸ τῶν ἐργατῶν, ἀποδεχομένων ἐν μέρει τὸ τῆς διαιτησίας ζήτημα καὶ πειθουμένων εἰς τὸν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ὑποδεικνυόμενον τρόπον συμβιβασμοῦ, καὶ τὸ τῶν ἀποικίων, ὅπερ ὡσαύτως εὑρίθαι ἐν πλήρει ἐξομαλίσει μετὰ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ μείζονος μέρους τοῦ προὔπολογισμοῦ.

Ἐν Αὐστρίᾳ ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις φαίνεται πολλῶς περιπλοκωτέρα καί, ἐὰν τὸ ὑπουργεῖον ἐμμεῖτο τὰ ἐν Γαλλίᾳ, ἄπερ, σεβόμενα τὸ σύνταγμα, πάραυτα τὴν παραίτησιν αὐτῶν προβάλλουσιν ὅταν ἀποτύχωσι καὶ ἐν τῷ ἐλαχίστῳ ἐτι ζήτηματι, βεβαίως ἀντὶ τοῦ κόμπος Τάαφε θὰ ὑπῆρχεν ἐν τῇ ἡγεσίᾳ τοῦ αὐστριακοῦ ὑπουργεῖου ἕτερος ἡγέτης. Συζητούμενου τοῦ νομοσχεδίου φορολογικῶν τινῶν μέσων, ὁ κ. Πλένερ προέτεινεν ὅπως τῶν νέων τούτων δασμολογικῶν μέτρων ἀπαλλαγῶσιν οἱ μικρέμποροι καὶ οἱ μικροὶ ἐργοστασιάρχαι· ἡ κυβερνήσις ἀντέστη κατὰ τῆς προτάσεως τοῦ ἡγέτου τούτου τῆς ἀριστερᾶς, ὁ δὲ κόμπος Τάαφε ἐπεβλήθη δι' ὄλου τοῦ κύρους αὐτοῦ, ὡς προθυπουργοῦ· ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσε καὶ ἡ τοῦ κ. Πλένερ πρότασις ἐπειρηθῆσθαι δι' ἀρκούντως σημαντικῆς πλειονοψηφίας. Τὸ πρᾶγμα τοῦτο προὔκალεσε μεγάλην ἐντύπωσιν παρὰ τοῖς κυβερνητικοῖς κύκλοις, τὸ ὑπουργεῖον ὅμως ἀκλόνητον μένει ἐν τῇ θέσει αὐτοῦ καὶ ἴσως ἡ μόνη συνέπεια ἔσται μεταλλαγὴ τινος προσώπων καὶ θέσεων, τοῦ ἀρμοδίου ὑπουργοῦ, ἤτοι τοῦ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν, ἀνταλλάσσοντος τὸ ὑπουργεῖον πρὸς τὸν ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης. Ταῦτοχρόνως καὶ αἱ ἐν ταῖς ἀντιπροσωπεῖαις συζητήσεις οὐ μικρὰν κέκτινται σπουδαιότητα καὶ μάλιστα ἔνεκα τῶν δηλώσεων τοῦ ἐπὶ τῶν ναυτικῶν ὑπουργοῦ, ζητήσαντος ἰδιαιτέραν ἐκτακτον πίστωσιν πρὸς ἀνοργάνωσιν τοῦ ὑπάρχοντος ναυτικοῦ διὰ τῆς ἀντικαταστάσεως τῶν παλαιῶν θωρηκτῶν διὰ νέων. Ἐν Ἰταλίᾳ τὸ οἰκονομικὸν ἰδίᾳ ζήτημα ἐπισπάται τὴν προσοχὴν τῶν ἐν Ρώμῃ, μετὰ τὰς δηλώσεις τοῦ κόμπος Καλνόκη ἐν ταῖς ἀντιπροσωπεῖαις περὶ τοῦ παπικοῦ ζητήματος, δηλώσεις περὶ ὧν ὁ παρὰ τῷ αὐτοκράτῳι Φραγκίσκῳ Ἰωσήφ ἀντιπρόσωπος τοῦ βασιλέως Οὐμβέρτου εὐαρέστους ἔλαβεν ἐξηγήσεις καὶ ἐπέισθη ὅτι ὁ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς τῆς μοναρχίας, λαλῶν περὶ τοῦ φαινομένου ζητήματος, εἶπεν οὐχὶ ὅτι ὑπάρχει ζήτημα ρωμαϊκόν, ἀλλ' ἀπλῶς ὅτι ὑπάρχει ζήτημα, ἀπαιτοῦν τὴν ἐξομάλισιν αὐτοῦ παρ' αὐτῆς ταύτης τῆς Ἰταλίας. Τὰ τοῦ βασιλείου οἰκονομικὰ ἀποτελοῦσι παράγοντα, ὃν ἀδυνατεῖ νὰ παρίδῃ ὁ ἰταλικὸς λαός, καὶ δικαίως αἱ ἐν Μοντεσιτόριο ἐξηγήσεις τοῦ ἀρμοδίου ὑπουργοῦ προκαλοῦσιν ἐνδοιασμοὺς παρ' ἅπασιν σχεδὸν τοῖς μὴ κυβερνητικοῖς κύκλοις, οἵτινες ἠλπισαν ὅτι ἡ τοῦ κ. Κρίσπι ἀντικατάστασις διὰ τοῦ κ. Ρουδίνι θὰ συνεπαγάγῃ εἰμὴ τὴν μεταβολὴν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τοῦλάχιστον τὴν τροποποίησιν τῆς οἰκονομικῆς. Προσέτι καὶ ἡ ἐν Μασσάουα δίκη τοῦ Λιβράγη ἔχει ση-

μασίαν τινά, ὡς δείκνυται ἐκ τῆς γλώσσης τῶν ἐφημερίδων, αἵτινες πειρῶνται νὰ δικαιολογήσωσι τὸν στρατηγὸν Βαλδισέραν, κατηγορούμενον ἐπὶ τῷ ὅτι παρέσχεν ἀφορμὴν εἰς τὴν δίκην ταύτην, καὶ ἐπομένως νὰ παραστήσωσιν ὡς ἀθῶαν μὲν τὴν κυβερνήσιν ὡς ἐνόχους δὲ τοὺς ἐν Μασσάουα ἰθαγενεῖς.

Ἐν Γερμανίᾳ αἱ κοινοβουλευτικαὶ συζητήσεις, καθ' ἃς ἠκούσθη καὶ ὁ μακρὸς λόγος τοῦ ἀρχιγραμματέως, συγκεντροῦσι τὴν κυριωτέραν προσοχὴν τοῦ γερμανικοῦ δημοσίου, ἀναγκαζομένου νὰ παρίδῃ ἐν μέρει τὰς περιεδομένας φήμας περὶ οἰκονομικῆς τοῦλάχιστον προσεγγίσεως Γερμανίας καὶ Ρωσίας μετὰ τὴν διὰ Βερολίνου διέλευσιν τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ τῆς τελευταίας ταύτης, ὡς τοῦτο εἰκάζεται ἐκ τῆς τάσεως γερμανικῶν τραπεζικῶν οἰκῶν, ζητούντων νὰ προσενέγκωσι τὴν χρηματικὴν αὐτῶν ἀρωγὴν εἰς τοὺς ρωσικοὺς σιδηροδρόμους. Ὁ τοῦ Βερολίνου καὶ τῶν λοιπῶν μεγαλοπόλεων τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Χοχεντζόλερν κάτοικος μετὰ προσοχῆς παρακολουθεῖ τὰς εἰρημμένας συζητήσεις, τὸ μὲν διότι ἀφορῶσιν αὐταὶ εἰς νομοσχέδια, θίγοντα τὴν κατάστασιν τῶν ἀναπήρων καὶ λοιπῶν, τὸ δὲ διότι προμηνύουσι τὴν ἐπιβάρυνσιν τοῦ δημοσίου διὰ νέων δαπανῶν πρὸς μερικὴν τοῦλάχιστον ἀνοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ.

Ἐκ τῶν τοῦ Αἴμου κρατιδίων τὴν κυριωτέραν ἐπισπάται προσοχὴν ἡ ἑλληνικὴ βουλὴ, ἥτις τὰς ἐργασίας αὐτῆς ἐνεκαινίασε διὰ τοῦ προὔπολογισμοῦ, τοῦ καταδεικνύοντος ὅτι ἀπομακρύνθη καὶ αἴθις ἡ τῆς Ἐπαγγελίας γῆ, ἤτοι ἡ τοῦ ἰσοζυγίου ἐπίτευξις, καὶ διὰ τοῦ κατηγορητηρίου τοῦ κ. Τρικούπη. Ὁσαύτως καὶ ἡ Ρουμανία ἐπισπάται τὴν γενικὴν προσοχὴν καὶ μάλιστα τῶν τριῶν συμμάχων, οἵτινες μικρὸν νὰ καθησυχάσωσιν ἐτι δύνανται ἐπὶ τῇ ἐπελθούσῃ ἤδη μερικῇ ὑπουργικῇ τροποποιήσει· ἄλλως τε δὲ καὶ αὕτη ἡ μετὰ προσοχῆς ἀποφυγὴ πάσης ἐν τῷ βασιλικῷ λόγῳ, δι' οὗ ἡ τῶν ἐργασιῶν τῆς βουλῆς ἐναρξίς ἐγένετο, μνείας περὶ τῶν πρὸς τὴν τριπλῆν συμμαχίαν σχέσεων τοῦ βασιλείου παρεῖχε ἀφορμὴν ὅπως ἐτι μᾶλλον δυσαρεστηθῶσιν οἱ ἐν Βερολίνῳ καὶ Βιέννῃ καὶ ἀναμνησθῶσιν ἀρχαίων πως ἡμερῶν, καθ' ἃς ὁ μακαρίτης Βρατιάνος ἐπειράτο νὰ προσδέσῃ τὴν χώραν αὐτοῦ εἰς τὸ ἄρμα τῆς εἰρημμένης συμμαχίας.

Τὰ ἐν Βραζιλίᾳ ἐτρόπηνσαν εὐνοϊκωτέραν ἐτι τροπὴν, καθ' ἣν ὥραν ὁ ἀπὸ τοῦ νοεμβρίου τοῦ 1889 τὸ Ρίον Ἰανέιρον βία ἐκλίπων αὐτοκράτωρ Δὸν Πέτρος ἀπέθανεν ἐν Παρισίοις πρὶν ἢ ἶδῃ τὸ εὐάρεστον τοῦτο ἀποτέλεσμα· ἀλλὰ τὰ ἐν Σινικῇ προσέλαβον μεγάλην σοβαρότητα, συνεπεία τοῦ ἐν Μογγολίᾳ κινήματος, ὅπερ, ἐὰν μὴ κατασταλῆ ταχέως, δύναται νὰ διαταράξῃ τὰ καθεστῶτα καὶ νὰ ἐπενέγκῃ σοβαρὰς μεταβολὰς μετὰ τὴν κατὰ τῶν κυριωτέρων ἐν Πεκίνῳ ἀρχόντων μάλιστα δυσαρέσκεϊαν τῶν πολλῶν. Τὸ κίνημα ὑποδαυλίζεται ὑπὸ πολλῶν δυσπρεστυμημένων μανδαρίνων, θύματα δ' αὐτοῦ πίπτουσι καὶ πολλοὶ τῶν Εὐρωπαίων, ὧν αἱ κυβερνήσεις ἐξηναγκάσθησαν εἰς νέα νὰ προβῶσι διαβήματα καὶ νὰ ἐπιστήσωσι τὴν προσοχὴν τοῦ ἐξαδέλφου τοῦ ἡλίου καὶ ἀδελφοῦ τῆς σεληνῆς ἐπὶ τῶν διαδραματιζομένων. Ὁ τῆς Σινικῆς αὐτοκράτωρ, στερούμενος τῆς βοήθειας καὶ ἀρωγῆς τῶν συγγενῶν τούτων αὐτοῦ ἐν τῇ καταστολῇ τοῦ κινήματος, εἰς δυσχερῆ νὰ περιέλθῃ θέσιν δύναται.

ΟΙ ΓΑΜΟΙ ΤΗΣ ΣΟΦΙΑΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ.

Κατά τε τοὺς γάμους τῆς ἑλληνίδος βασιλόπαιδος Ἀλεξάνδρας μετὰ τοῦ μεγάλου δουκὸς Παύλου, ἀδελφοῦ τοῦ αυτοκράτορος πασῶν τῶν Ρωσῶν Ἀλεξάνδρου τοῦ Γ', καὶ ἐπὶ τῷ δυστυχεστάτῳ γεγονότι τοῦ προώρου ὄλων θανάτου τῆς πρώτης νύμφης τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος ἐγένετο ἐν τῷ **Νεολόγῳ** ὑπόμνησις καὶ τῶν ἄλλων βασιλικῶν κηδεστειῶν, ἅς τὰ δύο ὁμόδοξα ἔθνη συνῆψαν κατ' ἀρχαιοτέρας ἐποχάς, μία δὲ τούτων, ὡς ὁ ἀναγνώστης ἐνθυμείται, ἢ καὶ μετὰ τῶν μελαγχολικωτάτων ἐθνικῶν ἀναμνήσεων συνδεομένη, εἶναι ἢ διὰ τῆς συζεύξεως τῆς ἐπ' ἀδελφῷ ἀνεψιῆς τοῦ τελευταίου ἀτέκνου ἑλληνος αυτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Σοφίας μετὰ τοῦ τότε ἀνωτάτου τῆς Ρωσίας ἡγεμόνος Ἰβάν τοῦ Γ'.

Τὸ γεγονός τοῦτο, καίπερ ὡς τε ὑστάτη τις ἀναλαμπὴ τῆς δυνάμεως καὶ δόξης τοῦ πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκπνεύσαντος μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ διὰ τὰ ἐπ' αὐτοῦ ἐρεισθέντα μεγάλα πολιτικά σχέδια ἄξιον ὄν πάσης τῆς προσοχῆς τῆς ἱστορίας, ἀμυδρὸν μάλιστα παρέχεται ἐν αὐτῇ, ἐκ τῶν οὐκ ἐυαρίθμων δὲ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης χρονογράφων τῆς Ρώμης, ἔθθα ὑπὸ τὰς εἰσηγήσεις τοῦ πολλοῦ Βησσαρίωνος ἐμελετήθη ὁ γάμος καὶ κατηρτίσθησαν οἱ πρὸς αὐτὸν σχετικοὶ συνδυασμοί, μόνος ὁ ἐκ Βολτέρας Ἰάκωβος Μαφφῆς κατέλιπεν ἡμῖν μᾶλλον ἢ ἕττον ἀκριβῆ καὶ πλήρη ἐξιστόρησιν αὐτοῦ. Παρὰ τοῖς ἄλλοις βωμαιοῖς χρονογράφοις ἢ βραχεῖά τις ὑπόμνησις ἀπαντᾷ ἢ τελεία κρατεῖ διωπνή. Ἡ αὐτὴ ἔνδεια πληροφοριῶν καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις θησαυροφυλακίαις τῆς ἱστορίας, ἐξ ὧν ἠδύνατό τις νὰ ἐπιζῆσθαι πλείονα· οὐδὲν μὲν ἔτι σχετικὸν ἀνευρέθη οὔτε ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Βατικανοῦ, οὔτε ἐν τοῖς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πέτρου, οὔτε ἐν τοῖς τῶν Κεραμονιερῶν Εἰς μόνος τόμος τῆς συλλογῆς Κλήμεντος τοῦ ΙΑ' (Varia spectantia ad Moschoviam et Moschovitas collecta anno 1710) περιεῖχε σημειώσεις τινὰς περὶ τῶν πρὸς τὴν Μόσχαν σχέσεων τοῦ πάπα Σίξτου τοῦ Δ', ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ ὁ τελευταῖος οὗτος μάρτυς τοῦ παρελθόντος, καταψυχὸν ἐν ἀρχῇ εἰς τὸ ἐν Νεαπόλει Βουρβωνικὸν Μουσεῖον, ἐξηφανίσθη εἶτα καθ' ὁλοκλήριαν. Διατὶ τοῦτο; ἐρωτᾷ μετ' εὐλογωτάτης ἀπορίας καὶ ὑποψίας ὁ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ σπουδαίου τούτου γεγονότος μετὰ θάρρους καὶ ἐπιτυχίας ἐπιχειρήσας κ. Πηρλιγγ. Ἐκ τῆς Δύσεως μόνον ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Ἰταλίας καὶ Γερμανίας ὑπάρχουσι πληροφοροὶαι τινές.

Ἄλλὰ μὴ παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς χρονογράφοις ἐκτίθεται πληροστέρα ἢ ἱστορία τοῦ πολιτικοῦ τούτου συνουκείου τῆς τελευταίας κληρονομίου τῶν Παλαιολόγων; Ἐξαίρουμένου τοῦ Φραντζῆ καὶ τοῦ Λασκάρου, παρεχόντων πολυτίμου καίπερ βραχέως λεπτομερείας, οἱ λοιποὶ παραμένουσι τελείως ἄφωνοι. Αὐτόπτης τοῦ γάμου τῆς ἑλληνίδος ἡγεμονόπαιδος μάρτυς, ὁ Ἑλλήν Θεόδωρος ὁ ἐκ Γάζης, ἀπέστειλε τῷ φίλῳ αὐτοῦ Φραγκίσκῳ Φιλέλλῳ πλήρη περιγραφὴν τῆς ἐορτῆς, αἱ σωζόμεναι ὅμως εὐχαριστία τούτου δὲν ἐπαρκοῦσι βεβαίως πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς ἐκ τῆς ἀπολείας τῆς πολυτίμου ταύτης ἐκθέσεως ζημίας.

Οἱ τῆς Ρωσίας χρονογράφοι, ἴδια δὲ ὁ Νίκων, διηγοῦνται ἀφελῶς τὰ ἐν Μόσχᾳ καὶ κατὰ τὴν ὁδὸν γινόμενα σχετικῶς πρὸς τὸν ἐν λόγῳ γάμον, ἀλλ' αἱ μαρτυρία αὐτῶν δέονται ἐξελέγξεως, ἥτις ἀποβαίνει δυσχερὴς ἕνεκα τοῦ ἀδυνάτου τῆς ἀντιπαράθεσος αὐτῶν πρὸς πληροφορίας διαφόρου καταγωγῆς. Καὶ ἀπισχόλησαν μὲν λίαν οἱ γάμοι τῆς Σοφίας Παλαιολόγου τοὺς Ρώσους, οὐδὲ ὑπάρχει ἐθνικός τῆς Ρωσίας ἱστορικός, μὴ ποιούμενος μνείαν τοῦ γεγονότος, τῶν μᾶλλον εὐπαιδευτῶν μακρότερον ἐν αὐτῷ ἐνδιατριβόντων, οὐδέποτε ὅμως αὐτὸ διηκριβώθη μετ' ἐπαρκοῦς κριτικῆς ἐπιδιασίας. Ἀρχομένου τοῦ αἰῶνος τούτου ὁ διάσημος Ρώσος ἱστορικός Καραμζίνος ἀναπαρήγαγε τοὺς Ρώσους χρονογράφους μετὰ τῶν ἠκρωτηριασμένων κειμένων τοῦ Μαφφῆ, τοιούτων, οἷα περίπου φέρονται παρὰ Ραῦνάλδην, ἀλλὰ στερούμενος τοῦ ἀντιτύπου τοῦ Χρονικοῦ αὐτοῦ, καταστραφέντος τῷ 1812 ἐν τῇ πυρπολίσει τῆς Μόσχας, ἐπιπροσέθηκε παραδόξως παραλλαγὰς

γραφῶν. Αἱ αὐταὶ ἐλλείψεις ἀπαντῶσι καὶ παρὰ τοῖς ἀρίστοις τῶν νεωτέρων Ρώσων συγγραφέων.

Ἐν τούτοις ἀπὸ τινῶν ἐτῶν αἰθρία τις ἐγένετο ἐν τῷ σημεῖῳ τούτῳ τοῦ ἐπιστημονικοῦ ὀρίζοντος· ἀνὴρ ἀρμοδιώτατος, ὁ Κάρολος Χώπφ, ἐστρεψε τὰς μελέτας αὐτοῦ πρὸς τὴν ἑλληνίδα ἡγεμονόπαιδα, ἀλλ' ὁ θάνατος ἐκόλυσε τὸν ἐκδότην τῶν Ἑλληνορωμαϊκῶν Χρονικῶν τοῦ νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ. Τότε ἐπελάβετο τοῦ ἔργου ὁ κ. Πηρλιγγ, ὀρμήσας δὲ εἰς τὰς ἐρεῖνας αὐτοῦ ἐκ τῶν Ἀρχείων τῆς Βενετίας, δι' ὧραιον τόμου, ἀνέκοντος εἰς τὴν σειράν τῆς **Ρωσίας καὶ Ἀνατολῆς** τῆς Ἑλβετιανῆς σλαυικῆς βιβλιοθήκης, παρέχει ἡμῖν ὅσον ἐνῆν πλήρη τὴν ἱστορίαν τῶν γάμων τῆς Σοφίας Παλαιολόγου. Ἐφωδιασμένος δι' ὄσων ἠδύνατο ἀθεντικῶν πηγῶν, παρακολουθεῖ τὴν ἑλληνίδα νύμφην κατὰ τὴν ἀπὸ Ρώμης εἰς Μόσχαν πορείαν αὐτῆς διὰ τῆς Ἰταλίας καὶ Γερμανίας, ἢ Βιτέρβη δὲ, ἢ Σιέννη, ἢ Βονονία, ἢ Βικεντία, ἢ Νυρεμβέργη καὶ ἢ Λυβέκκ, θεαταὶ τῆς διαβάσεως αὐτῆς, ἀναγκάζονται, εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὸν πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἀκατάβλητον αὐτοῦ ἔρωτα ὑπείκομαι, νὰ διηγηθῶσιν αὐτῷ τὰς ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ τελεσθείσας ἐορτάς.

Ἐπὶ τῇ βάσει λοιπὸν τῆς ὧραιας ταύτης συγγραφῆς (Bibliothèque Slave Elzévirienne — La Russie et l'Orient — Mariage d'un Tsar au Vatican — Ivan III et Sophie Paléologue — Par le P. Pierling, S. J. — Paris, 1891) ἐπιχειροῦμεν χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς τοῦ **Νεολόγου Ἑβδομαδιαίας Ἐπιθεωρήσεως** τὴν δυνατὴν ἐξιστόρησιν τῶν γάμων τῆς Σοφίας Παλαιολόγου μετὰ Ἰβάν τοῦ Γ'.

Α'.

ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΙ ΕΝ ΡΩΜΗ.

Κατὰ τὴν συγκρότησιν τῶν ἐν Φερράρα καὶ Φλωρεντία τῷ 1438 καὶ 1439 συνόδων ὁ ἑλλήν καρδινάλιος Βησσαρίων διεδραμάτιεν ἐν αὐταῖς σπουδαιότατον πρόσωπον. Ὁ τῆς Νικαίας μητροπολίτης, εὐγλωττος ἄμα καὶ ἱκανός, ἔνθερμος ἄμα φιλόπατρις καὶ δεινὸς θεολόγος, γινώσκων νὰ χειρίζηται τοὺς ἀνθρώπους ἄμα καὶ τὴν γραφίδα, εἰργάσθη μεγάλως ὑπὲρ τοῦ ἔργου, ὅπερ ἐν Ρώμῃ ὠνόμασαν «μνηστειαν τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως». Ἄλλ' ἢ τοῦ πάπα Εὐγενίου τοῦ Δ' βούλλα, ἣν ὁ Βησσαρίων ἑλληνιστὶ ἀνέγνω ἐν Φλωρεντία, περιορίζετο εἰς δόγματα, ἐνφ' ὁ ὀρμητικὸς τῶν γεγονότων ροῦς προεκάλει σπουδαιότατα πολιτικά ζητήματα. Ἀπὸ τοῦ βάθους τῆς Ἀσίας εἶχε προέλθει ὑπέρογκος καὶ φοβερά δύναμις, ἥτις ἐν τε Κοσσυφοπέδι καὶ Νικοπόλει εἶχεν ἦδη ἱκανὸς αἰσθητῶς ἐκδιπλώσει τὴν ὑπαρξίν αὐτῆς ἐν ταῖς ἰλλυρικαῖς χώραις. Ὁ αυτοκράτωρ Ἰωάννης Ζ' ὁ Παλαιολόγος διείδε τὸν ἐσχάτον κίνδυνον, μεταξύ δὲ συζητῶν τοὺς ὅρους τῆς πρὸς τὴν Ρώμην εἰρήνης, ἠτεῖτο παρὰ τῆς Δύσεως ἐπικουρίαν· ἀλλὰ ὁ σταυροφορικὸς συρμὸς εἶχε παρέλθει πλέον κατὰ τὸν **ΙΕ'** αἰῶνα· ἢ Γερμανία ἐσπαράσσετο ὑπὸ τῶν τιμαριωτικῶν ἐρίδων καὶ ἀνέθετε τὴν τύχην αὐτῆς τῷ ἀσθενεῖ Φρειδερίκῳ τῷ Γ', ἢ Καρόλου τοῦ Ζ' Γαλλία, περιπελεγμένη ἐν τῷ Ἐκατονταετῆ αὐτῆς πολέμῳ, δὲν ἦτο πλέον ἢ τοῦ ἁγίου Λουδοβίκου ἐνθουσιώδους Γαλλία, ἢ ἐνετικὴ πολιτεία ἐκαυροσκόπει, ἢ Ἰσπανία τέλος ἠγωνίζετο πρὸς τοὺς Σαρακηνούς. Ἐν τούτοις πρὸς τὴν ἐπὶ κλίμασιν τοῦ πάπα πανσπερμία τις μαχητῶν ἐτάχθη ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ ἁγίου Πέτρου, γαλέραι τινὲς διηυλάκωσαν τὰ κυανᾶ τῆς Μεσογείου ὕδατα, ὁ καρδινάλιος Καισαρίνης ἐξεπέμφθη ἐπὶ τὸ κίρυγμα εἰς Οὐγγαρίαν, καὶ ὁ Αἴμος δὲ συνεκινήθη κατὰ τὴν ἐν Βάρον ὅμως δρόμῳ διεσκέδασε τέλεον τὰς ἐλπίδας καὶ προδιέθεσε περὶ τῆς τελικῆς ἐκβάσεως. Οὐδὲν ἕττον ὁ πάπας Νικόλαος ὁ Ε', ὁ Μαυκίνας οὗτος τῶν φιλανθρώπων, ὁ ἔνθερμος τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν φίλος, ὁ ἰδίαις δαπάναις ἀναλαβὼν τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς Ρώμης καὶ ἰδρύσας τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Βατικανοῦ, ἐπειράθη νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον τοῦ Εὐγενίου διὰ νέας πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης ἐπικλήσεως, ἀλλὰ τὰ ἀσθενέστατα αὐτῆς ἀποτελέσματα δὲν ἴσχυσαν, ὡς εἰκός, ν' ἀποτρέψωσι τὴν λύσιν.

Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ ἐσχάτου χαρακώματος τοῦ βυζαντινοῦ κράτους νέα καθήκοντα ἐπεβάλλοντο τῷ κρίματι Κυρίου δεινῶς δοκιμασθέντι ἔθνει, εἰς νέαν δ' ἀπόπειραν προέβη ὁ ἀσχετῶς πρὸς τὴν θρησκευτικὴν πλάνην αὐτοῦ μέγας φιλόπατρις Βησσαρίων. Μετέχων ἐν κρυπτῷ τῶν παπικῶν συμβουλίῳ, ἀνέπτυσθεν

ἐν αὐτοῖς τὰ μέγα τῆς ἀνεγέρσεως τῆς Δύσεως ἀπὸ τῆς νάρκης, ἰσὺς ἢ κατελιμμένη, ἐν τῇ τῆς Μαντούης δὲ συνελθεῖ ἀνεπίτυξε πᾶσαν τὴν εὐγλωττίαν καὶ παιδείαν αὐτοῦ εἰς ἀνάστασιν νέων πρὸς ἄμυναν τῆς Πελοποννήσου Μακκαβαίων ἀντιπρόσωπος τοῦ πάπα ἐν Γερμανίᾳ, εἶτα δὲ ἐν Ἑνετίᾳ, εὐτυχέστερος δὲ καὶ πειστικώτερος ἀποβαίνων ἐν τῇ νησιωτικῇ πολιτείᾳ ἢ ἐν Νυρεμβέργῃ, Βορμίῳ (Worms) καὶ Βιέννῃ, ἐγένετο διὰ τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς δραστηριότητος αὐτοῦ ἡ ψυχὴ τῆς χριστιανικῆς ὁμοσπονδίας καὶ ὁ ἀπόστολος τῆς ἀνταποδόσεως. Οὐδὲ τὸ τολμηρότατον τῶν σχεδίων ἐπτόει αὐτόν, ὑπὸ τὴν τοιαύτην δὲ τῶν ἰδεῶν φορὰν, ἐπιδιώκων δὲ πάντοτε τὸν σταθερὸν αὐτοῦ σκοπὸν, συνέλαβε τὴν βουλὴν τοῦ συνοικεσίου Ἰβάν τοῦ Γ', μεγάλου πρίγκιπος τῆς Μόσχας, ὡς τότε ἐπιτολοφοροῦντο οἱ ὑπέρτατοι τῆς Ρωσίας ἡγεμόνες, μετὰ τῆς κληρονομίου τῶν Παλαιολόγων, ἐνὸς τῶν τελευταίων βλαστῶν τῆς τελευταίας βυζαντιανῆς δυναστείας, τῆς Σοφίας Παλαιολόγου.

Ἄλλ' ἀνάγκη μικρᾶς τινοῦ ἀναδρομῆς μέχρι τοῦ 1453. Ὅτε Μωάμεθ ὁ Β' ἐνέπνευσε τὴν σημαίαν τοῦ Προφήτου ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Βοσπόρου, οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Κωνσταντίνου Δημήτριος καὶ Θωμᾶς ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἔνθα ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ἐμφυλίων ἐρίδων καὶ ἀδελφοκτόνων ἀγῶνων βραχεῖαν ἠσκήσαν ἀρχὴν ὅτε δὲ καὶ ἐκ ταύτης ἐξεκρούσθησαν, ὁ μὲν Δημήτριος ἐδέξατο τὸ ὑπὸ τοῦ κατακτικτοῦ χορηγηθὲν αὐτῷ ἀξίωμα καὶ παρέμεινε ἐν Ἑλλάδι, ὁ δὲ τοῦ Μωρέως Δεσπότης Θωμᾶς, ἐξαντλήσας τοὺς πόρους καὶ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς ἐκούσιαν ἔξοριαν. Ἀπὸ πολλοῦ ἦδη εἶχε συνηγμένας σχέσεις πρὸς τὴν Ρώμην, τὴν Βενετίαν καὶ τὴν Φλωρεντίαν, τῶν Λατίνων ἀντὶ τῆς εἰς ἄνδρας ἢ χρυσὸν βοθείας ἀφθόως διὰ λόγων καὶ ὑποσχέσεων δωροφοροῦντας αὐτῷ ἄλλως τε οἱ Ἴταλοί, ὁσμέραι μᾶλλον κινδυνεύοντες, ἠδύνατο καὶ αὐτοὶ οὔτοι ὑπὲρ τῆς ἰδίας σωτηρίας νὰ κατέλθωσιν εἰς τὸν ἀγῶνα. Αἱ σκέψεις αὐτὰ ἐπεισαν τὸν Θωμᾶν Παλαιολόγον ν' ἀποφασίσῃ τὴν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀποδημίαν. Καταλιπὼν ἐν Κερκύρα λοιπὸν τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα, ἀπῆλθεν εἰς Ἀγκῶνα τῇ 4/16 νοεμβρίου 1460. Συναποκομιζὼν δ' ἐκ Πατρῶν τὸ ἱερὸν λείψανον τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου καὶ παριδὼν πάσας τὰς γοητευτικότητας προσφορᾶς τῶν ἡγεμόνων τῆς Δύσεως, οἵτινες ζωηρῶς ἠμυλλῶντο περὶ τῆς κτίσεως τοῦ πολυτίμου κειμηλίου, ἐνέδωκεν εἰς τὰς παρακλήσεις Πίου τοῦ Β' καὶ τῇ Ρώμῃ ἐδωρήσατο τὸν θησαυρὸν αὐτοῦ τοῦτον, ὃς οὕτω λαμπρὰν ὑποδοχὴν παρεσκεύασεν αὐτῷ πανταχοῦ, τοῦ πράγματος διαφημισθέντος δι' ὅλης τῆς Χριστιανικῆς Εὐρώπης. Σύμπασα ἡ αἰωνία πόλις ἐξῆλθεν εἰς ὑπάντησιν τοῦ λειψάνου τοῦ ἀποστόλου, ὅπερ ἐν πομπῇ μεγάλῃ καὶ πανηγύρει κατετέθη ἐν τῷ Ἁγίῳ Πέτρῳ τῇ 1/13 ἀπριλίου 1462. Ὁ ἐνθουσιασμός τοῦ λαοῦ, πανταχοῦθεν ἀθρόου συρρέουστος, ἦν οὕτως ἐκκάκτως μέγας, ὅσον ἐξόχως λαμπραὶ αἱ θρησκευτικαὶ τελεταί. Τότε, ἐν τῇ ἀκμῇ ἐκείνῃ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς λαμπρότητος, ὁ ἔλληνας καρδινάλιος Βησσαρίων, ἔχων παρ' ἑαυτῷ τὸν πρεσβύτερον καὶ ἀδελφὸν καρδινάλιον τῆς Ρωσίας Ἰσιδώρον, ἀπήγγειλεν εὐγλωττον λόγον, ὃν εὐρίσκει λίαν μακρὸν ὁ Αἰνεῖας Σύλβιος, οὗ δὲ τὸ συμπέρασμα ἦν θερμὴ πρὸς σταυροφορίαν παρόρμησις.

Ἀνταυγεία τις τῶν ἐκ τῶν ἑορτῶν τούτων ἐξεγερθέντων εὐμενῶν αἰσθημάτων ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ τοῦ Δεσπότη τοῦ Μωρέως. Ἡ Ρώμη ἀπέβη πολλακτικῶς τὸ ἄσυλον τῶν ἐκπεπτωκῶτων ἡγεμόνων, τῆς τοιαύτης φιλοξενίας οὔσης παπικῆς παραδόσεως. Ὁ Θωμᾶς ἐγκατέστη δαπάναις τοῦ πάπα ἐν τῷ ἐν τῇ Λεωνίνῃ εὐρεῖ μεγάρῳ Santo-Spirito ἐν Sassetta, σαξωνικῆ ἰδρύματι τοῦ Π' αἰῶνος, περιλαμβάνοντι ἐκκλησίαν, σχολὴν καὶ ξενώνα, μνησία δὲ ἐπιχορηγῆσις τριακοσίων χρυσῶν σκούδων, οἷς οἱ καρδινάλιοι προσέθηκαν διακόσια ἔτι, ὠρίσθη εἰς διατήρησιν τοῦ τῶν πάντων ἑσπερημένου ἡγεμόνος. Πρὸς τούτοις ὡς ξένιον εὐμενές, εἰς μικρὰν δὲ παραμυθίαν καὶ εἰς τὴν δυνατὴν ἠδυσιν τοῦ πικροῦ τῆς ἐξορίας ἄρτου ὁ πάπας ἀπένειμε τῷ Θωμᾷ τὸ χρυσοῦν ρόδον, τὸ διδομένον κατ' ἔτος ἐνὶ τῶν ὑπὸ τῆς ἁγίας Ἐδρας εὐνοουμένων ἡγεμόνων. Ἐκτὸς τῶν ὑλικῶν τούτων λεπτομερειῶν καὶ τινῶν παρατηρήσεων, διατετυπωμένων ὑπὸ τῶν διπλωματῶν τῆς ἐποχῆς, μόνον σχεδὸν ἀορίστους τινὰς πληροφορίας τοῦ Βησσαρίωνος ἔχομεν περὶ τῆς ἐν Ρώμῃ διατριβῆς τοῦ Δεσπότη. Ἡ συμφύρα εἶχε προσεγγίσει τὰ δύο ταῦτα τῆς Ἑλλάδος

τέκνα, ὁ καρδινάλιος δὲ ἀποβαίνει ἐφεξῆς ὁ φίλος καὶ ἔμπιστος τοῦ ἀτυχοῦς πατρός, μεριμνῶντος περὶ τοῦ μέλλοντος τῶν φιλιτάτων τέκνων αὐτοῦ. Ἄλλ' αἰ ἐν Ἰταλίᾳ δοκιμασίαι τοῦ Θωμᾶ δὲν παρετάθησαν ἐπὶ πολὺ τῇ 30/12 μαίου 1465 ὁ ἀδελφὸς τοῦ τελευταίου αυτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου παρέδωκε τὸ πνεῦμα. Ὁ νεκρὸς τοῦ ἔλληνος ἡγεμόνος ἐτάφη ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τοῦ Ἁγίου Πέτρου, οἱ ἐξόχος δὲ ὠραῖοι χαρακτῆρες τοῦ προσώπου αὐτοῦ κατὰ τὸν χρονογράφον τῆς Βιτέρβης ἀναπαρήχθησαν κατ' ἐντολήν τοῦ πάπα ἐν τῷ μαρμαρινῷ ἀνδριάντι τοῦ ἁγίου Παύλου, τῷ εἰς κόσμον τῆς κλίμακος τοῦ Βατικανοῦ ὀρισθέντι (Pii II Commentarii, σελ. 130, 192—202).

Μεταξὺ ἀφικνοῦντο εἰς Ἀγκῶνα τρία τοῦ ἐπιθανάτου τέκνα, μὴ προφθάσαντα ν' ἀσπασθῶσι τὸ ἕσχατον τὸν πατέρα αὐτῶν. Ὁ Θωμᾶς τῷ 1430 εἶχε νυμφευθῆ τὴν ἡγεμονόπαιδα Αἰκατερίνην, θυγατέρα τοῦ Κεντηριῶνος Ζαχαρίου τοῦ Β', ὃν εἶχε ἀντικαταστήσει ἐν τῇ δεσποτείᾳ τοῦ Μωρέως, τέσσαρα δὲ τέκνα ἐγένυνθον ἐκ τοῦ γάμου τούτου, τὴν Ἐλένην, συνευγεμένω ἀπὸ τοῦ 1446 τῷ βασιλεῖ τῆς Σερβίας Λαζάρῳ τῷ Β', μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ συζύγου αὐτῆς διεληθούσαν τὰς ἡμέρας τῆς χηρείας αὐτῆς ἐν μονῇ, καὶ τὰ εἰς Ἀγκῶνα καταφθάσαντα τρία ἄλλα, τὸν Ἀνδρέαν, τὸν Μανουῆλ καὶ τὴν Ζωὴν, τὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα Σοφίαν γνωστὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ.

Περὶ τῆς ἐν Ρώμῃ ἀνατροφῆς τῶν τέκνων τοῦ Θωμᾶ μία καὶ μόνη ὑπάρχει πηγὴ πληροφοριῶν, ἐπιστολὴ τις, μᾶλλον δὲ πρόγραμμα σπουδῶν καὶ διαγωγῆς, συντεταγμένον τῷ 1465 ὑπὸ τοῦ Βησσαρίωνος, ὅπερ δὲ διεσώθη ἡμῖν ὑπὸ τοῦ ἀφωσιωμένου τῶν Παλαιολόγων θεράποντος Φραντζῆ. «Ἡ τοῦ μεγάλου καρδινάλιου ψυχὴ, λέγει ὁ κ. Πήρλιγγ, ἀποκαλύπτεται καθ' ὁλοκλήριον ἐν τῷ ἐγγράφῳ τούτῳ ἀνῆρ πτωχὸς καὶ ἀφανοῦς καταγωγῆς, διὰ τῶν ἀρετῶν δὲ καὶ τῆς εὐψυχίας αὐτοῦ περιελθὼν εἰς ὑψίστην κοινωνικὴν θέσιν καὶ ἠναγκασμένος νὰ διαβιῇ ἐν τῇ Δύσει, εἶχε ὑπὸ σκληρᾶς πείρας διδαχθῆ τὸν τρόπον, δι' οὗ εἶδει νὰ προσφῆρηται πρὸς τοὺς λατίνους, εἶχε διδαχθῆ τὴν ἀξίαν τοῦ χρήματος καὶ τὴν τῶν προσωπικῶν ἀρετῶν· οἱ νεαροὶ ἡγεμονόπαιδες ὄφειλον νὰ ἐπωφελῶντο ἐκ τῆς πείρας αὐτοῦ ταύτης. Καὶ ἐν πρώτοις ὁ Βησσαρίων δὲν ἀπευθύνεται κατ' εὐθείαν πρὸς αὐτοὺς ἕνεκα τῆς μικρᾶς ἐτι ἡλικίας αὐτῶν, ἀλλὰ πρὸς τὸν παιδαγωγὸν αὐτῶν, οὗ τὸ ὄνομα παραμένει ἀγνωστον, ὃς δὲ εἶχε ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ τὸν ἱατρὸν Κριτόπουλον. Ἐν ἀρχῇ γίνεται λόγος περὶ τῆς τοῦ οἴκου διαίτης, ἥτις κανονίζεται, κατὰ τρόπον, ἐπιτρέποντα μὲν τοῖς ἡγεμονόπαισι μεγαλοπρέπειάν τινα, μὴ λίαν βαρύνοντα δὲ τὸν προὔπολογισμὸν αὐτῶν. Ἐκ τῶν τριακοσίων σκούδων, ἅτινα κατὰ μῆνα, ὡς ἄλλοτε τῷ πατρὶ αὐτῶν, χορηγοῦνται αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ ταμείου, διακόσια διατίθενται ὑπὲρ αὐτῶν τῶν ἡγεμονοπαίδων εἰς τὴν περιβολὴν, τοὺς ἵππους καὶ τοὺς ὑπηρετὰς αὐτῶν, ἐξ ὧν ὅμως δι' οἰκονομῶν ἀνάγκη ν' ἀποταμιεύονται μικρὰ τινα ποσὰ εἰς ἀντιμετώπισιν τῶν ἀπροόπτων περιστάσεων· διὰ τῶν ὑπολοίπων ἑκατὸν σκούδων εἶδει νὰ συντηρῆται ἡ μετρία τῶν ἡγεμονοπαίδων αὐτῶν. Ὁ Βησσαρίων ἀναφέρει ἁπλοῦς ἱατρὸν, ἔλληνα διδάσκαλον, λατίνον διδάσκαλον, ἡθρομνέα καὶ ἓνα ἢ δύο λατίνους ἱερεῖς. Συμβουλεύει νὰ μετριάσῃ κατ' ἀρχὴν τοὺς μισθοὺς πρὸς πολλαπλασιασμὸν τοῦ προσωπικοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τούτῳ ὑπάρχουσιν ὅρια· οἱ Ρωμαῖοι δὲν προσδλέπουσιν εὐαρέστως τοὺς πολλοὺς παρασίτους, οἵτινες ἔσπευδον νὰ περιστοιχίσωσι τὸν Θωμᾶν, δὲν πρέπει δὲ νὰ ἐπανηλθῆ ἢ ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν εὐγένειαν, ἀλλὰ ἐκ τῆς ἀνάγκης, διότι οἱ ἡγεμονόπαιδες εἶχον περιέλθει εἰς ἐνδειαν, ἀλλ' ὁ Βησσαρίων σπεύδει νὰ ἀρῆ τὴν ὑψηλότερον καὶ νὰ χαρᾶξῃ τὰς μεγάλας γραμμάς τῆς ἠθικῆς ἀνατροφῆς. Ἐνταῦθα ἡ γλῶσσα τοῦ καρδινάλιου ἀποβαίνει ἄκρως τομικῆ. Ἡ εὐγένεια, λέγει πρὸς τοὺς Παλαιολόγους, οὐδεμίαν ἔχει ἀξίαν ἄνευ τῆς ἀρετῆς, τόσῳ δὲ μᾶλλον, ὅσῳ εἶσθε ὀρφανοί, ἐξόριστοι, ἐπαῖται μὴ ληθμονεῖτε τοῦτο καὶ ἔσθε πάντοτε μετριοφρονες, εὐπροσήγοροι καὶ εὐμενεῖς· ἐπιδίδεσθε σπουδαίως εἰς τὴν μελέτην, ἵνα ἀναλάβητε εἶτα ἐν τῷ κόσμῳ τὴν πρέπουσαν ἡμῖν θέσιν». Ὑπελείπετο τὸ λεπτότατον ζήτημα, τὸ τῆς θρησκείας καὶ τῶν πρὸς τὴν Ρώμην σχέσεων, γεγονός δὲ τι, ἀορίστως ἐν τῇ ἐπιστολῇ μνημονευόμενον, παρέσχε ἀφορμὴν τῷ καρδινάλιῳ νὰ μετέλθῃ πᾶσαν τὴν αὐστηρότητα τῆς γλώσσης αὐτοῦ. Φαίνεται ὅτι καθ' ὁδόν, ἐκκλησιασθέντες πρὸς οἱ ἡγεμονό-

παιδες, πιστοὶ δ' ἐμμένοντες εἰς τὸ δόγμα αὐτῶν, ἐξῆλθον τῆς ἐκκλησίας κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τῆς ὑπὲρ τοῦ πάπα δεήσεως. Ὁ Βησσαρίων ἐπιπλήττει αὐτοὺς σφοδρῶς ἐπὶ τούτῳ, ἐντόνως δ' ἀπαγορεύει τὴν ἐπανάληψιν τοιαύτης πράξεως· ἐρειδόμενος δὲ ἐπὶ τῆς ὑπὸ τοῦ μεταστάντος πατρὸς αὐτῶν ἐκφρασθείσης ἐπιθυμίας, προέβαλεν αὐτοῖς τὸ δῆλημα τοῦτο, νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς τὰς συμβουλὰς αὐτοῦ ἢ νὰ ἐκλίπῃσι τὴν Ἰταλίαν· ἂν θέλωσι νὰ παραμείνωσι μεταξὺ τῶν λατίνων, ὀφείλουσι νὰ διαιτῶνται ὡς οἱ λατίνοι, νὰ ἐνδύωνται ὡς οἱ λατίνοι, νὰ φοιτῶσιν εἰς τὰς ἐκκλησίας τῶν λατίνων, νὰ κλίνωσι τὸ γόνυ πρὸ τῶν καρδινάλιων καὶ νὰ ὑπακούωσιν εὐπειθῶς τῷ πάπῳ, ὃ καὶ θ' ἀπειθύνωσι βραχεῖαν προσφώνησιν κατὰ τὴν πρόωπὴν αὐτῶν τούτῳ παράστασιν. Ἴνα δὲ διασκεδάσῃ πάντα αὐτῶν δισταγμὸν ὁ καρδινάλιος, συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ταυτότητος τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Θὰ ἔχετε πάντα, συνεπέθανεν ἐπὶ τέλους, ἂν μνηθῆτε τοὺς Λατίνοους· ἐν ἐναντία περιπτώσει θὰ στερηθῆτε πάντων. Τοιαύτη γλῶσσα παρὰ τῷ ἐργασθέντι ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῆς διπλῆς βάσεως τῆς ἐνότητος ἐν τῇ πίστει καὶ τῆς διαφορᾶς ἐν ταῖς τελεταῖς, οἷα ἦν ἢ ὑπὸ τῆς ἐν Φλωρεντία συνόδου θεσπισθεῖσα ἀρχή, εἶναι παράδοξος· ὁ κ. Πῆρλιγγ τὴν ὑπὲρ τοῦ λατινισμοῦ μεροληψίαν τοῦ Βησσαρίου ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἐξηγεῖ διὰ τῆς πολιτικῆς ἀνάγκης, φαίνεται δὲ οὐκ ἀπεικότα λέγων. Ὁ Ἕλλην καρδινάλιος χάριν τῶν μεγάλων ἐκείνων ἐλπιδῶν ἐνόμιζεν ἀναγκαίαν τὴν ὑπερτάτην ταύτην θέσιν.

Ἄν τὸ ὑπὸ τοῦ Βησσαρίου χαραχθὲν πρόγραμμα τῆς ἀνατροπῆς τῶν τέκνων τοῦ Θωμᾶ διεσώθη ὑπὸ τοῦ Φραντζῆ, ἄγνωστος ὅμως παραμένει ὁ τρόπος τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ. Ἐν τῇ ἐπισήμῳ τῆς ἐποχῆς γλώσσῃ ἢ ἡγεμονόπαις Ζωῆ φέρεται προσφιλῆς τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας θυγάτηρ, δαπάνη καὶ ἐπιμελεία αὐτῆς ἀνατραφεῖσα καὶ ἀγαπητὴ τοῖς πάπαις, οἵτινες ἀφθότους ἐπιδαψιλεύουσιν αὐτῇ τὰς εὐεργεσίας αὐτῶν, τὸ σύνολον δὲ τῶν περιστάσεων, ὡς καὶ τινὰ ἐγγράφα παρέχουσιν ἀφορμὴν, κατὰ τὸν κ. Πῆρλιγγ, νὰ νομισθῇ ὁ τῆς Νικαίας καρδινάλιος ὡς κηδεμὸν τῶν νεαρῶν ἡγεμονοπαίδων· φρονούμεν ὅμως ἡμεῖς ὅτι ἢ ματαιώσῃ τῶν πόνων τῶν ἄλλων τῆς Εὐρώπης ἡγεμονιδῶν, αἰτησαμένων τὴν χεῖρα τῆς ἑλληνίδος ἡγεμονοπαίδος, ἀλλ' ἀποκρουσθέντων ὑπ' αὐτῆς ἐξ ἀποστροφῆς πρὸς τὸ λατινικὸν δόγμα κατὰ τὴν ὁμολογίαν αὐτοῦ τοῦ Βησσαρίου, ὡς παρακατιόντες θὰ ἴδωμεν, ἐπὶ τέλους δὲ ἢ συντέλειαι τοῦ μετὰ τοῦ ὀρθοδόξου τῆς Ρωσίας ἀνακτος συνοικεσίου ἀποδεικνύουσι πρὸς τοὺς ἄλλοις ἐπαρκῶς ὅτι ἢ τῶν Παλαιολόγων κληρονόμος ἐτίθησεν ἀκεραίαν τὴν πρὸς τὰ δόγματα τῆς Ὁρθοδοξίας πίστιν αὐτῆς. Οὐδὲν ἥτιον ἀληθές ἐστίν ὅτι οἱ τε ρῶσοι καὶ βυζαντινοὶ χρονογράφοι τὸν Βησσαρίωνα φέρουσι παρεμβαίνοντα, ὁσάκις πρόκειται περὶ τοῦ γάμου τῆς Ζωῆς.

Ἀπὸ τοῦ 1466 ἢ ἐνετικὴ πολιτεία, ἢ συνεβουλεύσατο ὁ τῆς Κύπρου βασιλεὺς Ἰακώβος ὁ Β' ὁ ἐπιλεγόμενος Νόθος περὶ τοῦ ἀρίστου συνοικεσίου, εἶχε στρέψει τὴν προσοχὴν αὐτῆς πρὸς τὴν θυγατέρα τοῦ Θωμᾶ, ἐξαιρούσα τὰ πλεονεκτήματα τοιοῦτου γάμου· ἀλλ' ἐπειδὴ ταῦτα περιωρίζοντο εἰς τὴν εὐκλειαν τοῦ ὀνόματος τῆς νύμφης καὶ τὴν δόξαν τῶν προγόνων αὐτῆς, χαρὰ κάματα ἀνεπαρκῆ πρὸς τὸν διαπλέοντα τὴν Μεσόγειον ὀθωμανικὸν στόλον, οἱ τοῦ Ἁγίου Μάρκου γερουσιασταὶ τὴν ὀριστικὴν ἀπόφασιν κατέλιπον αὐτῷ τῷ βασιλεῖ· ὁ Ἰακώβος Λουσινιάνης λοιπὸν διέκοψε τότε τὰς διαπραγματεύσεις, ὅπως ἐπαναλάβῃ ταῦτα βραδύτερον ἀνεπιτυχῶς, ἄλλων μνηστῆρων μᾶλλον ὑπὸ τῆς τύχης εὐνοηθέντων.

Ἐνταῦθα ἀναφαίνεται σκοπεῖον τι σημεῖον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Παλαιολόγων, ὅπερ ὅμως, ὑπὸ τοῦ Φραντζῆ ἀναγραφόμενον, φαίνεται ἀναμφισβήτητον. Ὁ χρονογράφος οὗτος ἀναφέρει ὅτι περὶ τὸ 1467 ὁ πάπας Παῦλος ὁ Β', μεσολαβοῦντος τοῦ Βησσαρίου, ὑπεχρέωσε τοὺς δύο Ἕλληνας ἡγεμονίδας, τὸν Ἀνδρέαν, περιβεβλημένον ἤδη τὸν τίτλον τοῦ Δεσπότη, καὶ τὸν Μανουὴλ, νὰ ἐκδώσωσιν εἰς γάμον τὴν ἀδελφὴν αὐτῶν τῷ Παρακιδῶ, ἡγεμονιδῆ διαπρεπεῖ διὰ τε τὴν ἐγγένειαν τῆς καταγωγῆς καὶ τὸν μέγαν αὐτοῦ πλοῦτον. Αἱ διαπραγματεύσεις ἤρξαντο παραχρῆμα, οἱ ὅροι προϋτάθησαν ἀμφοτέρωθεν καὶ ἐγένοντο δεκτοί, ἐτελέσθησαν δὲ καὶ οἱ ἀρραβῶνες, καθ' οὓς παραστάς ὁ Φραντζῆς, εὐχαριστεῖ τῷ μεγαπλοῦτῳ μνηστῆρι διὰ τὰ λαμπρὰ αὐτοῦ δῶρα. Τὸ πρᾶγμα, οὕτως ἱστορούμενον ὑπὸ ἀφω-

σιωμένῳ τοῖς Παλαιολόγοις αὐτόππου μάρτυρος, οὐδένα λόγον ἔχοντος νὰ πλάσῃ μύθους, δὲν ἐπιδέχεται ἀμφιβολίαν. Ἀλλὰ τίς ὁ Παρακιδῶς οὗτος τοῦ Φραντζῆ; Εἶναι ὁ ὑπὸ τῶν κριτικῶν ὑποθεθεὶς Καρακιδῶς; « Ἡ ἀπόκρισις, λέγει ὁ κ. Πῆρλιγγ, εἶναι ἀμφίβολος ἂν τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι διασημότερον, ἀνάγκη ὡσαύτως νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι αἱ γενεαλογίαι τῶν Καρακιδῶν τῆς Ρώμης καὶ τῆς Νεαπόλεως οὐδεμίαν κηδεστέϊαν πρὸς τοὺς Παλαιολόγους ἀναφέρουσι. Τοὺς ὑπὸ τοῦ Φραντζῆ διαπιστωμένους τούτους ἀρραβῶνας, τελουμένους παρ' Ἑλλήνων οὕτω πομπικῶς, ὅσον καὶ ὁ γάμος, παρηκολούθησε πράγματι καὶ γάμος ἢ ἐδέξθη νὰ διαλυθῶσιν; Ἐνταῦθα τὰ ἐγγράφα σιγῶσι. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἀπὸ τοῦ 1469 ἢ Ζωῆ, εἴτε κατ' ἀκολουθίαν θανάτου τοῦ πρώτου αὐτῆς συζύγου, εἴτε ἀκυρώθεισῶν τῶν ἤδη διωμολογημένων ὑποχρεώσεων, ἦτο ἐλευθέρῳ εἰς διωμολογηθῆσιν νέων ».

Οὕτω, μεταγνοῦς, καθ' ἃ πρεῖπομεν, ὁ τῆς Κύπρου βασιλεὺς, λήγοντος τοῦ 1472 ἐπέμψεν εἰς Ρώμην τὸν ἀρχιεπίσκοπον Λευκωσίας Φαβρίκιον, αὐτούμενος τὴν ἐπικύρωσιν αὐτῷ τοῦ βασιλικοῦ τίτλου καὶ τὴν χεῖρα τῆς Ζωῆς. Ἡ ἀποστολὴ αὕτη κατ' ἄμφω ἀπέτυχεν· ὁ πάπας Σίξτος ὁ Δ', μὴ θέλων ν' ἀποκηρύξῃ τὴν νόμιμον βασιλίσσαν Καρλότταν Λουσινιάνην, ἠρνήθη τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ τῷ ἄρπαγι· ὡς πρὸς τὸ μετὰ τῆς ἑλληνίδος δὲ συνοικεσίου, οὐδὲ λόγος ἤδύνατο νὰ γένῃται ἐφεξῆς, τῆς Ἐνετίας ἐπιμενούσης εἰς τὸν γάμον Ἰακώβου τοῦ Β' μετὰ τῆς Αἰκατερίνης Κορνάρου, τῆς κληρονόμου ἄλλως τε τῶν Παλαιολόγων οὐκέτι εὐρισκομένης ἐν Ἰταλίᾳ, ἄτε διωμολογημένου ἤδη τοῦ συνοικεσίου αὐτῆς μετὰ τοῦ μεγάλου πρίγκυπου τῆς Μόσχας Ἰβάν τοῦ Γ', ἐπὶ τὸ ὅποιον καὶ μεταβαίνομεν.

(Ἀκολουθεῖ).

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ.

ΟΙ ΑΒΑΡΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΠΕΡΣΑΙ

ΠΡΟ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

Ὁ παρ' ἡμῶν διακεκριμένος βυζαντινολόγος κ. Ἀνδρέας Μορτμάνν ἐν τῇ συνεδρίᾳ τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου τῆς 11 νοεμβρίου ἀνέγνω πραγματείαν «περὶ τῶν Ἀβάρων καὶ Περσῶν πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως», ἧς, ὡς τὰ μάλιστα ἐνδιαφερούσης, παρέχομεν ἀκριθεῖ ἀνάλυσιν ὡς ἐξῆς:

Προοιμαζόμενος ὁ κ. Μορτμάνν εἶπεν, ὅτι ἐστὶν ὅτε ἀναμνησθεαί τις, οὐχὶ ἄνευ λόγου, ἕνα τῶν μάλιστα ὡραίων μύθων, τῶν διηγημάτων τῶν χιλίων καὶ μιᾶς νυκτῶν, τὸν τῆς ὑπνώσεως καὶ ἐξεγέρσεως, καθ' ὃν γενναῖός τις πρίγκυψ, ὅστις ἠρέσκετο νὰ διατρέχῃ τὴν πρωτεύουσαν αὐτοῦ μετμηψιδεμένος, προσεκλήθη ἐσπέραν τινὰ εἰς δεῖπνον ὑπὸ νέου τινός. Τὸ δεῖπνον ἦν ὄσφ λιτὸν τόσφ καὶ εὐχάριστον, ὁ δὲ πρίγκυψ ἔγνω νὰ καταστήσῃ τὸ σύμμαγμα πρωτότυπον. Ὅθεν ἀναμίξας ναρκωτικὸν τῷ ἰχθύϊ τοῦ νέου διέταξεν νὰ μετενέγκωσιν αὐτὸν εἰς τὰ ἀνάκτορα αὐτοῦ βαθεῶς κοιμώμενον. Ὁ νέος ἐναπετέθη ἐν τῇ βασιλικῇ κλίνῃ, δοθείσης διαταγῆς, ὅπως κατὰ τὴν ἐξεγέρσιν αὐτοῦ παρασταθῆ αὐτῷ ὅτι ἐγένετο πρίγκυψ καὶ ὅτι πάντες ὑπακούουσι ταῖς διαταγαῖς αὐτοῦ. Τῇ ἐπιούσῃ ὁ νέος ἐξυπνήσας ἐξεπλάγη καὶ ἐξεθαμβώθη, ἀπεδέξατο δὲ ὅπερ ἐκλήθη νὰ παῖξῃ πρόσωπον. Ἀλλ' ὑπὸ τὸ πρόσωπον τοῦτο οὐδαμῶς ἐπελάθετο τῶν προτέρων αὐτοῦ συνθειῶν, ἢ δὲ κομψοῦ ἐλνξε ἄνευ μεγάλου κακοῦ.

Τοῦτ' αὐτὸ συνέβη ποτὲ ἐν τῇ βυζαντινῇ ἱστορίᾳ, ἀλλὰ τὸ γεγονός τοῦτο συνετελέσθη ὑπὸ στρατοῦ, ἢ δὲ κομψοῦ ἀπέβη τραγωδία, οὐχὺς ἀποτελέσματα δυσάρεστα. Ἡ ἀνάργησις εἰς τὸν θρόνον τοῦ Φωκά ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τῆς Δύσεως σημειοῦται νέαν ἐποχὴν τῆς ἱστορίας, διότι αἱ δύο ἡπειροὶ ἐκλονίσθησαν ἐπὶ αἰῶ-

νας ὑπὸ τῶν καταγίδων, αἵτινες θυνέπειαι αὐτοῦ ἐγένοντο. Ὁ αὐτοκράτωρ Μαυρίκιος ἐπέτυχε τῆς ἡσυχίας τῆς αὐτοκρατορίας ἀπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους διὰ τινος εὐτυχοῦς ἐπεμβάσεως εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Περσίας. Ὁ Σασσανίδης Χοσρόης, ἐκδιωχθεὶς τῆς χώρας αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Μπαχράμ Τσαμπίν, ἐπανήλθε καὶ ἀποκατέστη ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν προγόνων αὐτοῦ ὑπὸ βυζαντιανοῦ στρατοῦ. Ἐνεκα τούτου συνήθη στερεὰ εἰρήνη μεταξὺ τῶν δύο αὐτοκρατοριῶν, διαδεξαμένη τοὺς ἀπ' αἰῶνων ὑψίστατους πόλεμους. Οὕτως ὁ Μαυρίκιος εἶχε πάντα τὸν χρόνον ν' ἀσχοληθῆ ἄλλως περὶ τὴν ἄμυναν τῆς αὐτοκρατορίας κατὰ τῶν ἐνεργειῶν τῶν Ἀράβων καὶ Σλάβων, οἵτινες ἠρήμουν τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας τοῦ κράτους καὶ οἵτινες ἠπειλοῦν καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν πρωτεύουσαν. Ἐμποδισθεὶς ὅμως νὰ καταλίπῃ τὴν πρωτεύουσαν, ἐν ἧ αἱ φατριαὶ ἤρξαντο νὰ ἐγειρώσιν αὐτὴν κεφαλὴν ἀπὸ τῆς ἤτης αὐτῶν ἐπὶ τοῦ δραστηρίου Ἰουστινιανοῦ, ἠδυνάτει ν' ἀσχοληθῆ αὐτὸς οὕτως περὶ τὸν πόλεμον πρὸς Ἀράβους, βορείου λαοῦ, ὅστις ἔλαβε τὴν κληρονομίαν τῶν Οὐνων. Ὁ δὲ στρατὸς καταπεπονημένος καὶ διοικούμενος ὑπὸ στρατηγῶν ἥκιστα δραστηρίων ἀνεκίρην ὡς αὐτοκράτορα κοινόν τινα, τὸν Φωκᾶν, ἔχοντα πάσας τὰς κακίας ταγματάρχου ἀνευ τινὸς στρατιωτικῆς ἀρετῆς. Τὸ γεγονός δὲ τοῦτο εὐμενέστατα ἐγένετο δεκτὸν ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν φατριῶν τῆς πρωτεύουσας. Οὕτω δ' ὁ Φωκᾶς, τὴν προτεραίαν κατακλιθεὶς ἀπλοῦς στρατιώτης, ἀψυπνίσθη ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν Κωνσταντίνων καὶ Ἰουστινιανῶν. Πρῶτον δ' αὐτοῦ πράξις ὑπῆρξεν ὁ φόνος τῆς οἰκογενείας τοῦ Μαυρικίου ἀπάσης, χειροκροτοῦντος τοῦ λαοῦ. Ἐξίστορεί ὁ κ. Mordtmann ἐν βραχεὶ τὰ κατὰ Φωκᾶν. Ἐκδικούμενος δὲ ὁ Χοσρόης τὸν πατρικὸν αὐτοῦ φίλον Μαυρίκιον, ἐκθρονισθέντα, διέβη τὰ σύνορα τῆς αὐτοκρατορίας μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, ὅστις, μηδεμίαν δύναμιν ἀντίστασιν, ἐξεπρόρθησε τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Λυκίαν καὶ προὔχωρησε διὰ τῆς Ἀνατολῆς μέχρι Χαλκηδόνος. Οἱ δ' Ἀβάροι ἐξ ἄλλου ἐπωφελοῦνται ἐπίσης τῆς ἀκηδίας τοῦ Φωκᾶ, ὅστις πᾶν ἄλλο ἐπέθετο ἢ ἐρίδας πρὸς γείτονας ἥκιστα εὐαγέστους. Οὕτως ἡ κατάστασις ἀπέβη τῶν κρισιμωτάτων. Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ὁ διοικητὴς τῆς Ἀφρικῆς Ἡράκλειος, ὅστις οὐδέποτε ἀνεγνώρισε τὸ κύρος τῆς ἐκλογῆς τοῦ Φωκᾶ, ἔγνω νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ νὰ δώσῃ, εἰ δυνατόν, τὴν αὐτοκρατορίαν, ταχὺ τῷ βήματι βαίνουσαν πρὸς τὸν ὄλεθρον. Κατὰ ὀκτώβριον λοιπὸν τοῦ 610 ὁ Ἡράκλειος ἀφικνεῖται συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν ταγμάτων τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ Πενταπόλεως μετὰ τοῦ ἀφρικανικοῦ στόλου εἰς τὸ ταυῖν Κάτεργα λιμᾶν. Ὁ Φωκᾶς ἐγκαταλειμμένος ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ, ὠδηγῆθη πρὸς τοῦ Ἡρακλείου, ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν ἐκείνων τῶν φατριῶν, αἵτινες πρὸ τινος ἐτῶν ἀνευφήμισαν αὐτὸν ἐν τῷ πεδίῳ Ἐβδόμῳ. Ὁ Ἡράκλειος μετὰ κόπου δυνέχων τὴν ἀγανάκτησιν αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ: Εἰς ὁποίαν κατάστασιν περιήγαγες τὴν αὐτοκρατορίαν! Ὁ Φωκᾶς ἀπεκρίνατο «Ἴδωμεν εἰ δὴ Ἡράκλειε ἔδει ἰκανὸς νὰ ἐπαναγάγῃς τὰ πράγματα! Τῇ αὐτῇ ἑσπέρα ἀπεκεφαλίσθη ὁ Φωκᾶς καὶ τὸ πτώμα αὐτοῦ ἐκᾶν ἐν τῷ Φόρῳ τοῦ Βοός, ταυῖν Πλατεῖα τοῦ Ἀκερμάν. Ὁ Ἡράκλειος μετὰ θάρρους ἠρωικοῦ προέβη εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν. Καὶ ἐν πρώτοις μὲν ἐβρόντισε νὰ σχηματίσῃ νέον στρατὸν, ἰκανὸν ν' ἀντιπαραταχθῆ καὶ κατὰ τῶν δύο ἐχθρῶν καὶ νὰ κερδίσῃ τὸν ἀναγκαῖον καιρὸν διὰ παρατεταμένων διαπραγματεύσεων πρὸ παντὸς πρὸς τοὺς Ἀράβους, οἵτινες ἦσαν νῦν κινδυνωδέστεροι τῶν Περσῶν. Ὁ κ. Mordtmann ἐκτίθησι σαφῶς τὰς διαπραγματεύσεις ταύτας πρὸς ἑκάτερον τῶν ἐχθρῶν ὡς καὶ τὰς γενομένας παρ' αὐτῶν ἐνεργείας. Αἱ διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ Χαγάνου τῶν Ἀράβων διάφορον ἔχουσι χαρακτῆρα πρὸς τὰς τοῦ μεγάλου βασιλέως τῶν Περσῶν, ὅστις μετ' εἰλικρινείας ἀξίας μεγάλου μονάρχου ἀπέρριψε καθολοκληρίαν τὰς τῶν Βυζαντινῶν προτάσεις. Ὁ δὲ Χαγᾶνος ἠρέσκετο μᾶλλον νὰ παίξῃ τὸ παιγνίδιον τῆς γαλῆς καὶ τοῦ μύθου. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν προὔχωρει μέχρι τοῦ μακροῦ τείχους τοῦ Ἀναστασίου, ἐκείνου οὐτιτος ἐτι καὶ νῦν φαίνονται ἴχνη τῷ μεταβαίνοντι ἀπὸ τῶν Δέρκων μέχρι τοῦ μεγάλου Τσεκμετζέ. Λεπλατίδας δὲ πάντα τὰ χωρία καὶ ἀποφέρων λάφυρα ἐπανήρχετο, ἀποδεχόμενος τὰ δῶρα τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ ὑποσχομένου νὰ φυλάττῃ τὴν εἰρήνην. Τὸ παιγνίδιον τοῦτο πολλακίς ἐπανεληθῆν. Ἀπῆντα εἰς τὰς πρώτας εἰς τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Ἡρακλείου, ὅτι θὰ πλησιάζῃ τὴν πρωτεύουσαν ὅπως λάβῃ προσωπικὴν συνέντευξιν μετὰ τοῦ Αὐ-

τοκράτορος. Ἐπὶ τούτῳ ὁ Αὐτοκράτωρ πέμπει τὴν μουσικὴν τοῦ Ἱπποδρομίου εἰς Ἡράκλειον μεθ' ὄλων τῶν ἀναγκαίων ἐφοδίων, ἵνα παίξῃ εἰς τὸ ἀμφιθέατρον τῆς πόλεως ταύτης ἐπὶ τῇ ἐπισκέψει τοῦ Χαγάνου. Ἄλλ' οὕτως ἔτασεν ἰππεῖς ὅπως συλλάβωσιν αἰχμάλωτον τὸν αὐτοκράτορα. Εὐτυχῶς ὁ αὐτοκράτωρ διέφυγε τὸν κίνδυνον. Ὁ Χαγᾶνος τότε παραλαβὼν 100,000 μαχητὰς μανιώδης διέρχεται τὸ μακρὸν τεῖχος καὶ στρατοπεδεύει ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἐβδόμου (Μακρικίῳ) πρὸ τῆς πόλεως, ὅθεν ἐλεπλάτει ἀσπλάγχχνως πάντα τὰ χωρία καὶ τοὺς ἀγρούς μέχρι τῆς κοιλάδος τοῦ Βαρδύσου (Γλυκῶν ὑδάτων). Ὅθεν καὶ νῦν ἠθετήθη ἡ εἰρήνη καὶ δὲν ἐτηρηθῆσαν αἱ ὑποσχέσεις τοῦ Χαγάνου.

Ἡ κατάστασις αὕτη διήρκεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἕως οὗ ὁ Ἡράκλειος ἐπέτυχε ὀριστικῶς νὰ καταρτίσῃ στρατὸν καὶ οὕτω ν' ἀποφασίσῃ νὰ προσβάλῃ τὸν μέγαν Βασιλέα ἐν αὐτῷ τῷ Βασιλείῳ αὐτοῦ νὰ συλλάβῃ τὸν ταῦρον ἐκ τῶν κεράτων. Ὅθεν καταλείπει τὴν πόλιν κατὰ τὰ ἔαρ τοῦ 626, ὁρίσας ἐπίτροπον τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ πατριάρχου Σεργίου καὶ τοῦ πατρικίου Βώνου, ἀνδρὸς δραστηρίου καὶ συνέσεως μεμαρτυρημένης, τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἡράκλειον Κωνσταντίνον. Ἐξελέξατο δὲ διὰ τὴν ἐκστρατείαν αὐτοῦ τὴν πρὸς βορρᾶν ὁδὸν τῆς Περσίας, διότι ἡ διὰ Μεσοποταμίας ὁδὸς ἦν ἐκείνη ἐνθα οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ ἠστόχησαν ἐκ φυσικῶν μᾶλλον λόγων ἢ ἐκ τῆς ἰσχύος τῶν ὄπλων. Ἄλλως τε ὁ Περσικὸς στρατὸς ἦν διεσκορπισμένος ἐν Ἀφρικῇ, ἐν Συρίᾳ καὶ ἐν Ἀνατολῇ. Περὶ δὲ τῆς πρωτεύουσας ὁ Ἡράκλειος ἦν ἐτι μᾶλλον ἡσυχός. Τὸ περσικὸν σῶμα, ἐστρατοπεδευμένον ἐν Χαλκηδόνι ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Shagharan, οὐδὲν ἠδύνατο κατὰ τῆς πρωτεύουσας, ἐλλείπει τῶν ἀναγκαίων πλοίων, καὶ τοῦτο διότι Βυζαντιακὸς στόλος, ἐνισχυθεὶς ἐτι ὑπὸ τῶν πλοίων τῆς Ἀφρικῆς, ἦν κύριος, τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Αἰγαίου. Περὶ δὲ τῆς προσβολῆς παρὰ τῶν Ἀράβων ὁ Ἡράκλειος πρὸς πρόληψιν αὐτῆς ὑπεσχέθη εἰς τὸν Χαγάνον 200,000 χρυσᾶ καὶ ἔδωκε καὶ ὀμήρους τὸν υἱὸν αὐτοῦ, τὸν υἱὸν τοῦ Βώνου καὶ τὸν πατρικίον Εὐστράτιον. Τὰ γεγονότα δὲ ἐδικαιώσαν τὰς προβλέψεις τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐνταῦθα ὁ κ. Μόρτμαν ἀφηγεῖται λεπτομερῶς τὴν ὑπὸ τῶν Περσῶν καὶ Ἀράβων γενομένην κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως προσβολὴν, προσδιορίζων καὶ τὰς τοποθεσίας καθ' ἃς ἐγένετο αὕτη. Οἱ Πέρσαι ἦσαν ἔξω τῆς Χαλκηδόνος καὶ Χρυσοπόλεως πρὸς ὄλην τὴν ἀκτὴν τοῦ Βοσπόρου μέχρι τοῦ σημείου τοῦ καλουμένου Κικονίου, φωλεᾶς τῶν πελαγῶν, ὅπερ κατὰ τὰς παρὰ τῶν συγγραφεῶν πληροφορίας ἦν ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ δεσπόζοντος τοῦ χωρίου Βανίκιῳ, ἐφ' οὗ νῦν τὰ τὴν πυρκαϊᾶν ἐξαγγέλλοντα τηλεβόλα. Ἄμ' ὡς ἐκ τοῦ λόφου τούτου εἶδον οἱ Πέρσαι τὸν στόλον, τὸν φέροντα τὸν Ἡράκλειον καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ, ἠγγεῖλαν τὸ πρᾶγμα πρὸς τὸν Χαγάνον, ὅστις, ληθμονῶν πάσας τὰς ὑποχρεώσεις αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ἐδάδιε ἐπὶ τὴν πρωτεύουσαν. Τὴν 29 Ἰουνίου, ἡμέρα τῶν ἁγίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τοῦ Χαγάνου ἐκ 30000 ἰππέων ἀφίκετο εἰς τὸ μακρὸν τεῖχος τοῦ Ἀναστασίου τοῖς Πέρσαις δὲ συνννώθησαν οἱ Ἀβάροι, οἵτινες καὶ προσέβαλον τὴν πόλιν. Ὅσοιαι δὲ καὶ ὀπδοῖαι ἐγένοντο αἱ προσβολαὶ καὶ πῶς ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἐκτίθησιν ὁ κ. Mordtmann, ὡς καὶ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ Χαγάνου καὶ τὴν σωτηρίαν τῆς πόλεως. Εἰς τὸ γεγονός δὲ τοῦτο ἀνάγει ὁ κ. Mordtmann καὶ τὸν Ἀκάθιστον Ὕμνον. Ὁ δὲ Ἡράκλειος, κατατροπώσας τοὺς Πέρσας καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν πρωτεύουσαν αὐτῶν, ἐπανήλθε μετὰ ἑπτὰ ἔτη εἰς τὴν πρωτεύουσαν, συντελέσας, ὅπερ ἀνεδέξατο ἔργον.

ΠΟΙΚΙΛΑ.

Ὁ τάφος τῆς Κλεοπάτρας.—Ἡ Αἴγυπτος πολλαχῶς εἶναι μία τῶν μᾶλλον ἐνδιαφεροσῶν χωρῶν τοῦ κόσμου· αὕτη ἀποτελεῖ μουσεῖον ἀρχαιοτήτων καὶ ἀληθῆ ἀποθήκην ἀρχαίων λειψάνων. Πρὸ χιλιῶν ἐτῶν ἔζη αὐτῇ λαὸς σοφῶς καὶ βιομήχανος, ὃν ὁ νεώτερος πολιτισμὸς παρὰ τὰς προόδους καὶ τὰς ἐφευρέσεις αὐτοῦ δὲν θὰ δυνηθῇ

ν' ἀπαλείψῃ. Αἱ πυρκαϊδές ἀποτελοῦσιν αἰνίγμα διὰ τοὺς ἡμετέρους τεχνίτας, αἱ δὲ προσπαθεῖται, αἵτινες ἐγένοντο πρὸς ἐρμηνεῖαν τῆς κατασκευῆς αὐτῶν, τοσοῦτον ἄγονοι παρέμειναν, ὥστε οἱ πλείστοι ἠναγκάσθησαν ν' ἀποδεχθῶσι τὴν ἐρμηνεῖαν σοφοῦ Ἀμερικανοῦ. καθ' ἣν ἡ ὕλη, ἐξ ἧς τὰ γιγαντιαία ταῦτα μνημεῖα ἀποτελοῦνται, ἦν προῖον ἀγνώστου συνθέσεως. Ἡ πρό τινων ἐτῶν ἀνακάλυψις τῆς μουμίας τοῦ βκσιλέως Ραμοῦ διήγειρεν εἰς ὕψιστον βαθμὸν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν σοφῶν ἢ νεωστὶ ἄλλως γενομένη ἐν Ραυλίφ παρὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἀποκάλυψις τοῦ τάφου τῆς Κλεοπάτρας ἀποτελεῖ τὴν σπουδαιότατην καὶ τὴν μάλιστα περίεργον τῶν κατακτῆσεων, ἃς ποτε ἡ ἀρχαιολογία ἠδύνατο νὰ ἐπιτελέσῃ ἐν τῇ χώρῃ ταύτῃ, τῇ τοσοῦτον πλουσίᾳ ὑπὸ τῶν ἀρχαιοτήτων ἔποψιν.

Ἰδοὺ δὲ τινες ἐνδείξεις περὶ τοῦ διαστήματος τούτου τάφου, ἐκτεθεῖται ἐν ἀμερικανικῷ τινι φύλλῳ, ὅπερ ἐκφράζει τὴν εὐχὴν νὰ ἴδῃ ἐκτιθέμενον τὸ μνημεῖον τοῦτο ἐν τῇ ἐν Σικάγῳ ἐκθέσει τοῦ 1893.

Ἀνάγλυφον ἐκ τῶν ἐπιθλητικωτάτων παρίστην ἐν τῷ κέντρῳ γυναικεῖαν κεφαλὴν θαυμασίας τελειότητος. Ἐπὶ τῶν κροτάφων ἀπίς (ὄφρις) συνεστραμμένη ἀνέρχεται ἐν τῇ κυματιζούσῃ κόμῃ. Ἡ ἀγωνία ἐξεικονίζεται ἐν ὅλῳ τῷ προσώπῳ. Τὰ πάντα ἐν τοῖς χαρακτηριστικοῖς τῆς ρινίς, ὀφθαλμοῖς ἐν τοῖς μυκτῆρσιν. ἐν τοῖς χαρακτηριστικοῖς τοῦ στόματος, λίαν εὐδιακρίτως πρὸς τὸ μέρος τοῦ πώγωνος, ἐνδεικνύσι τὸ ἀρχικὸν πνεῦμα γυναικός, εἰθιμῆνης ν' ἀρχῇ. Τὸ μέτωπον εἶναι ἐπίπεδον τῆς γλυφῆς κατὰ μέτωπον τετελειμένης, δὲν δύναται τις νὰ ἴδῃ τὴν τῶν ἰνίων ἀνάπτυξιν, ἣτις ἱστορικῶς ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῆς φρενολογικῆς λογικῆς. Τὸ σύνολον καθ' ὅλα τὰ σημεῖα σαφεστάτην ἔχει ὁμοιότητα πρὸς τὰς ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς βασιλείας τῆς Κλεοπάτρας μορφάς. Τοῦτο δὲ ἐπικυροῦται ἐπιτακτικώτερον ἔτι ὑπὸ τοῦ ἐν τῷ σαρκοφάγῳ ἀνευρεθέντος κρανίου. Τὸ σχῆμα αὐτοῦ εἶναι ἔκτακτον: μέτωπον ἐπίπεδον, ἰνία λίαν πρὸς ἔξω, χαρακτηριστικῶς ἀνηκόντες ἐναργέστατα εἰς τὴν φιλήδονον βασίλισσαν, τὰ ἀχαλίνωτα πάθη τῆς ὁποίας κατέστησαν αὐτὴν πρόσωπον μοναδικὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Ὅταν ὁ τοῦ Ἀντωνίου ἀστὴρ εἶγε καθ' ὄλοκληρίαν ὠχρίασει, ἡ Κλεοπάτρα μετέβη εἰς μαυσωλεῖον, ἰδρυθὲν τῇ δικταγῇ αὐτῆς, καὶ κατήρτισεν αὐτόθι εἶδος ληξιαρχικῆς πράξεως θανάτου πρὸς διανομήν. Ὁ Ἀντωνίος, γνῶσιν τούτου λαβῶν, ἀπεφάσισε νὰ μὴ ἐπιζήσῃ ποσῶς τῆς βασιλείας καὶ δι' ἐγγειριδίου ἠτύχοντο εἰς τὸ μαυσωλεῖον δ' ἀχθεῖς, ἐξέπνευσεν ἐπὶ τὴν βραχιόνων τῆς Κλεοπάτρας.

Ἡ τοῦ μαυσωλεῖου τούτου ἀνακάλυψις ἐπετεύχθη συνεπεῖα ἢ μᾶλλον κατὰ τὴν διάρκειαν ἐργασιῶν, γινόμενων κατ' ἐντολὴν τοῦ ἰδιοκτήτου τοῦ ἐδάφους, ἐν ᾧ ἀνευρέθη, πρὸς ἀνόρουζιν φρέατος αὐτόθι. Οἱ ἐργάται εἶχον παύσει ἤδη ἐργαζόμενοι ὅτε ἀνευρέθη εἶδος λιθίνης οἰκοδομῆς, ἣτις δυστυχῶς ἐθραύσθη καὶ ἀπῆλθη ἐκ τοῦ τρόπου ἄνευ ἐξετάσεως. Ἐν τούτοις ἀνεγνωρίσθη βραδύτερον ὅτι αὕτη ἦτο τὸ μαυσωλεῖον ἀκριβῶς, ὅπερ περιγράφει ἡ ἱστορία.

Κατὰ τινὰ κλασικὴν ἀφήγησιν ἡ Κλεοπάτρα κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀντωνίου ἀπεφάσισε νὰ κατακτῆσθαι τὸν ἔρωτα τοῦ Ὀκταβίου, ἀλλὰ τὰ θέλητρα αὐτῆς δὲν κατάρθωσαν νὰ σαγήνευσωσι τοῦτον· ὅτε δ' ἔμαθεν ὅτι προτίθετο νὰ μεταγάγῃ ταύτην αἰχμάλωτον εἰς Ρώμην, ἠτύχοντο. Κατὰ τὸν Πλούταρχον ἐφυλακίσθη διαταγῇ τοῦ Ὀκταβίου, ὑποπτεύοντος τὰ σχέδια αὐτῆς, ἀλλ' αὕτη κατάρθωσε νὰ προμηθευθῇ δηλητηριώδη ὄφιν, κεκρυμμένον ἐν κανίστρῳ πλήρῳ σύκων. Μετὰ τὸ λουτρὸν αὐτῆς, ὅπερ ἐπηκολούθησε πολυτελεῖς γεῦμα, ἀπῆκε τὸν ὄφιν τοῦτον ἐπὶ τοῦ βραχιόνος αὐτῆς. Δύο τῶν θεραπειῶν συναπέθανον αὐτῇ. Κατὰ τρίτην ἀφήγησιν ἐδηλητηριάσθη, ἀλλὰ τὰ ἀνάγλυφα τοῦ ἀνακαλυφθέντος σαρκοφαγοῦ ἐπικυροῦσι τὰ γραφόμενα τοῦ Πλούταρχου. Πράγματι οἱ ἐν αὐτοῖς στέφανοι περιλαμβάνουσι μορφάς, αἵτινες, χωριζόμεναι ὑπὸ ἐρώτων ἀνεχόντων στεφάνους, κοσμοῦσι μίαν τοῦ σαρκοφαγοῦ πλευρᾶν, ἐν τοῖς ἄκροις τῆς ὁποίας εὐρίσκονται γεγλυμμένα δύο κεφαλαί. Ἡ ἄλλη πλευρὰ δὲν εἶναι κεκοσμημένη. Ἄν ἦναι ἀληθές ὅτι ἡ ἱστορία τοῦ θανάτου τῆς γυναικός, ἧς τὰ λείψανα ἐν τῷ σαρκοφάγῳ τούτῳ κατακείνται, ἐξεικονίζονται ἐν ταῖς γλυφαῖς ταύταις, ὁ θάνατος οὗτος ὑπενηργήθη ὑπὸ δύο ἀσπίδων (ὄφρων), κεκρυμμένων ἐν καρποῖς. Τοῦ σαρκοφαγοῦ τούτου μονολίθου ὄντος ἐκ λαμπροῦ

λευκοῦ μαρμάρου καὶ κεκοσμημένου δι' ἐξόχων γλυφῶν, προηλότατον ὅτι περιλαμβάνει τὰ λείψανα ἐξέχοντος προσώπου. Ἐν ἐνὶ λόγῳ, ἐν τῷ μαυσωλεῖῳ τούτῳ κατακείνται ἡ ἀκόλατος βασίλισσα, εἰς ἣν ὁ Ἀντωνίος ἐθυσίασε τὴν δόξαν αὐτοῦ, τὴν τιμὴν καὶ αὐτὴν ταύτην αὐτοῦ τὴν ζωὴν.

Ὅργανα τῆς Βαρβαρίας. — Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ὑπέβαλεν εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων ἐπίσημον ἔκθεσιν περὶ τῶν κανονισμῶν, οὓς ἐθέσπισαν αἱ διάφοροι δυνάμεις ἐν σχέσει πρὸς τὰ τῆς Βαρβαρίας ὅργανα. Τὸ κοινοβουλευτικὸν τοῦτο ἔγγραφον πληροφορεῖ τοὺς περιέργους ὅτι αἱ ἀγγλοσαξωνικαὶ χῶραι εἰσιν ὁ παράδεισος τῶν ἀρμονικῶν τούτων ὀργάνων καὶ τῶν καλλιτεχνῶν (!), οἵτινες περιάγουσιν αὐτά. Ἐν ταῖς ἠνωμέναις Πολιτεῖαις οὐδεὶς νόμος ἀπαγορεύει ταῦτα ἢ καθ' οἰονδήποτε τρόπον παρενοχλεῖ αὐτά. Ὑπάρχουσιν ὅμως δημοτικοὶ περιορισμοί: ἐν Νέκς Ἰόρκῃ διάταγμα ὁρίζει εἰς 300 μόνον τοὺς πλάνητας μουσικούς καὶ οὐδεὶς ὀργανοφόρος δύναται νὰ παίξῃ ἐξ ἀποστάσεως μικροτέρας τῶν 85 μέτρων ἀπὸ πάτης κατοικίας, ὁ κάτοικος τῆς ὁποίας δὲν ἐπιτρέπει αὐτῷ τοῦτο. Ἐν Βαλτιμόρῃ ὅμως πλήρης ἐλευθερία. Ἐν Ριχμόνδῃ προστατεύεται ἡ ἐπιχώριος βιομηχανία, οἱ τῆς πόλεως δηλονότι μουσικοί, ἐξαιρουμένων πάντων τῶν παρεισδύοντων εἴτε ἐκ τῆς ἑλθῆς πολιτείας εἴτε ἐξ ἄλλης τοιαύτης. Ἡ Βοστώνη καὶ τὸ Σικάγον ἀνεχόνται τὰ τῆς Βαρβαρίας ὅργανα μόνον ὑπὸ τινος ὄρου, ἐν τισὶ δὲ περιπτώσεσι καθ' ὅρισμέναν ἡμέραν καὶ ὥραν. Τὸ Σικάγον ἐκδίδωσιν ἀδείας στοιχιζούσας 75 φρ. καθ' ἡμέραν· ὁ καταθλιπτικὸς οὗτος φόρος τρομάζει συνήθως τοὺς τὴν ἀδειαν ζητοῦντας.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν γυλλισμῶν τῶν περιφερομένων ὀργάνων ὑπάρχει καὶ ὁ ἐκκωρωτικὸς ἦχος τῶν κωδῶνων τῶν ναῶν, αἱ δὲ εἰδικαὶ τῶν πολιτειῶν νομοθεσίαι προσέβλεψαν περὶ τῶν καταχρήσεων αὐτῶν. Ἰδιαίτεραι ἐπιτροπαὶ δύναται, τῇ ἐγγράφῳ αἰτήσει ἀσθενοῦς τινος τῶν πέριξ, ν' ἀπαγορεύσωσι τὴν κωδοκρουσίαν, τὴν γογγυκρουσίαν (ὁ δὲ γῆγγο σινικὸν ὄργανον ἐκ μεταλλίνης πλακός, κρουομένης διὰ δερματοφόρου πλήκτρον) ὡς καὶ ἄλλους ἐνοχλητικούς ἦχους. Ἐν Σικάγῳ πᾶσα τοιαύτη ὀργανοκρουσία ἀπαγορεύεται.

Ἡ Πετροῦπολις δὲν δέχεται τοὺς πλάνητας μουσικούς, ἐν ᾧ ἡ Βιέννη παρέχει ἀδείας μόνον εἰς ἀναπήρους, οἱς ὅμως ἀπαγορεύεται ν' ἀνακρουῶσιν ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἀρκετοῦ θεωρουμένου τοῦ ὅτι ἐπιτρέπεται αὐτοῖς νὰ παίξωσιν ἐν ταῖς αὐλαῖς. Ἐν Βερολίνῳ αἱ χορηγηθεῖσαι ἀδειαι ὑφίστανται ὡς κεκτημένα δικαιώματα· πᾶσα αἴτησις νέας ἀδείας ἀπορρίπτεται. Ἡ Ἰσπανία χορηγεῖ δημοτικὰς ἀδείας εἰς τοὺς κιθαρφόδους, τῆς κιθάρας ἀποτελούσης τὸ ἐθνικὸν ὄργανον· καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ὅργανα τῆς Βαρβαρίας, τὰ κοινῶς καλούμενα πιάνο (παρ' ἡμῶν δὲ καὶ πιάνο-α-λ-α-τ-ε-ρ-ν-αι) δὲν ἐπιτρέπεται αὐτοῖς νὰ κυκλοφορῶσιν. Ἡ Ἀγγλία λοιπὸν εἶναι ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας τῶν τοιαῦτα ἐχόντων ὄργανα μουσικῶν.

Γαλατικὴ ὀρκομοδία. — Γνωστὸν ὅτι οἱ γαλάται ἀρχηγοὶ καὶ οἱ βασιλεῖς ἐν ταῖς σπουδαίαις περιστάσεσιν ἀπήγγελλον περίεργον ὄρκον, οὗτινος τὸ ἀκριβές κείμενον ἦν ἄγνωστον μέχρι τοῦ νῦν. Ὁ κ. Δαρβοᾶ δὲ Ζουμπαιμβίλ ἀνεκάλυψεν ἤδη αὐθεντικὸν τοῦτου τύπον ἐν ἱρλανδικῷ ἐγγράφῳ τοῦ Ζ' αἰῶνος, ὅπερ καὶ ἀνεκρίνωσεν εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῆς φιλολογίας. Τὸ κείμενον τοῦ ὄρκου τούτου ἔχει κατὰ μετάφρασιν ὕδα:

«Ὁ οὐρανὸς εἶναι ὑπεράνω ἡμῶν, ἡ γῆ ὑποκάτω ἡμῶν, ὁ ὠκεανὸς περίξ ἡμῶν, ὅλως ἐν κύκλῳ. Ἐὰν ὁ οὐρανὸς δὲν καταπέσῃ, ῥίπτων ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν αὐτοῦ φρουρίων βροχὴν ἀστέρων ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς γῆς, ἐὰν ἐσωτερικῆ συγχλόνησις δὲν κατασυντρίψῃ αὐτὴν ταύτην τὴν γῆν, ἐὰν ὁ μετὰ τῶν κυανῶν ἐρημιῶν ὠκεανὸς δὲν ὑψωθῇ ἐπὶ τοῦ τριχωτοῦ μετώπου τῶν ζώντων ὄντων, ἐγὼ, διὰ τῆς ἐν τῷ πολέμῳ, τοῖς ἀγῶσι καὶ ταῖς μάχαις νίκης θὰ ἐπαναγάγω εἰς τὸν σταυλὸν καὶ εἰς τὴν μάνδραν τὰς βοῦς, εἰς δὲ τοὺς οἴκους καὶ τὰ οἰκήματα τὰς ὑπὸ τοῦ ἔχθρου ἀπαχθεῖσας γυναῖκας».

Φαίνεται ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐγένωσκον τὸν τολμηρὸν καὶ ἄγριον τοῦτον τύπον τῆς ὀρκομοσίας.

” Η ΑΙΘΙΟΠΙΣ. ”

Ἡ Αἰθιοπία¹ εἶναι ἀρχαῖον ἔπος, ἀναγόμενον μετ’ ἄλλων πολλῶν εἰς τὸν « Ἐπικόν » λεγόμενον « Κύκλον », ὅστις ἦν συλλογὴ τριάκοντα περίπου ἐπικῶν ποιημάτων τῆς ἰωνικῆς σχολῆς, ἅτινα μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιμελείας ἀνεγνώσκοντο τὸ πάλαι καὶ ἐμελετῶντο οὐχὶ τοσοῦτο διὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἀξίαν καὶ ἀρετὴν αὐτῶν, ὅσο διὰ τὴν ἀκολουθίαν τῶν ἐν αὐτοῖς πραγμάτων, καθ’ ἃ ὁ γραμματικὸς² Πρόκλος ἐν τῇ Χριστομαθεῖα αὐτοῦ πληροφορεῖ, ἐπιφέρων ἐπὶ λέξει τάδε: « Τοῦ ἐπικοῦ Κύκλου τὰ ποιήματα διασφάζεται καὶ σπουδάζεται τοῖς πολλοῖς οὐχ οὕτω διὰ τὴν ἀρετὴν, ὡς διὰ τὴν ἀκολουθίαν τῶν ἐν αὐτῷ πραγμάτων ». Ἦν δὲ γεγραμμένον τὸ προκείμενον ἔργον ἐν πέντε βιβλίαις³, καὶ πατὴρ αὐτοῦ λέγεται Ἀρκτίνος ὁ ἐκ Μιλήτου τῆς Ἰωνίας, ἔνθα τὸ πάλαι ὁ Ἀχιλλεὺς ἐγεραίρετο καὶ ἐτιμῶτο ὡς ἦρος τῆς πόλεως. Ἡ αἰθιοπία εἶνε μετὰ τὴν Ἰλιάδα τὸ ἀρχαιότατον τῶν ποιημάτων τοῦ Ἐπικοῦ Κύκλου, ὅπερ ὅμως δὲν ἦτο ἀπνυλαγμένον καὶ καθαρὸν ἀπομιμήσεων, λαμβανομένων ἐκ τῆς Ἰλιάδος, πρὸς ἣν καὶ ἄλλην τὸ προκείμενον ἔπος ἔχει σχέσιν, τὴν ἐξῆς, ὅτι διπλαθῆ καὶ τοῦτο ἐποιήθη ἀποκλειστικῶς πρὸς δόξαν καὶ ἀπαθανάτισιν τοῦ Ἀχιλλέως, ὅπως καὶ ἡ Ἰλιάς, ἥτις πρὸ παντὸς τὸν ἦρωα τοῦτον ἐγκωμιάζει ὥστε ὑπὸ τὴν ἐποψὴν ταύτην ἦν ἡ Αἰθιοπία τρόπον τινὰ μία Ἀχιλλεία. Αἱ δὲ σπουδαῖαι διαφοραὶ, αἱ μεταξὺ ἀμφοτέρων τούτων τῶν ποιημάτων ὑφιστάμεναι, οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ἢ ἐπακολουθήματα τῆς μετὰ ταῦτα πίστεως τῶν ἀρχαίων περὶ καθαρῶν ἀπὸ φόνων καὶ περὶ ἀπαθανάτισεως ἠρώων· πλὴν δὲ τούτου παρενεπλήχθησαν ὡς συνέχρεια τοῦ τρωικοῦ πολέμου καὶ ἄλλα πολεμικὰ γεγονότα, ἅπερ ἡ Ἰλιάς δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ πραγματευθῆ, διότι ἐπανειλημμένως ἦδη καὶ διαορθῆν φέρεται ἐν αὐτῇ ἢ εἰδῆσις, ὅτι ἐμελλε νὰ πέσῃ ὁ Ἀχιλλεὺς ἀμέσως μετὰ θάνατον τοῦ Ἐκτορος. Οὕτω λοιπὸν πολλαχῶς διαφέρει ἀπὸ τῆς Αἰθιοπίδος ἡ Ἰλιάς, ἥτις δὲν περιγράφει μὲν τὸν θάνατον τοῦ ἦρωος Ἀχιλλέως, πάντως ὅμως προλαμβάνει καὶ ἀπαμβλύνει τὴν δξύτητα τοῦ πόνου καὶ τοῦ χαλεποῦ ἄλγους ἐπὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ. Ἐν δὲ τῇ Αἰθιοπίδι ἀναφαίνονται τούναντιον νέα πρόσωπα, πρῶτον μὲν ἡ Ἀμαζών Πενθεσίλεια καὶ εἶτα ὁ Μένων, υἱὸς τοῦ Τιθωνοῦ καὶ τῆς θεᾶς Ἡοῦς, βασιλεὺς δὲ τῶν Αἰθιοπῶν, ὅστις, φονεύσας ἐν μάχῃ τινὲ τὸν Ἀντίλοχον, ἐξέφορσε τὸν υἱὸν τῆς Θετιδος, ὅστις ὀρμᾶ καὶ φονεύει αὐτὸν, ὅπως ὁ αὐτὸς ἐν Ἰλιάδι ἀναίρει τὸν Ἐκτορα, τὸν φονεὰ τοῦ φιλότατου αὐτῷ Πατρόκλου· εἶναι λοιπὸν ὁ ἐν τῇ Αἰθιοπίδι Ἀντίλοχος οὕτω στενῶς μετὰ τοῦ Ἀχιλλέως συνδεδεμένος, ὡς ἦτο μετ’ αὐτοῦ καὶ ὁ Πάτροκλος ἐν Ἰλιάδι. Ἄλλως δὲ καὶ ἡ ἐπιπόνησις καὶ πραγμάτως τοῦ προκειμένου ἔπους οὕτω τεχνικῶς διεξήχθησαν, ὥστε δικαιότατην πρὸς τοὺς ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ ἀπαντῶντας μύθους διέτρεφε στοργὴν ἢ μετὰ ταῦτα τέχνη παρ’ Ἑλλήσι καὶ ποιήσις, ἰδίᾳ δὲ ἡ τραγικὴ, ἥτις ἀφθόνητος ἠντιλῆσε τὰς ὑποθέσεις τῶν τραγωιδῶν αὐτῆς ἀπὸ τῆς Αἰθιοπίδος ταύτης καὶ ἀπὸ τοῦ Ἐπικοῦ γενικῶς Κύκλου. Αὐταὶ δὲ αὐταὶ αἱ ἐκ τοῦ Κύκλου τούτου ληφθεῖσαι καὶ ἐν τῇ μετὰ ταῦτα ἑλληνικῇ ποιήσει περιδωθεῖσαι εἰδησεις δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ἡμῖν εἰς ἀκριβέστερον κατὰ τὸ ἐνὸν προσδιορισμὸν τοῦ περιεχομένου τῆς Αἰθιοπίδος ὡς ἐξῆς.

Δὲν εἶχον εἰδῆσι ἐν Τροίᾳ κοπάσει οἱ κλαυθμοὶ καὶ οἱ ὄδυρμοι

ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Ἐκτορος, ὅτε ἐπιφαίνεται ἠγουμένη τῶν Ἀμαζόνων ὡς σύμμαχος τῶν Τρώων ἡ Πενθεσίλεια, θυγάτηρ Ἄρως καὶ Θρηῖδα τὴν καταγωγὴν, καὶ τοσοῦτον ἀνδρείως μάχονται αὐτὴ τε καὶ αἱ περὶ αὐτὴν Ἀμαζόνες ἐν τῷ συναθροέντι αὐτῆς μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τρώων ἀγωνί, ὥστε τὰ πάνδεινα πάσχοντες οἱ Ἕλληνες, ἐπικαλοῦνται κατὰ τῶν νέων τούτων ἔχθρῶν τὴν συνδρομὴν τοῦ Ἀχιλλέως, ὅστις κατελθὼν εἰς τὴν μάχην φονεύει τὴν βασίλισσαν τῶν Ἀμαζόνων Πενθεσίλειαν. Καὶ εἶχεν ἦδη θανασίμως πλῆξει αὐτήν, ὅτε ἐφέλικυσε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἡ νεαρὰ ἐκείνης ἡλικία καὶ ἐκτακτος ὠραιότης, ἦν θαυμάζων ἐπιτρέπει τοῖς Τρώσι, μέσσην τὴν καρδίαν ἀλγῶν, ἵνα παραλαβόντες τὸν νεκρὸν αὐτῆς ἐνταφιάσωσιν αὐτὸν μετὰ τῆς εἰς βασίλισσαν ὀφειλομένης τιμῆς καὶ ὑπολήψεως¹. Ὅτε δὲ εἶτα ὁ Θεοσίτης διὰ τὴν ἀδυναμίαν ταύτην τοῦ ἦρωος ὀνειδίζει αὐτὸν καὶ κακολογεῖ καὶ διη ἀκρωτηριάζει καὶ αὐτὸ τὸ νεκρὸν καὶ ἄπνουν τῆς πολεμικῆς νεανίδος σῶμα, φονεύει ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ τὸν ἀναίσχυντον τοῦτον δι’ ἐνός γρόνθου, ἐφ’ ᾧ καὶ ἐξοργίζεται ἄγαν ὁ στενωτέρως τοῦ Θεοσίτου συγγενῆς Διομήδης, οὕτως ὥστε ἐκρηγνυται δεινῆ μεταξὺ Ἑλλήνων στάσις². Μετὰ ταῦτα ἀποπλῆει ὁ Ἀχιλλεὺς εἰς Λέσβον ὅπως προσενέγκῃ Μυσιαν τῷ Ἀπόλλωνι, τῇ ἀδελφῇ αὐτοῦ καὶ τῇ μητρὶ, μεθ’ ἧς ἐξαγγίζει αὐτὸν ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ἀποκαθαίρει ἀπὸ τοῦ χυθέντος αἵματος. Ἡ δὲ βαθεῖα αἰσθησις, ἦν ἐνεποίησε τῷ Ἀχιλλεῖ ἡ θνήσκουσα Πενθεσίλεια ἐστὶ μᾶλλον καὶ ἐπὶ τὸ παθητικώτερον ἐξήθη ὑπὸ τῶν καλλιτεχνῶν, οἵτινες παρέστησαν ἐν τοῖς ἑαυτῶν ἔργοις τὴν νεαρὰν ταύτην τῶν Ἀμαζόνων βασίλισσαν ἐν τῇ ἀγκάλῃ τοῦ ἦρωος ἐκπνεύσαν³.

Μετὰ τὴν σκηνὴν ταύτην ἐπιφαίνεται ὁ Μένων, τὸ τέκνον τῆς ἀπωτάτης Αἰθιοπίδος, ὁ υἱὸς τοῦ Τιθωνοῦ καὶ τῆς Ἡοῦς, εἰς τῶν πλησιεστέρων τοῦ Πριάμου συγγενῶν⁴ ἀπαστράπτων

1. Τρέτζη Λυκόφρων 999: « Θαναμάζων ἐκείνης τὴν ῥώμην ὁμοῦ καὶ « τὸ κάλλος καὶ τὸ νεκρὸν τῆς ἡλικίας ἐδάκρυον καὶ τοὺς Ἕλληνας παρὰ ἐκείνην ἀξιοῦν τὴν νεανίδα ». Δὲν εἶνε δὲ πιθανὴ ἢ ὑπὸ Welcker: Der epische Cyclos oder die homerischen Dichter: Bonn 1835—49 (ὁ 1 τόμ. ἐξεδόθη τὸ δεύτερον τῷ 1865), II, σ. 216, γενομένη ἀποδοχὴ, ὅτι αἱ Ἀμαζόνες ἐν τῇ Αἰθιοπίδι μάχονται ἔφιπποι, καίτοι αὐταὶ συχνάκις παρίστανται ἔφιπποι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Πρβλ. Πινδ., Ὀλυμπιον. II, 47 « ἦ καὶ Ἀμαζόνες εὐίπποι καὶ ἐς Ἰστρὸν ἐλαύνων ». Πρὸς δὲ καὶ ἐπὶ ἀγγείων τινῶν εἰκονίζετο ἡ Πενθεσίλεια, ἀρ’ ἔπρου πρὸς τὸν Ἀχιλλεῖα μαχομένη. Ἐν τούτοις ὁ Βιργίλιος: Αἰν. II, 661 ἀναφέρει ἄρμα αὐτῆς « quum se Martia curru Penthesilea refert ». Πρβλ. τὸν αὐτὸν Βιργίλιον Αἰν. I, 490 ἐφεξῆς καὶ τὸν Ἀγαμέμνονα τοῦ Σενέκα 270.

2. Ὅτι ὁ Θεοσίτης διατελεῖ ὢν ἔχθιστος τῷ Ἀχιλλεῖ καὶ τῷ Ὀδυσσεῖ πληροφορεῖ ἡ Ἰλιάς ἐν B, 220 « ἔχθιστος δ’ Ἀχιλλεῖ μάλιστ’ ἦν ἰδ’ Ὀδυσῆι ». Μισεῖ δὲ τοὺς δύο τούτους ἀρχηγούς τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοπέδου ὡς ἐκπροσώπους δύο κυριωτέρων ἀρετῶν, τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς συνέσεως. Πρβλ. Ameis Homer’s Ilias, Leipzig 1884 II, 220· ἐν ὑποσημειώσει. Μεταγενέστερος μῦθος παριστᾷ τὸν Ἀχιλλεῖα « Θεοσιτοκτόνον » ἰδ. Τρέτζη Λυκόφρων. 999, Κόνιντον Συμωναῖον: τῶν μεθ’ Ὀμηρον λόγοι ἰδ’. I, 722 ἐφεξῆς, Σχολ. Ἰλ. I, C, Σχολ. Σοφοκλ. εἰς Φιλοκλ. 445. Ὡσαύτως καὶ ἡ γλυπτικὴ παρέστησεν ἐν συμπλέγματι τὸν Ἀχιλλεῖα ἐφορμῶντα κατὰ τοῦ Θεοσίτου. Συντρίμματα τοῦ συμπλέγματος τούτου ἰδ. παρὰ R. Schöne ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι τοῦ ἔτους 1866 πίν. 208, I, 2, σ. 153 ἐξῆς· αὐτόθι 1855 πίν. 76 καὶ Otto Jahn: Griechische Rilderchroniken: ἔργον ἡμιτελές μετὰ θάνατον αὐτοῦ καταλειφθὲν, ὅπερ συνεπλήρωσε καὶ ἐξέδωκεν ἐν Βόννῃ τῷ 1873 ὁ A. Michaelis, σ. 27.

3. Οὕτως ἐν Ὀλυμπίᾳ ὑπῆρχε γραφὴ Παναίνου, ἀδελφοῦ τοῦ Φειδίου, ἐν ἣ κατὰ Πασαν. 5, 11, 6 « Πενθεσίλειά τε ἀφείσα τὴν ψυχὴν « καὶ Ἀχιλλεὺς ἀνέχων ἐστὶν αὐτὴν ». Πρὸς δὲ καὶ διάφορα ἀνάγλυφα ἐν σαρκωτάτοις. Ἴδε τὴν αὐτὴν παράστασιν ἐν εἰκόσιν ἐπὶ ἀγγείων παρὰ Gerh’ard: Ausserlegene griechische Vasenbilder: Berlin 1836—58, v, σ. 205—207, καὶ ἐπὶ φιαλῶν τ. c. 4—5, ἔνθα ἡ μὲν Πενθεσίλεια παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἀχιλλ. ἐπικαλεῖται τὸν οἶκτον αὐτοῦ, ὁ δ’ Ἀχιλλ. ἀνωθεν ὠθεῖ τὸν φοινικὸν σιδήρον ἐντός τοῦ στήθους αὐτῆς. Πρβλ. I. Overbeck: Gallerie heroischer Bildwerke der alten Kunst I, Leipzig 1851—53 σ. 497, καὶ Bull. d. Inst. 1868, 136. Τὴν προσέλευσιν καὶ ὑποδοχὴν τῶν Ἀμαζόνων παρὰ τῷ γηραιῷ Πριάμῳ ἴδε παρὰ Brunn Rilievi delle urne etrusche I. Roma 1870. σ. 67.

4. Ἰλ. 20, 237, ἔνθα ὁ Τιθωνὸς παρίσταται ὡς ἀδελφὸς τοῦ Πριάμου, διότι ἀμφοτέρως γέννησεν ὁ Λαομέδων ὁ υἱὸς τοῦ Ἴλου. Ὁ δὲ Τιθωνὸς οὗτος ὡς σύζυγος τῆς Ἡοῦς ἀναφέρεται ἐν Ἰλ. II, 1 « Ἡὼς

1. L. Preller: Griechische Mythologie: II 1875 Berlin σ. 433—441.

2. Καὶ φιλόσοφος, κατὰ Müller: Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας: μεταφρασις Α. Κυπριανοῦ ἐν Ἀθήναις I, 1867 σ. 92. Πρβλ. καὶ σημ. 2αν, ἔνθα λέγει ὅτι ὁ Welcker ἀποδέχεται δύο Πρόκλους φιλόσοφον καὶ γραμματικόν. Ἀλλὰ καὶ ὁ E. Munk: Geschichte der griechischen Literatur: I 1879 Berlin σ. 51, διαστέλλει Πρόκλον τὸν γραμματικόν, πιθανῶς ἀμαχάσαντα περὶ τὸ 150 μ.Χ., ἀπὸ ἑτέρου Πρόκλου τοῦ Νεοπλατωνικοῦ φιλοσόφου.

3. Munk. Gesch. d. gr. Lit. κτλ. I, σ. 51, Müller Ἱστορία ἑλλην. φιλολ. κτλ. I, σ. 93 σημ. 1ην « Κατὰ τὸν Πρόκλον, περιελάμβανεν ὁ Κύκλος πέντε βιβλία τοῦ Ἀρκτίνου, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλα δύο. » Κατὰ δὲ τὴν Tabula Borgiana περιεῖχον τὰ ἔπη τοῦ Ἀρκτίνου στίχ. » 9,100, οἵτινες κατὰ τὸ μέτρον τῶν ὁμηρικ. ραψῶδ. ἐπλήθρουν 12 τούτων λέχιστον ραψῶδίας. »

ἐν τῇ πανοπλίᾳ αὐτοῦ, ἦτις ἦν ἔργον τοῦ Ἡφαίστου. Ὁ Μένων οὕτως ἦν ὁ ὄραιότερος πάντων τῶν ἐν Τροίᾳ ἀνδρῶν, εὐγενὴς ὡς καὶ ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ ἀντάξιός αὐτοῦ ἀντίπαλος. Ἡ Θέτις ἐγίνωσκεν ὅτι ἔμελλεν ὁ υἱὸς αὐτῆς ναυποθάνῃ ἅμα ὡς ἐφόρευε τὸν ἦρωα τοῦτον, καὶ ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται διατι ὁ Ἀχιλλεὺς ἀπέφυγε νὰ συμπλακῇ μετὰ τοῦ Μένωνος, καθ' οὗ ἐφορᾷ μὲν ὁ Ἀντίλοχος, ὁ πεφιλημένος τοῦ Νέστορος υἱὸς καὶ ἄριστος τοῦ Πηλεΐδου φίλος, ὁ ἀντικαταστῆρας παρὰ τῷ Ἀχιλλεὶ τὸν θανόντα Πάτροκλον, ἀλλ' ἐν τῇ πάλῃ ταύτῃ πίπτει φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Μένωνος, ἐνῶ ἠγωνίζετο νὰ διαφυλάξῃ καὶ ὑπερασπίζῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τὸν φεύγοντα αὐτοῦ πατέρα Νέστορα, παράδειγμα ὑψηλῆς υἱικῆς στοργῆς καὶ ἀφοσιώσεως ἀντάξιον τῆς περιπαθοῦς λύρας τοῦ Πινδάρου, ὅστις καὶ ἐξυμνεῖ τὴν ἀφοσίωσιν ταύτην¹. Τότε δὴ ἐγένετο ἀνάγκη ἵνα ἐκδικηθῇ πλέον ὁ Ἀχιλλεὺς τὸν θάνατον τοῦ Ἀντιλόχου καὶ λάβῃ τὸν νεκρὸν ἀπὸ τῶν ἐχθρικῶν τάξεων. Ἀμελλῆτι ὅθεν κατέρχεται εἰς ἀγῶνα τοῦ Μένωνος, ἀδιαφορῶν περὶ τῆς ἑαυτοῦ τύχης, καίτοι προεγίνωσκεν αὐτήν. Καθ' ὃν δὲ χρόνον συμπλακέντες οἱ δύο ἦρωες μάχονται κρατερῶς πρὸς ἀλλήλους, δέοντα αἱ δύο μνῆρες αὐτῶν, ἡ Ἥως καὶ ἡ Θέτις, ἐκάστη ὑπὲρ τοῦ ἰδίου υἱοῦ, μέχρις οὗ ὁ Ζεὺς ζυγίσας ἐπὶ πλάστιγγος τὰς ζωὰς ἀμφοτέρων τῶν πολεμιστῶν, ἀπεφάνετο ὑπὲρ τοῦ Ἀχιλλεὺς καὶ κατὰ τοῦ Μένωνος, ὅστις πεσὼν ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ ἀγῶνος μεταφέρεται ὑπὸ τῆς θρηνοῦσης μητρὸς εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ Αἰθιοπίαν. Οἱ ἐνδοξότεροι τῶν τραγικῶν τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος, ὁ Αἰσχύλος καὶ ὁ Σοφοκλῆς², ἀπὸ θανάτου δι' ἔργων δραματικῶν τὸν προκειμένου μῦθον, περὶ ὃν ἅμα ἠσχολήθησαν καὶ αἱ ὠραῖαι τέχναι, αἵτινες παρέστυξαν πᾶσαν τὴν ἱστορίαν τοῦ Μένωνος, ἦτοι τὰ περὶ ἐλευθέρσεως αὐτοῦ εἰς Τροίαν, τὰ περὶ τῆς φθορᾶς τοῦ Διὸς ἀποφάσεως τῆς διὰ πλάστιγγος ληθείσης, τὰ περὶ τῆς μεταφορᾶς τοῦ σώματος αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Ἥως, ἢ ὑπὸ τῶν πτερωτῶν ἀδελφῶν Ὕπνου καὶ Θανάτου, καὶ τέλος τὰ περὶ τοῦ κομποῦ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἦρωος³. Τὰ δὲ περὶ τοῦ κομποῦ τούτου ἐστηρίζονται ἰδίως ἐπὶ τῆς λατρείας, τῆς εἰς τὴν μνήμην τοῦ Μένωνος ἀπο-

« δ' ἐκ λεγέων παρ' ἀγανού Τιθωνοῦ ὄρνυθ'... » πρὸς. Ἀπολλοδ. 3, 42, 4. « Τιθωνὸν μὲν οὖν Ἥως ἀρπάσσα δι' ἔρωτα εἰς Αἰθιοπίαν κομίσει, κακῆ συνελθοῦσα γεννᾷ παῖδας Ἡμαθίωνα καὶ Μένωνα ». Διόδ. Σικελ. 4, 75.

1. Πυθίων. 6, 28 ἐφεξῆς. Ἐνθα περιπλέκεται τὸ ἔργον τοῦ Νέστορος ὑπὸ τοῦ πληγέντος ὑπὸ βέλους ἵππου οὕτως, ὥστε ὁ γέρον κινδυνεύων ἐκλάσσει τὸν υἱὸν εἰς βοήθειαν καὶ ἐνέμεινε μὲν ὁ Ἀντίλοχος τὸν « στρατάρχον Αἰθιοπῶν Μένωνα », ἐξηγόρασεν ὅμως διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ τὴν σωτηρίαν τοῦ πατρὸς.

2. Τοῦ Αἰσχύλου ὑπῆρχον δύο δράματα, ἐν ἐπιγραφόμενον « Μένων » καὶ ἕτερον « Ψυχαστασία ». Πρὸς. Πλουτ. 1, 17. Π. X., 210 καὶ Ἀριστοτ. Βατρ. 1365. Τοῦ δὲ Σοφοκλέους ἕτερον ὑπὸ τὸν τίτλον « Μένων καὶ Αἰθίοπες ». Πρὸς. J. G. J. Hermann: Opuscula: 1827 Lipsiae τ. 7, σ. 343 ἐφεξῆς. G. W. Nitzsch: Die Sagenpoesie der Griechen: I Braunschweig 1852 σ. 607 ἐξῆς.

3. Πρὸς. τὸ ὑπὸ τοῦ Πausανίου 5, 22, 2 περιγραφόμενον ἀνάγκυρον ἐν συμπλέγματι, ὅπερ εἶδεν ἐν Ὀλυμπίᾳ «... βῆθρον ἐστὶ... καὶ ἀγάλματα ἐπ' αὐτῷ Ζεδῶ καὶ Θέτις καὶ Ἡμέρα (Ἥως), τὸν Δία ὑπὲρ τῶν τέκνων ἱκετεύουσαι, ταῦτα ἐπὶ μέσῳ τῷ βῆθρῳ οἱ δὲ ἴδη σχῆμα » ἀντιτεταγμένων ὅτε Ἀχιλλεὺς παρέχεται καὶ ὁ Μένων ἐπὶ ἐκατέρῳ τοῦ βῆθρου πέρατι ἐκάτερος ». Περὶ τοῦ κομποῦ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Μένωνος ἴδε παρὰ Φιλοστρ. I, 7 καὶ περὶ τοῦ κομποῦ εἰς Ἀντιλόχον τὸν αὐτὸν 2, 7. Πρὸς. καὶ I. Overbeck: Gallerie heroischer Bildwerker κτλ. σ. 512—536. Περὶ τῆς μονομαχίας Ἀχιλλεὺς καὶ Μένωνος ἐπιθ. Conze Melesische Thongefäse κτλ. σ. VI. Heydemann Archäologische Zeitung 1871, 168, Neapler Vasens. ἀριθ. 2430, 2781, Santangelo ἀριθ. 12. Περὶ τῆς ψυχαστασίας, ἥτοι περὶ τῆς σταθμῆσεως τῶν ψυχῶν ἀμφοτέρων τῶν μαχητῶν, δι' ἧς ἀπερασπίθη ἡ τύχη αὐτῶν, ἴδ. L. Schmidt Ann. d. Inst. 29, 118 ἐφεξῆς, Mon. 6, 5. Τὸ δὲ σῶμα τοῦ Μένωνος ἡ Ἥως συνήθως παρίσταται μεταφέρουσα εἰς Αἰθιοπίαν, πρὸς. Ot. Jahn Archäologische Beiträge 1847 σ. 108 καὶ Froehner: Choix des vases grecs πίν. 2. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν θεάτρῳ ἀναφέρεται ἡ Ἥως ἀρπάζουσα τὸ σῶμα τοῦ Μένωνος. Πρὸς. Πολυδ. IV, 430 « ἡ δὲ γέρανος μηχανήμα τί ἐστὶν ἐκ μετεώρου » καταφερόμενον ἐφ' ἀρπαγῆ σώματος, ὃ κέρχεται ἡ Ἥως ἀρπάζουσα τὸ σῶμα τοῦ Μένωνος. Ἐν τούτοις μυθολογεῖται, ὅτι καὶ ὁ Ὕπνος καὶ ὁ Θάνατος λαμβάνουσι μέρος ἐν τῇ ἀρπαγῇ τοῦ σώματος τοῦ Μένωνος, ὡς καὶ ἐν τῇ τοῦ Σαρπηθῶνος. Πρὸς. Gerhardt: Auserleg. Vas. κτλ. 221, 222. Mon d. I. 6, 21.

διδόμενης οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ ἐν Σούσις τάφου αὐτοῦ, ὅστις συνήθως ὑπελαμβάνετο καὶ ἴσχυεν ὡς ἡ πατρὶς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐτέρου αὐτοῦ τάφου, τοῦ περὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ἐν Μυσίᾳ ποταμοῦ Αἰσῆπου κειμένου, ἔνθα συνήπιετο ὁ περὶ « μειονίδων ὄρνιθον » μῦθος, αἵτινες οὐδὲν βεβαίως ἄλλο εἶδιν, ἢ αὐτοὶ οὗτοι οἱ μετανάσαι τοῦ Μένωνος Αἰθίοπες, οἱ τακτικῶς καθ' ἕκαστον ἔτος προσερχόμενοι ἐκ τῆς ἀπωτάτης Αἰθιοπίας περὶ τὸν τάφον τοῦ τεθνεώτος ἠγέτου αὐτῶν, ὅπως τελέσωσιν ἐπ' αὐτοῦ τοὺς νενομισμένους ἀγῶνας καὶ θρηνώσωσιν αὐτόν. Ὁ Πausανίης περιγράφει ἐν ἰκανῇ λεπτομερείᾳ πᾶσαν τὴν περὶ τοῦ ἀνωτέρου κομποῦ παράστασιν ἐπαναλαμβάνομένην ἐν γραφῇ τινι τοῦ διασημοῦ ζωγράφου Πολυγνώτου ἐν Δελφοῖς ἀνακειμένην, ἔνθα εἶδεν αὐτὴν ὁ Περικλητής, ὅστις ἐπὶ λέξει φέροι τὰδε περὶ τούτου «... ἐν δὲ τοῦ Μένωνος τῇ χλαμύδι καὶ ὄρνιθες εἶδιν » ἀπειραγασμένοι. Μειονίδες ταῖς ὄρνιθιν ἐστὶν ὄνομα, κατὰ δὲ ἔτος οἱ Ἑλλησπόντιοι ψαθιν αὐτὰς ἐν εἰρημέναις ἡμέραις ἔναι τε ἐπὶ τοῦ Μένωνος τὸν τάφον, καὶ ὅπως τοῦ μνήματος δέδρων ἐστὶν ἢ πῶας ψιλόν, τοῦτο καὶ σαίρουσιν αἱ ὄρνιθες » καὶ ἠγοροῦσι τοῖς πτεροῖς τοῦ Αἰσῆπου τῷ ὕδατι γαίνουσι, παρὰ δὲ τῷ Μένωνι καὶ παῖς Αἰθίοψιν πεποιῖνται γυνῆς, ὅτι ὁ Μένων βασιλεὺς ἦν τοῦ Αἰθιοπῶν γένους. Ἀφίκετο μέντοι ἐς Ἰλιον οὐκ ἀπ' Αἰθιοπίας, ἀλλ' ἐκ Σούσιων τῶν Περσικῶν καὶ ἀπὸ τοῦ Χοάσπου ποταμοῦ, τὰ ἔθνη πάντα ὅσα φέκει μεταξὺ ὑποχείρια πεποιθιμένοι. Φρύγες δὲ καὶ τὴν ὁδὸν ἐτι ἀποφαίνουσι, δι' ἧς τὴν στρατιὰν ἤγαγε, τὰ ἐπίτομα ἐκλεγόμενος τῆς ἡμέρας ἀμφιβολίας ὅτι ἐν ταῖς παραδόδοσι ταύταις ὡς βάσις ὑπόκεινται ἀρχαῖοι καὶ ἐξ Ἀνατολῆς τὴν καταγωγὴν ἔλκοντες μῦθοι καὶ ἀννήθια, αἵτινες ἐνωρίτητα βεβαίως εἶχον διαδοθῆ κατὰ τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τῆς διομολογούμενης ὅμως ταύτης ἀληθείας ἐξαιρέσειν ποιεῖ μόνον ὁ περὶ Μένωνος μῦθος, ὅστις, ἀπὸ ἀλλοιωμένου ὄν ξενοτρόπου ἐπιπρασμοῦ, ἀεὶποτε ἐξηκολούθει κατ' ἴδιον ἔμπνευσιν καὶ ἐκτίμησιν γεραίρων τὴν μνήμην τοῦ ἦρωος. Οὗτω δ' ἐμυθεύετο ὅτι ἡ προινή δρόσος οὐδὲν ἄλλο ἦν, ἢ δάκρυα τῆς Ἥως καθ' ἕκαστην πρωΐαν καταλειδόμενα ἐπὶ τῇ ἀπολείᾳ τοῦ πεφιλημένου αὐτῆς υἱοῦ· ὅτε δὲ ὀψιότερον ἐν Αἰγύπτῳ, παρὰ τὰς Θάβας ἠκούοντο οἱ φθόγγοι τοῦ ἀρχαίου ἐκείνου κολοσσοῦ, ἐπίστευον οἱ ἄνθρωποι ὅτι ἤκουον τὸν περιόδοτον ἐκεῖνον ἀρχαῖον ἐξ Ἀνατολῆς ἦρωα, ἔωθεν χαιροῦντα διὰ τῶν φθόγγων ἐκείνων τὴν μνῆρα αὐτοῦ, τουτέστι ἐνόμιζον ὅτι ἐξῆ εἰδέτι ὁ Μένων, ἐνῶ περὶ τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ καὶ νικητοῦ Ἀχιλλεὺς, τοῦ υἱοῦ τῆς Νηρηίδος, ἐπίστευον μετὰ πεποιθῆσεως ὅτι ἀναυδὸς ἐκεῖτο οὐ μόνον ἐντὸς τοῦ κατὰ τὸν Ἑλλησπόντον τάφου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ πατρίδι³.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀχιλλεὺς καταδιώκεται ὑπὸ τῶν πνευμάτων τῶν ἐν τῇ μάχῃ πεσόντων μέχρις αὐτῶν σχεδὸν τῶν τευχῶν τῆς πόλεως, ἦτοι μέχρι τοῦ φοβεροῦ τόπου τῶν « σκαίων πυλῶν », ὅπου ὁ Ἀπόλλων πλέον ἢ ἅπαξ εἶχε μέχρι τοῦδε καταστῆσαι τὴν ὄρνιν τῶν Ἑλλήνων, ὁσάκις ἐπύρχετο αὐτοῖς ἡ ἰδέα νὰ καταστρέψωσι τὴν πόλιν πρὸ τοῦ εἰμαζομένου τῆς πτώσεως τῆς χρόνου. Καὶ ἤδη παρὰ μικρὸν παρεβίαζεν ὁ Ἀχιλλεὺς τὴν εἰς τὴν πόλιν εἰσοδόν. ὅτε βάλλεται ὑπὸ βέλους τοῦ Πάριδος, ὁ διεύθυνεν ὁ Ἀπόλλων, κατὰ τὴν πτέρναν, τὸ μόνον τρωτὸν τοῦ σώματος αὐτοῦ μέρος, συμφώνως πρὸς τὸν νεώτερον περὶ τούτου μῦθον⁴. Ἐν δὲ τοῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις ἀναφέρεται μνηστεία

1. 40, 31, 5—7. Στραθ. 13, 587. Ὁβιδ. Μεταμ. 13, 576 ἐξῆς. Αἰλιαν. « Περὶ ζῶων » 5, 1. Πλίν. Natur. Hist. 10, 74 Serv. V. A. 1, 751. Cramer Ar. Paris I, 25.

2. Περὶ τῆς ὁδοῦ, ἣν διήλθεν ὁ Μένων μεταβαίνων εἰς Ἰλιον ἐκ Σούσιων διὰ Φρυγίας, ἴδ. καὶ Διόδ. Σικελ. 2, 22· πρὸς. L. Preller, Grtechische Mythologie κτλ. II, σ. 361, καὶ Welcker: Der epische Cyclos κτλ. 2, 204 ἐφεξῆς.

3. A. Boeckh: Corpus inscriptionum graecorum: ἀριθ. 4, 747.

4. Περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀχιλλεὺς διὰ τοῦ Ἀπόλλωνος παρέχει ἤδη καὶ ἡ Ἰλιάς εἰδήσεις τινὰς ἐν Γ., 410 καὶ 417. Φ., 278. X., 359, ἔνθα ὁ ἀποθνήσκων Ἐκτωρ ἀπειλεῖ τὸν Ἀχιλλεὺς διὰ θανάτου τοιοῦτου (δηλ. διὰ τοῦ Ἀπόλλωνος). Πρὸς. Σοφοκλ. Φιλοκτ. 334. Βιργιλ. Αἰν. 6, 56. Ὁρατ. Ὀδ. 4, 6, 3—24. Περὶ δὲ τοῦ μόνου τρωτοῦ μέρους τοῦ σώματος τοῦ Ἀχιλλεὺς, ἥτοι τῆς πτέρνης ἴδε Ὑγῖνον μῦθ. 107. Κατὰ δὲ τὴν Ἰλιάδα Φ., 166 τραυματίζεται κατὰ τὴν δεξιὰν χεῖρα.

τις τοῦ Ἀχιλλέως μετὰ τῆς Πολυξένης, καθ' ἣν φηνεύεται ὁ ἦρωσ οὗτος ἐξ ἐπιβουλῆς ἐν τῷ ἐν Θύμβρη ναυῶ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὃν εἶχε μίανει πρότερον διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Τρωϊλοῦ. Ἐν τούτοις ὅπως ποτ' ἂν ἦ, αἰτία τοῦ θανάτου τοῦ Ἀχιλλέως εἶνε αὐτὸς ὁ Ἀπόλλων, ὁ προστάτης τῆς Τροίας καὶ τῶν Πριαμιδῶν, ὅστις τοσοῦτον ἐξοργίζεται ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Τρωϊλοῦ καὶ Ἑκτορος, ὥστε λησμονεῖ καὶ αὐτὰς τὰς ὑποσχέσεις αὐτοῦ, δοθεῖσας κατὰ τούτους γάμους τοῦ Πηλέως καὶ τῆς Θέτιδος, πρὸς ἣν λέγει ὅτι δὲν ἤθελε συντελέσει εἰς τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ τῆς Ἀχιλλέως· καὶ ὅμως «αὐτὸς ὁ τὰδ' εἰπὼν, αὐτὸς ἐστὶν ὁ κτάνων τὸν παῖδα τὸν ἐμόν», λέγει ἡ Θετίς.

(Ἀκολουθεῖ).

Π. Γ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ δ. φ.

Καθηγητὴς τοῦ γυμνασίου Ἐπιμονίου.

Η ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΑ.

(Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ἀρθροῦ **Εὐδαιμονία** τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΜΕΛΙΣΣΑ ἀνεκδότου πονήματος τοῦ ἐκ τῶν συνεργατῶν ἡμῶν κ. Μ. Ε. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ).

(Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε προηγούμενον ἀριθμὸν).

δ'. Πῶς κτᾶται ἡ εὐδαιμονία.

1. Δύναται τις νὰ ζήσῃ εὐτυχῆς, μόνον ἂν φέρῃται κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τῆς φρονήσεως, τῆς χρηστότητος καὶ τῆς δικαιοσύνης, δὲν δύναται δὲ ν' ἀσκῇ τὰς ἀρετὰς ταύτας, χωρὶς νὰ ἦνε εὐτυχῆς. Ὅστε ὁ μὴ ὢν δάφρων, χρηστὸς καὶ δίκαιος, ἐστὶ ἀναποδράστως δυστυχῆς.

Ἐπικουρος.

2. Ἴνα μὲν εὐπλοῖσθωμεν, ἔχομεν ἀνάγκη κυβερνήτου καὶ ἀέρος, ἵνα δὲ εὐδαιμονήσωμεν, λογισμοῦ καὶ τύχης.

Κύριελος.

3. Ἀσχολήθητι ἐπιμελῶς εἰς τὸ νὰ δεσπότης τῶν παθῶν σου, διότι τοῦτο εἶνε τὸ μόνον μέσον πρὸς ἐπίτευξιν τῆς εὐτυχίας.

D. CARON.

4. Πᾶσα εὐδαιμονία παρασκευάζεται διὰ θάρρους καὶ ἐργασίας.

BALZAC.

5. Οὐδεμία ἄλλη ὁδὸς ἄγει ἐπὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἀσφαλῆστερον παρὰ τὴν τῆς ἀρετῆς. Ἄν ἀφίκηται τις εἰς τὸ ποθητὸν τέλος, εὐρίσκει τὴν εὐδαιμονίαν καθαρωτέραν καὶ ἡδυτέραν δι' αὐτῆς· ἂν μὴ τύχη τοῦ ποθουμένου, αὐτὴ εἶνε ἡ παραμυθοῦσα αὐτόν.

J. J. ROUSSEAU.

6. Ἐν τῶν ἀσφαλεστάτων τῆς εὐδαιμονίας μέσων εἶναι νὰ γινώσκῃ τις νὰ διατηρῇ τὴν ἐκτίμησιν ἑαυτοῦ, νὰ δύναται ν' ἀπενίξῃ ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον ἄνευ αἰσχύνης, ἄνευ τύψεως τοῦ συνειδότητος, χωρὶς ν' ἀνευρίσκῃ ἐν αὐτῷ εὐτελεῖ τινα πράξιν, ἀδικίαν τινα ἢ βλάβην, ἣν προσεποιήσεν ἄλλοις καὶ ἣν δὲν ἐπινώρωθε.

CONDORCET.

7. Τὴν εὐδαιμονίαν αὐτοῦ ἐργάζεται τις μόνον ἀσχολούμενος περὶ τῆς τῶν ἄλλων.

BERNARDIN DE SAINT-PIERRE.

8. Ἡ εὐδαιμονία ἀνίκει τῷ παρασκευάζοντι εὐδαιμόνα.

DELILLE.

9. Εὐδαιμονέστατος πάντων ἀνθρώπων ὁ ὑπὲρ τῆς πατρίδος θνήσκων.

Μαντεῖον τῶν Δελφῶν.

10. Μὴ ἔλπιζε ποτὲ ἀνέφηλον εὐδαιμονίαν, ἀλλὰ διάγραψον δεαυτῷ πρόγραμμα ἀγαθοεργίας, ὅπερ θ' ἀντιτάσῃς πρὸς τὸ

1. Ἰδ. Ὑγῖνον μυθ. 110. Serv V. A. 3,322. Φιλόστρατον Ἐρ. 737. Πρβλ. O. Jah: Ἀρχαιολογ. Ἐφημ. 1869, 1. ἐξ. 75, ὅστις ἀποδείκνυσι τὴν μνηστειάν Ἀχιλλέως καὶ Πολυξένης ἐπὶ σαρχοφάγου τινὸς γεφυρωμένην.

2. Αἰσχύλ. παρὰ Πλάτωνι ἐν Πολιτείας 6' 383 B.

τῆς φύσεως, ὅπερ μᾶς καταδιώκει ἐνίοτε. Οὕτω θ' ἀνυψωθῆς, οὕτως εἰπεῖν, ὑπεράνω αὐτῆς διὰ τῆς ὑπεροχῆς συστήματος, ὅπερ ἐπανορθοῖ τὰς ἀταξίας τοῦ προγράμματος αὐτῆς. Θὰ ἴσαι εὐδαίμων τὴν ἐσπέραν, ἂν ἐποιήσας πλειότερον ἀγαθὸν τοῦ ὑπ' αὐτῆς προσγενομένου σοι κακοῦ. Οὗτος εἶναι ὁ μοναδικὸς τρόπος τοῦ πρὸς τὸν βίον συμβιβασμοῦ. Πῶς νὰ μισήσῃ τις ὑπαρξίν, καθ' ἣν ἀποβαίνει ἡδὺς ἑαυτῷ, ὠφέλιμος γινόμενος τοῖς ἄλλοις;

DIDEROT.

11. Ἐν τῶν πρώτων μέσων ἢ μᾶλλον τὸ μόνον μέσον τοῦ νὰ ἦμεθα εὐδαίμονες εἶνε ν' ἀσχολώμεθα περὶ τῆς εὐδαιμονίας τῶν περὶ ἡμᾶς.

LABOUISSIE.

12. Θεσιάζων τις τὰ πάντα εἰς τὸ καθῆκον αὐτοῦ, εἶναι βέλαιος ὅτι θὰ φθάσῃ εἰς τὴν εὐδαιμονίαν.

FLORIAN.

13. Ἡ ἠθικὴ εἶνε ὁ ἀληθής, ὁ μόνος κανὼν τῆς εὐδαιμονίας.

SANIAL DUBAY.

14. Τὸ ἀσφαλῆστατον μέσον εἰς ἐπίτευξιν τῆς εὐτυχίας εἶνε νὰ μὴ ἔχῃ τις οὐδενὸς ἀνάγκην πρὸς τοῦτο.

L. J. LARCHER.

15. Μόνον διὰ τῶν στερηθῆσεων ἐπιτυγχάνεται ἡ εὐτυχία.

MME D'ARCONVILLE.

16. Τὸ μέσον τοῦ διελεῖν ἡδέως τὸν βίον εἶνε ἡ προτιμῆς τῶν ἐκ τῆς ἐξεως προερχομένων ἡδονῶν ἀντὶ τῶν ἐκ τῆς μεταβολῆς πηγαζουσῶν.

LEVIS.

17. Ἴνα ζῇ τις εὐδαιμόνως, ἔχει ἀνάγκη τέχνης, τάξεως καὶ μέτρου.

Πορτογαλικὴ παροιμία.

18. Ὁ ἄνθρωπος κατασκευάζει τὴν εὐδαιμονίαν αὐτοῦ ὡς ἡ μέλισσα τὸ μέλι αὐτῆς.

DESCHANEL.

19. Ἡ τέχνη τοῦ νὰ ἦνε τις εὐτυχῆς συνίσταται εἰς τὴν τέχνην τοῦ διανέμειν τὴν ἐλπίδα καθ' ὅλον τὸν βίον, τοῦ συνεχίζειν ἀδιακόπως τὸν ροῦν αὐτῆς.

MME NECKER DE SAUSSURE.

20. Καλλιτέρα συνταγὴ πρὸς ἐπίτευξιν τῆς εὐδαιμονίας δὲν ὑπάρχει παρὰ τὸ νὰ λαμβάνῃ τις τὸν χρόνον ὡς ἔρχεται, τοὺς ἀνθρώπους ὅποιοι εἶνε καὶ νὰ ἦνε καλῶς διατεθειμένος πρὸς ἑαυτόν.

MME DU DEFFANT.

ε'. Πόθεν ἐξαρτᾶται ἡ εὐδαιμονία.

1. Ἡ εὐδαιμονία ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν συναισθημάτων μᾶλλον ἢ τῶν γεγονότων.

MME, ROLAND.

2. Ἡ εὐδαιμονία ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ψυχῆς, ἐκ τῆς καρδίας, ἐκ τοῦ πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ σώματος. Ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ψυχῆς διὰ τῆς ἀρετῆς, ἥτις ἐμβάλλει ἡμῖν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Θεόν· ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς καρδίας διὰ τῆς ἀγαθότητος, ἐξασφαλίζουσης ἡμῖν τὴν ἀγάπην τῶν ἄλλων· ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ πνεύματος διὰ τῆς εὐψυχίας, τῆς ἐκπαιδεύσεως, τῆς τάξεως, τῆς οικονομίας· ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ σώματος διὰ τῆς ἐγκρατείας, ἥτις δίδει τὴν ὑγίειαν.

L. I. LARCHER.

3. Ἄς καθιστῶμεν τὴν εὐδαιμονίαν εὐκόλον· ἡ εὐδαιμονία ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ χαρακτῆρος ἡμῶν πολὺ πλέον ἢ ἐκ τῶν περιστάσεων τοῦ ἡμέτερου βίου.

4. Δὲν ἐξαρτᾶται παρ' ἡμῶν νὰ ἦμεθα εὐτυχεῖς, παρ' ἡμῶν ὅμως ἐξαρτᾶται νὰ ἦμεθα ἀξιοί τῆς εὐτυχίας.

L. J. LARCHER.

στ'. Ἡ χρῆσις τῆς εὐδαιμονίας.

1. Ὅσπερ οἱ ἐν εὐδοίᾳ πλέοντες ἔχουσιν ἔτοιμα καὶ τὰ εἰς τὴν τρικυμίαν ἀναγκαῖα, οὕτω καὶ οἱ φρόνιμοι τῶν εὐτυχοῦντων ἔχουσιν ἐτοιμάσει καὶ τὰ πρὸς τὴν ἀτυχίαν βοηθήματα.

Πλούταρχος.

2. Ὅταν πάντα σου τὰ πράγματα κατευθῶνται, ἀνάμενε μεταβολὴν, καὶ πάλιν, ὅταν ὑπὸ ἀπροσδοκίτων συμφορῶν περιβάλλῃσαι, φαντάζου τὰ χρηστὰ καὶ καλλίτερα.

Νεῖλος.

3. Ὅταν εὐπλοῆς, τότε πρὸ πάντων ἐνθυμοῦ τὴν τρικυμίαν.

Ἅγιος Γρηγόριος.

4. Ἡ ταπεινὴ ψυχὴ ὑπὸ μὲν τῆς εὐημερίας χαννοῦται, ὑπὸ δὲ τῶν συμφορῶν καθαιρεῖται.

Ἐπικουρος.

5. Εὐτυχῶν μὴ ἔσο ὑπερήφανος, ἐν ἀπορίᾳ δὲ γινόμενος, μὴ ταπεινοῦ. Τὰς μεταβολὰς τῆς τύχης γίνωσκε νὰ φέρῃς γενναίως.

Φαβορίνος.

6. Εὐτυχῶν ἔδο μέτριος, ἀτυχῶν δὲ φρόνιμος.

Κύψελος.

7. Πίστετε ὅτι οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων εἶνε ἀσφαλές· οὕτως οὔτε ὅταν εὐτυχῆς θὰ χαίρῃς ὑπερβολικῶς, οὔτε ὅταν δυστυχῆς θὰ καταλαβάνῃσαι ὑπὸ σφοδρᾶς λύπης.

Ἰσοκράτης.

8. Τῆς εὐτυχίας ὅπως τῆς ὀπώρας πρέπει ν' ἀπολαύωμεν, ὅταν ὑπάρχῃ.

Ἐπίσκοπος.

9. Χαίρε διὰ τὰ ἐπερχόμενά σοι ἀγαθὰ καὶ λυποῦ μετρίως διὰ τὰ συμβαίνοντα κακά.

Ἰσοκράτης.

10. Ἐνθυμοῦ ὅτι πρέπει νὰ φέρῃσαι πανταχοῦ ὡς ἐν συμποσίῳ. Ἐάναι παροψίδες ἐρχῶνται πρὸς σέ, ἐκτεινε τὴν χεῖρα καὶ λάμβανε μετρίως. Ἐάν ὁ τὴν παροψίδα ἰσπεριφέρων παρέλθῃ, μὴ ἀνάκοπτε αὐτόν. Ἐάν δὲν ἐβῆσεν ἀκόμη μέχρι σοῦ, μὴ προχώρει πρὸς συνάντησιν αὐτοῦ, ἀλλ' ἀνάμεινε μέχρι τῆς πρὸς δὲ ἀφίξεώς του. Οὕτως ὀφείλεις νὰ πράπτῃς προκειμένου περὶ τέκνων, περὶ συζύγου, περὶ ἀρχῆς, περὶ πλοῦτου καὶ θ' ἀποθῆς ἄξιου οὐρανοῦ συμποσίου. Ἐάν ὅμως δὲν λαμβάνῃς τὰ προσφερόμενά σοι, περιφρονῆς δὲ ταῦτα, οὐ μόνον θὰ ἦσαι ἄξιος οὐρανοῦ συμποσίου, ἀλλὰ καὶ ὑψηλότερον ἐτι θὰ ἀρθῆς· διότι ὅτε ὁ Ἡράκλειτος, ὁ Διογένης καὶ οἱ ἄλλοι προσνηχθῆσαν οὕτως, εὐλόγως ἐκλήθησαν θεοὶ καὶ ἦσαν πράγματι τοιοῦτοι.

Ἐπίκτητος.

11. Ἴνα διατηρῇ τις τὴν εὐδαιμονίαν αὐτοῦ, πρέπει νὰ μὴ διακρῦπτῃ αὐτήν.

A. KARR.

ζ'. Ἡ τελεία εὐδαιμονία.

1. Οὐδεὶς ὑπάρχει ἄνθρωπος τελείως εὐδαίμων ἢ κακοδαίμων, τελείως κακὸς ἢ ἀγαθός.

Θεόγνις.

2. Μέγα πρόσκομμα πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν εἶνε τὸ ν' ἀποβλέπῃ τις εἰς λίαν μεγάλην εὐδαιμονίαν.

FONTENELLE.

3. Ἡ εὐδαιμονία δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ὁ φανταζόμενος καθαρὰν εὐδαιμονίαν ζητεῖ οὐρανὸν ἄνευ νεφελῶν.

Σινικὸν γνωμικόν.

4. Δὲν συμβαίνει παρὰ τῆ εὐδαιμονία ὅτι παρὰ τῆ ἀρετῆς. Τὸ νὰ τεῖνῃ τις πρὸς τὴν ἠθικὴν τελειότητα εἶναι ὅρος, ἄνευ τοῦ ὁποίου οὐδεμίαν πρόοδος ἐν τῷ στάδιῳ τοῦ ἀγαθοῦ εἶνε δυνατή· τὸ νὰ ζητῶμεν ὅμως τὴν τελείαν εὐδαιμονίαν, τοῦτο εἶνε τὸ μέσον τοῦ νὰ ἦμεθα δι' ὅλου τοῦ βίου δυστυχεῖς. Ὡς λοιπὸν θερμουργοὶ καὶ ἀπληστοὶ ἐν τῆ ἐκζητήσει τῆς ἀρετῆς, χλιαροὶ δὲ καὶ μέτριοι ἐν τῆ ἐπιδιώξει τῆς εὐδαιμονίας.

ABEL DUFRESNE.

5. Τελεία εὐτυχία δύναται νὰ ὑπάρχῃ μόνον μετὰ πονηρίας καρδίας καὶ καλοῦ στομάχου.

FONTENELLE.

η'. Ἡ ἀριθμητικὴ τῆς εὐδαιμονίας.

Τὸ ἀγαπᾶν εἶνε εὐδαιμονία, τὸ μισεῖν κακοδαιμονία. Προσθέσατε τὴν ἀγάπην εἰς ἑαυτὴν καὶ ἀφαιρέσατε τὸ μῖσος καὶ θὰ ἔχητε τὴν ἀριθμητικὴν τῆς εὐδαιμονίας.

GUYARD.

θ'. Ἄλλαι παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς εὐδαιμονίας.

1. Ὁραῖον εἶνε ν' ἀκτινοβολῇ ἐπὶ μὲν τῆς ἐστίας τὸ πῦρ, ἐπὶ δὲ τῆς εὐτυχίας ὁ νοῦς.

Σωκράτης.

2. Οὐδεὶς ἐξ ἐκεῖνων, οὓς νομίζετε εὐδαίμονας, εἶναι ἄξιος τοῦ ὀνόματος τούτου· τὸν εὐδαίμονα θὰ εἴρητε μεταξὺ ἐκεῖνων, οἵτινες ὑπολαμβάνονται ὑφ' ἡμῶν ὡς δυστυχεῖς.

Ἀναξαγόρας.

3. Ἡ εὐδαιμονία εἶναι εἰς τῶν σκοπῶν τοῦ ἀνθρώπου, δὲν εἶνε ὅμως οὔτε ὁ μόνος, οὔτε ὁ κύριος αὐτοῦ σκοπός.

V. COUSIN.

4. Ἡ εὐδαιμονία πολλακίς δὲν εἶναι ἄλλο ἢ σύνεσις.

Mme DE LESTANG.

5. Ἡ εὐδαιμονία ὁμοιάζει πρὸς τὴν νῆσον Ἰθάκην, ἣτις ἔφηυγε πάντοτε πρὸ τοῦ σπεύδοντος εἰς αὐτήν Ὀδυσσέως.

VOLTAIRE.

6. Γλυκὴ ὄναρ ψυχῆς χρυσοπύργου εὐτυχία! τῶν πόνων λιμὴν! σταθερὰν δὲ νομίζουσιν ἀκμὴν, καὶ εἶσαι ἄρωμα ἄνθους προσκαίρου.

Θ. Ὁρφανίδης.

7. Ζητοῦμεν τὴν εὐδαιμονίαν, ἀλλὰ χωρὶς νὰ γινώσκωμεν ποῦ, ὡς οἱ μέθυσοι, οἵτινες ζητοῦσι τὸν οἶκον αὐτῶν, συγκεχυμένως γινώσκοντες ὅτι ἔχουσι τοιοῦτον.

VOLTAIRE.

8. Συνήθως καλοῦμεν εὐδαίμονα κατὰ τὸν βίον ἐκεῖνον, τοῦ ὁποίου αἱ ἐπιθυμίαι πληροῦνται κατὰ τὸν πόνον του· ἀλλ' αἱ ἐπιθυμίαι τοῦ ἀνθρώπου ἔχουσι τι παρεμφερές μετ' τῶν Δαναίδων τὸν πῦλον· ὥστε ἡ εὐδαιμονία, τὴν ὁποίαν ζητεῖ ἕκαστος ἡμῶν ἐν τῷ βίῳ, μέλλει νὰ ἦνε τὸ ἀντίθετον, κακοδαιμονία καὶ ἀθλιότης, καὶ οἱ ἄνθρωποι, παύοντες τοῦ νὰ διώκωσι τὴν εὐδαιμονίαν, μέλλουσι νὰ προσεγγίζωσι μᾶλλον εἰς αὐτήν, παρὰ διώκοντες, καθὼς καὶ αἱ Δαναίδες παύουσαι τοῦ ἀντλεῖν.

N. Σαρργιάννης.

9. Ὅτι χορηγοῦμεν εἰς τὰ πάθη ἡμῶν ἀφαιροῦμεν αὐτὸ ἀπὸ τῆς ἡμετέρας εὐδαιμονίας.

L. J. LARCIER.

10. Τῆς εὐτυχίας ὅπως τῆς μέθης ὅταν ἀπολαύσῃς πλείοτερον ὁ ἄφρων, ἀνοπτότερος γίνεται.

Ἰσοκράτης.

11. Τῶν εὐτυχούντων ἀνταγωνιστὴς εἶνε ὁ φθόνος.

Ἰσοκράτης.

12. Σχέδια εὐτυχίας! Εἶσθε ἴσως ἡ μόνη ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἀληθῆς εὐτυχία!

A. DE MUSSET.

13. Αἱ εὐδαιμονέσταται τῶν ἡμερῶν ἡμῶν εἶνε αἱ ἔχουσαι μακρὰν μὲν τὴν προίαν, βραχεῖαν δὲ τὴν ἐσπέραν.

PRINCE DE LIGNE.

14. Πᾶσα εὐδαιμονία ἀποτελεῖται ἐκ δύο λυπηρῶν συναισθημάτων, τῆς ἀναμνήσεως τῆς στερηθείσας αὐτῆς ἐν τῷ παρελθόντι καὶ τοῦ φόβου τῆς ἀπωλείας αὐτῆς ἐν τῷ μέλλοντι.

A. KARR.

15. Ἐκεῖνο, ὅπερ καθιστᾷ τὴν εὐδαιμονίαν οὕτω θανίαν ἐπὶ τῆς γῆς, εἶνε ὅτι οἱ ἄνθρωποι δὲν θέλουσι νὰ ὄσιν αὐτοὶ πράγματι εὐδαίμονες, ἀλλὰ νὰ φαίνωνται τοιοῦτοι πρὸς τοὺς ἄλλους.

PÉTIET.

16. Ὅταν δυνθῆ τις νὰ συλλάβῃ τὴν εὐδαιμονίαν, ἀφίην δ' αὐτήν εἴτα νὰ διαφύγῃ, τὸ πᾶν ἀποβαίνει κατῆφεια καὶ ἀπογοήτευσις, διότι αὕτη εἶνε ἐκ τῶν ὁδοιπόρων ἐκεῖνων, οὓς δὲν δυναντᾷ τις δις κατὰ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ.

J. SANDEAU.

17. Διарκεῖς εὐτυχίαι εἶνε ἐκεῖναι, αἵτινες πολὺ ἀπέχουσιν ἀφ' ἡμῶν, αἱ ὁποῖαι δὲ ἀποσύρονται, ἐφ' ὅσον ἡμεῖς προβαίνωμεν πρὸς αὐτάς.

A. KARR.

18. Ἡ ἀπόκτησις μὲν τῆς εὐδαιμονίας δὲν εἶνε εὐχερής, ἢ μέχρι τέλους δὲ διάσωσις αὐτῆς ἀποκτηθείσης εἶνε πολλῷ δυσχερέστερα.

Πατριάρχ. Φώτιος.

19. Ὁ κύριος χαρακτὴρ τῆς εὐδαιμονίας εἶνε νὰ διαρκῇ πάντοτε καὶ νὰ μὴ ἀνατρέπηται ὑπ' οὐδενὸς κωλύματος. Τὸ στερούμενον τῶν δύο τούτων ἀρετῶν δὲν εἶνε ἀληθῆς εὐδαιμονία.

Ἐπίκτητος.

Ἡ ΜΑΥΡΗ ΠΑΡΘΕΝΟΣ.

ΦΙΛΛΑΝΔΙΚΟΝ ΔΙΗΓΗΜΑ.

Ἐν μὲ τῶν κατατετηγμένων ἀκτῶν τῆς Φιλλανδίας, ἀπέναντι χωριδίου Ἀλιέων, καλουμένου Λιθισμαρκεν, ὑψοῦται ὀλίγονός τις κορυφή, ἀπομονωμένη ἐν τῷ μέσῳ τῆς θαλάσσης. Ἀπὸ τῆς ἀκτῆς, τοῦ καιροῦ ὠραίου ὄντος, διακρίνει τις κατὰ τμητὸν περιφέρειαν καὶ ἀποτόμους καταφερείας, ἄσπερ οὐδὲν ἔχῃς φυτείας μετρίαι· εἶναι σκόπελος ἤκιστα φιλοξενος τοῖς ναυτιλλομένοις, ἄτε βαθείας αὐτῆς θαλάσσης καὶ δυσχεροῦς τῆς προσπελάσεως ἅμα τῆ τοῦ ἀνέμου πνοῆς. Οἱ μόνον τοῦ βράχου κάτοικοι, τὰ θαλάσσια πτηνά, συνέρχονται αὐτῇ τῆ ἐσπέρῃ μετὰ φωνῶν ἀντηχουσῶν, φωνῶν καταδιώξεως, πολέμου ἢ ἔρωτος.

Προσπελάζων διακρίνει τις ἐπὶ τῆς ἀποκρήνου ἀκτῆς καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς κοιλότητα, ἣν δι' ὀλίγησ καλῆς θελήσεως δύναται τις νὰ παραβάλλῃ πρὸς ἐκκλησιδίου ἢ πρὸς ἀνθρωπίνην μορφήν, γυναικεῖα δὲ περὶ

τοιαύτη βαναύσως φαίνεται αὐτοῖσι γλυφεῖσα. Ἡ λατρεία τῆς παραδόξου ταύτης θεότητος ἀνάγεται ἀναμφιβόλως εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς εἰδωλολατρείας. Ὁ Χριστιανισμὸς μετέβαλε τὸν τοῦ εἰδώλου χαρακτήρα, καταστῆσας αὐτὸ ἀγαθὸν τῆς παρθένου, τῆς *Μαύρης Παρθένου*, ἥτις προίσταται τῶν τυγῶν τοῦ χωρίου Λιηδσμάρκεν.

Ἄλλ' ἡ Μαύρη Παρθένος δὲν θεωρεῖται θεότης εὐεργετική, ἀτε ἀλθρίαν ἐπιτροπὴν ἐπὶ μακρὸν ἐξασκήσασα· ἂν δὲ σήμερον ἐξηγληθῆσαν πλέον τὰ πονηρὰ αὐτῆς ἔργα, τοῦτο ἐπετεύχθη διὰ τῆς ἀποσκορακίσεως αὐτῶν τῇ ἀφοσιώσει καὶ τῇ ἀγάπῃ.

Ἴδου τὸ ἱστορικὸν ὡς φιλανθὸς ἀλιεὺς αὐτὸ ἀφηγγήσατο :

Τὸ χωρίον Λιηδσμάρκεν κατ'ὀψιν ὡς καὶ νῦν ὑπὸ ἀλιείων καὶ χωρικῶν χρηστῶν, πτωχῶν καὶ ἐργατικῶν, πάντων βαθεῖαν ἐχόντων συναίσθησιν τῆς δυνάμεως τῆς ὑπὸ μορφὴν βράχου παρθένου. Κατ' ἔτος ἡ Μαύρη Παρθένος ἀπῆγει ἐν θῦμα καὶ πράγματι, ἐφ' ὅσον ἐνθυμοῦνται, κατ' ἔτος εἰς τῶν κατοίκων τῆς Λιηδσμάρκεν ἐπλήσαστο θανάτῳ, ὅτε μὲν γέροντων, ὅτε παῖς ἐν τῷ λίκνῳ, ὅτε πάλιν ἀνδρεῖος ναυτικός, οὐτινος τὸ ψαθυρὸν σκάφος συνετρίβη ὑπὸ τῆς τρικυμίας. Τῷ 1656 ὅμως ἡ Μαύρη Παρθένος ἀνέμεεν εἰσεῖτι· ἀλλὰ τὸ ἔτος ἤγγιζεν εἰς τὸ τέλος αὐτοῦ, διότι ἐπλησίασαν ἤδη αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τοῦ δεκεμβρίου, καὶ οὐδεὶς τῶν τῆς Λιηδσμάρκεν κατοίκων εἶχεν ἐκλίπει κατὰ τὴν πρόσκλησιν. Ἀληθῶς, ὑπῆρχεν ἐν τῷ χωρίῳ ἀσθενής, οὗτος δ' ἦτο ἀναμφιβόλως τὸ πρόσωπον, ὅπερ ἡ Μαύρη Παρθένος εἶχεν ἐκλέξει. Δεκαήμερος μόνον βίος ὑπελείπετο πλέον αὐτῷ, διότι ἦτο ἤδη ἡ 23 δεκεμβρίου καὶ τὰ πάντα προσέλεγον ὅτι ὁ μικρὸς Ἀξέλ δὲν θά ἔζη μέχρι τῆς πρώτης ἰανουαρίου.

Ὁ ἀτυχὴς μικρὸς Ἀξέλ! ἔκειτο ἐν τῇ κλίνῃ αὐτοῦ, ἔχων τὴν κεφαλὴν βεβητισμένην μεταξὺ τῶν ὤτων, περικινῶν τὰς ὠχρὰς καὶ σχεδὸν διαφανεῖς αὐτοῦ χεῖρας ἐπὶ τῶν χονδροειδῶν κλινωσκεπασμάτων. Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ, μεγεθυθέντες ὑπὸ τῆς ολίψεως, ἦσαν ὡσεὶ ἀπολωλότες ἐν τῷ ὄνειρῳ τοῦ ἀπέιρου, ὅπερ ἔμελλε ν' ἀνοιγῆ πρὸ αὐτοῦ. Ἡ θερμάστρα ἔκαιε μετὰ θορύβου ἐν τῷ θαλάμῳ. Ἔξω, χιῶν λευκῆ, λευκοτάτη, ἐξήπλου τὸν πέπλον αὐτῆς ἐν τῷ σκοτεινῷ, ὅπερ ἐφώτιζε, καὶ ὁ μικρὸς Ἀξέλ, ὅστις ἐγίνωσκε τὴν παράδοσιν, ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν ὅτι ἡ Παρθένος τοῦ βράχου εἶχεν ἤδη ὀρίσει αὐτὸν καὶ ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ἔμελλε νὰ κατακλιθῆ ἐν μέσῳ τοῦ ψύχους, ὑπὸ τῆν λευκὴν χιῶνα.

Ὁ Ἀξέλ ἦτο ὄρφανός, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐγκαταλειμμένος. Φρίδα, ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ, τολμηρὰ καὶ καλλιμόρφος κόρη, ἀνέλαθεν αὐτὸν ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῆς. Νυχθημερὸν ἡ Φρίδα, καθημένη παρὰ τὸ προσκεφάλαιον τοῦ παιδός, ἐκράτει τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ ἀφηγεῖτο αὐτῷ θαυμαστικὰ διηγήματα· ἐπειράθη, τὴν ἀπελπισίαν μὲν ἐν τῇ καρδίᾳ, τὰ δάκρυα δὲ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐγκλείουσα, νὰ μειδιάσῃ ἔτι καὶ νὰ ψάλῃ, ἵνα προκαλέσῃ ὠχρὰν τινα λάμψιν χαρᾶς ἐν τῷ βλέμματι τοῦ θνήσκοντος μικροῦ.

Οἱ χρηματικοὶ πόροι τῆς Φρίδας θὰ ἦσαν ἀνεπαρκεῖς, ἂν ὁ μνηστὴρ αὐτῆς μὴ ἐβοήθει αὐτῇ. Ἡ Φρίδα, εὐρίσκουσα φυσικωτάτην τὴν βοήθειαν ταύτην, συγκατετέθη· διότι ἡγάπα τὸν Ροβέρτον καὶ ὁ Ροβέρτος ἀνηγάπα αὐτὴν. Ἀπὸ πολλῶν μηνῶν ὁ γάμος εἶχεν ἀποφασισθῆ. Καθ' ἐκάστην ἐσπέραν, κατόπιν τραχείας ἐνασχολήσεως δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐν τῇ ἀλιείᾳ, ὁ Ροβέρτος ἤρχετο εἰς ἐπίσκεψιν τῆς Φρίδας, ὅτε ὅμως ἐπίεζεν αὐτὴν νὰ ὀρίσῃ ἡμέραν τινὰ διὰ τὸν γάμον, αὕτη ἐκίνει τὴν κεφαλὴν καὶ, χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ, παρατῆρει τὸν Ἀξέλ.

* *

Τὴν ἐσπέραν ὅμως ἐκείνην, τὴν 23 δεκεμβρίου, ὅτε ὁ Ροβέρτος εἰσῆρχετο εἰς τὸν οἰκίσκον, ἡ Φρίδα καὶ ὁ Ἀξέλ δὲν ἦσαν μόνον. Ὁ γέρων ἀλιεὺς Χριστιανός, ὁ γείτων αὐτῶν, συνδιελέγετο χαμηλῇ τῇ φωνῇ μετὰ τῆς νεαρᾶς κόρης· ὁ Ἀξέλ ἀνεπαύετο. Ὁ Ροβέρτος, ἡσύχως καθήσας παρὰ τῇ μνηστῇ αὐτοῦ, ἤκουεν αὐτῆς.

Μάλιστα, εἶναι βέβαιον, ἔλεγεν ὁ Χριστιανός· ὁ Ἀξέλ δύναται νὰ θεραπευθῆ. Ἀσθενεῖς, ἀσθενέστεροι τοῦ ἀτυχοῦς τούτου παιδός, ἀνεκτῆσαντο τὴν υγιάν καὶ τὸν βίον. Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Μαύρην Παρθένον. . . βεβαίως αὕτη δὲν εἶναι τόσοσ κακὴ, ὅσον λέγουσιν αὐτὴν, κάμπτεται δέ, ὅταν ἐκλέγεται ἡ καταλλήλος ἡμέρα καὶ ὥρα πρὸς καθυσχάσιν αὐτῆς.

— Φεῦ! ἔλεγεν ἡ Φρίδα, πῶς νὰ πιστεύσῃ τις εἰς παραπλήσιον εὐτύχημα; Τὰ πάντα μοὶ λέγουσιν ὅτι ὁ ἀγαπητός μοι Ἀξέλ εἶναι καταδεδικασμένος. Δὲν εἶναι τοῦτο σκληρόν; Ἡ μήτηρ μου μοὶ ἐνεπιστεύθη τοῦτον! Κατανοεῖτε τοῦτο, Χριστιανέ, καὶ ἰδοὺ πᾶν ὅ,τι ἴδου νήθην νὰ πρᾶξω! Ἴδετε ὅπόσον εἶναι ὠχρός! ἤκουσατε τὴν βεβαιωμένην αὐτοῦ ἀναπνοήν; Ἄλλως τε οὐδέποτε παρέσχε συγχώρησιν ἡ Μαύρη Παρθένος! Ἀτυχὴς Ἀξέλ!

— Μὴ λέγετε ὅτι ἡ Μαύρη Παρθένος εἶναι ἄκαμπτος, ἐπανελάβε σοβαρῶς ὁ Χριστιανός. Ἄκουσον· διατί νὰ μὴ σοὶ εἶπω ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον οὐδεὶς ἴσως ἐν τῷ χωρίῳ γινώσκει, ὅτι δηλ. ἐγὼ αὐτὸς ὁ ὀμιλῶν σοὶ ἐσώθην ὑπὸ τῆς Μαύρης Παρθένου. Ἡμὴν ἀσθενής ὅσον καὶ ὁ προσφιλὴς σοὶ Ἀξέλ. Ἀλλ' ὁ πατήρ μου, ἰσχυρὸς καὶ καρτερικὸς ναύτης, μετέβη τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων εἰς συνάντησιν αὐτῆς ταύτης τῆς Μαύρης Παρθένου ἐν τῷ παρεκκλησίῳ αὐτῆς, ἡ δὲ Μαύρη Παρθένος εἰσῆκουσεν αὐτοῦ, διότι εἰς τοὺς προσερχομένους αὐτῇ κατὰ τὴν νύκτα ταύτην οὐδὲν δύναται ν' ἀρνηθῆ. . . Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης αἱ δυνάμεις μου ἐπανήλθον, καὶ ἐθεραπεύθην, ὡς βλέπετε, πρὸς μεγίστην ἐκπλήξιν ὀλοκλήρου τοῦ χωρίου.

Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς Φρίδας ἐσπινθηροβάλαυ. . . τὸ βλέμμα αὐτῆς, τοσοῦτον ἀπαλὸν καὶ τοσοῦτον γλυκὺ, ἐγένετο διαπεραστικὸν καὶ ψυχρὸν ὡς χαλύβδινον ἔλασμα. Ἡ θελκτικὴ αὕτη ψυχὴ ἦν ψυχὴ θαρραλέα.

— Εὐχαριστῶ, πάτερ Χριστιανέ, εἶπεν· ἀγαθὴ ἡ συμβουλή, αὔριον δὲ μεταβήσομαι εἰς τὸν μέλανα βράχον.

— Οἴμοι! ἀνεστέναξεν ὁ Χριστιανός, μὴ σκεφθῆς τοιοῦτό τι, διότι ἐφέτος ἡ Βαλτικὴ δὲν ἐπάγη ὀλόκληρος, δεῖν δὲ νὰ διέλθῃς στενὸν τι τῆς θαλάσσης, ὅπερ οὐδὲν σκάφος τολμᾷ νὰ διαπλεύσῃ, διότι ὑπερμεγεῖθεις ὄγκοι πάγου αὐτόθι συναθροίζονται. Μέγα πλοῖον συνετρίβη ὑπὸ τῶν ὄγκων τοῦ πάγου καὶ κατεβροχθίσθη ἐντὸς τῶν πρώτων τοῦ ἀτυχήματος λεπτῶν. Πῶς δὲ θὰ μεταβῆς σὺ ἐκεῖ μετὰ σαθροῦ πλοιαρίου;

— Ἀδιαφορῶ, προκειμένου νὰ δυνηθῶ νὰ σώσω τὸν Ἀξέλ!

Τότε ὁ Χριστιανός καὶ ὁ Ροβέρτος ἐπειράθησαν νὰ πείσωσιν αὐτὴν ὅτι ἡ ἐπιχειρήσις αὕτη θὰ ἦτο ἀνοησία. Αὕτη κατ' ἀρχὰς ἀντέστη. Ἀλλ' ἐπὶ τέλος, χωρὶς πράγματι νὰ ὑποχωρήσῃ, ἐφάνη εὐρίσκουσα ἀκατανίκητα ἐπιχειρήματα.

— Ἐς αὔριον! εἶπε τότε ἐγειρομένη.

— Ἄ! Φρίδα! ὅπόσον σὲ ἀγαπῶ! ὅπόσον σὲ ἀγαπῶ! ἔλεγεν αὐτῇ ὁ Ροβέρτος. Οὐδὲν πράγματι ὤφειλε νὰ προσθήσῃ, ἀλλ' ὁ ἥρωισμός ἔχει τὰ ὄρια αὐτοῦ, καὶ ὁ Ροβέρτος, μὴ δυνηθεὶς νὰ κρατηθῆ, προσέθηκεν:

— Ἀγαπητὴ μοι Φρίδα, ὀρκίσθητί μοι, ὅτιδὴποτε κἂν συμβῆ, ὅτι οὐδέποτε, οὐδέποτε θὰ με λησμονήσῃς! . . . Οὐδέποτε, δὲν ἔχει οὕτως;

— Οὐδέποτε, Ροβέρτε μου, ἀπήντησε στηρίζουσα τὴν θελκτικὴν αὐτῆς κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ μνηστῆρος. . . Δὲν γινώσκεις ὅτι εἶμαι καθ' ὀλοκληρίαν ἀφωσιωμένη εἰς σέ; Πῶς θὰ ἴδου ἀμνην νὰ λησμονήσω,

— Ἐμπρός, σπεύσωμεν, εἶπεν ὁ γέρων Χριστιανός. . . Δὲν βλέπετε ὅτι περιμένω, ἐνῶ εἶναι τόσοσ ψύχος;

Καὶ οἱ δύο μνηστῆρες ἀπεχωρίσθησαν.

* *

Τὴν ἐσπέραν, ἡ Φρίδα μόνη εὐρίσκουμένη καὶ ἀναπολοῦσα τοὺς λόγους τοῦ Ροβέρτου διηρωτάτο διατί ἦσαν τόσοσ θλιβεροὶ. . .

Τί ἄρα γε δύναται νὰ σκέπηται;

Ὀλίγον ὅμως κατ' ὀλίγον κατενόησε. Μάλιστα, μάλιστα· δὲν πρέπει ν' ἀμφιβάλλῃ τις περὶ τούτου· ὁ Ροβέρτος ἀπεφάσισε νὰ μεταβῆ εἰς τὴν νῆσον τῆς Μαύρης Παρθένου, ἵνα καθικετεύσῃ τὴν Παρθένον νὰ σώσῃ τὸν Ἀξέλ. . . Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι θάνατος καὶ θάνατος ἀναπόφευκτος. Ἀναμφιβόλως, ὁ Ἀξέλ εἶναι αὐτῷ προσφιλὴς, ἀλλ' ὁ Ροβέρτος δὲν πρέπει νὰ θυσιασθῆ τῷ Ἀξέλ καὶ νὰ θυσιασθῆ ἀνωφελῶς· διότι πᾶν ὅ,τι ἴδου νήθην νὰ εἴπωσι περὶ τῆς Μαύρης Παρθένου ἀποτελεῖ κενὴν, παιδαριώδη δεισιδαιμονίαν. Ὁ πατήρ Χριστιανός προσήγαγε γεγονός, ὅπερ οὐδὲν ἀποδεικνύει! Ἀναποφεύκτως δὲν πρέπει ὁ Ροβέρτος νὰ ἐκθέσῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ.

Ἡ Φρίδα διήλθεν ὀλόκληρον τὴν νύκτα παρὰ τὸ προσκεφάλαιον τοῦ Ἀξέλ, ὅστις ὑπνωττεν, ἡμιεκλεισμένους ἔχων τοὺς ὀφθαλμούς. Ἀλλ' αὕτη

δὲν ἐκοιμᾶτο . . . ἐπανελάμβανε τοὺς μυστηριώδεις τούτους λόγους . . . «Ὁ, τιδὲ ποτε κἄν συμβῆ, ὀρκίσθητί μοι ὅτι δὲν θά μὲ λησμονήσης» καὶ ἔβλεπεν εἰσέτι προσηλωμένον ἐπ' αὐτῆς τὸ τολμηρὸν, ἀταλὸν καὶ ὑπερήφανον βλέμμα τοῦ ἀνδρός, ὃν ἠγάπα.

Τὴν πρωΐαν τῆς ἐπιστάσεως, ἣν δὲ ἡ προτεραία τῶν Χριστουγέννων, ἡ Φρίδα μετέβη εἰς συνάντησιν τοῦ Ροβέρτου.

— Ροβέρτε, εἶπεν αὐτῷ, ἀπάντησόν μοι ἐλευθέρως. Σὲ γνωρίζω· γνωρίζω ὅτι ἀδυνατεῖς νὰ ψευθῆς καὶ ὅτι τὰ νομοταγῆ σου χεῖλη ἀρνοῦνται νὰ ἐκφράσωσι τὸ ψεῦδος. Εἰπέ μοι, Ροβέρτε, ἐσκέφθης νὰ μεταβῆς τὴν νύκτα ταύτην εἰς τὸν βράχον τῆς Μαρίας Παρθένου;

Ὁ Ροβέρτος, καταβιβάσας τὴν κεφαλὴν ὡς ἐνοχος, οὐδὲν ἀπήντησε.

— Λοιπὸν, εἶπεν ἡ Φρίδα, δὲν θέλω νὰ πράξῃς τοῦτο, δὲν θέλω. Ἄκουσον, δὲν θέλω νὰ πράξῃς τοῦτο . . . δὲν ἔχεις τὸ δικαίωμα νὰ περυστήσης οὕτως εἰς κίνδυνον τὴν ὑπαρξίν σου. Δὲν ὀφείλεις νὰ μεριμνήσης περὶ τῶν πρὸς τὸ ζῆν τοῦ πατρὸς σου, τοῦ σχεδὸν ἀναπήρου; Τί γενήσεται ὁ ἀτυχὴς ἄνευ σοῦ; Ὁ ἀποθάνῃ ἐκ πείνης καὶ λύπης. Καὶ ἐγώ, πιστεῖς ὅτι ἰδύναμην νὰ ζήσω ἄνευ τοῦ ἔρωτός σου, ἄνευ τῆς προσφιλοῦς παρουσίας σου, ὅταν μάλιστα διὰ τῶν ἀσυνείτων δεισιδαίμονιων μου ἐγινόμην τὸ ἄμεσον αἶτιον τοῦ θανάτου σου; Ἄκουσον τὸν μυκώμενον ἄνεμον. Σπανίως ὑπῆρξε παραπλησία ταραχὴ, ἡ δὲ θάλασσα ἐκεῖ κάτω μυκᾶται τρομερῶς. Ἐὰν πράξῃς τοῦτο, Ροβέρτε, θά σὲ καταρασθῶ! Ἰδοὺ, φίλε, πόσον κακοῦργος ἔσται ἡ τύχης σου. Διὰ σοῦ ὁ Ἄξελ δὲν θά σωθῆ (διότι αἱ ἀφηγήσεις τοῦ Χριστιανοῦ εἶναι παράλογοι), καὶ θ' ἀπολεσθῆς πρὶν ἢ φθάσῃς εἰς τὸν βράχον . . . θά προκαλέσης δὲ τὴν ἀπελπισίαν ἐν τῷ βίῳ μου.

Ὁ Ροβέρτος οὐδὲν ἀπήντησεν, ὑπεσχέθη δὲ τῇ Φρίδᾳ πᾶν ὅ,τι αὐτὴ ἐζήτησε. Καὶ πρῶτον δὲν ἐγίνωσκε τί νὰ πράξῃ, κατενοεῖ δὲ τὸ ἐξῆς μόνον ὅτι δὲν ὀφείλει νὰ προκαλῆθῃ δάκρυα τῇ Φρίδᾳ.

— Ἀγωνίον, εἶπε, νὰ ἴδωμεν τὸν ἡμέτερον Ἄξελ.

Τὴν ἡμέραν ἐκεῖνην ὁ Ἄξελ ἤσθάνετο ὀλίγον πυρετὸν. Ἡ ὁμιλία αὐτοῦ ἦν σπασμωδικὴ καὶ ταχεῖα, τὰ δὲ χεῖλη αὐτοῦ ἔτρεμον. Καλέσας διὰ νεύματος τὴν τε Φρίδα καὶ τὸν Ροβέρτον νὰ καθίσωσι παρ' αὐτῷ, ἔθλιψε τὴν χεῖρα ἐκάστου καὶ εἶτα, τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ σπινθηροβόλοντων, παρητῆρει αὐτοὺς . . .

Ὅτω θά εἴσθε, εἶπεν, ὅταν θά μ' ἔλθῃ ἡδὴ ἀφρηρασιμένον ἡ Μάρη Παρθένος.

Ἡ Φρίδα δὲν ἰδύνατο νὰ συγκρατήσῃ τοὺς λυγμούς αὐτῆς. Καθόσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸν Ροβέρτον, οὗτος, γονυπετήσας παρὰ τὴν κλίνην, ἐκάλυψε δι' ἀσπασμῶν τὰς ὠχρὰς τοῦ παιδὸς χεῖρας καὶ εἶτα ἐξῆλθεν ἐν βίᾳ.

Ἐν Φιλλανδῆα κατὰ τὸν χειμῶνα ἡ νύξ ἄρχεται ἀπὸ τῆς δευτέρας ὥρας. Χωρὶς ποσῶς νὰ σκερθῆ, χωρὶς νὰ παρατηρήσῃ ὅπισθεν αὐτοῦ ὁ Ροβέρτος ἔφθασε πάραυτα εἰς τὴν παραλίαν. Εὐρὺ στρώμα πάγου κεκαλυμμένον ὑπὸ χιόνος ἐξηπλοῦτο πρὸ αὐτοῦ. Ὁ Ροβέρτος, φέρων τὰ μετὰ σιδηροῦ πέλματος ὑποδήματα αὐτοῦ, διεπέρασεν αὐτὸ ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν. Ἐγίνωσκεν ὅτι λέμβος τις ἦν προσδεδεμένη ἐν νησιδίῳ, εἰς μικρὰν κειμένη ἀπὸ τῆς παραλίας ἀπόστασιν, καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ἡ θάλασσα ἦν ἐλευθέρη ἢ σχεδὸν ἐλευθέρη. Δὲν ἰδύνατο νὰ υποφέρῃ τὸ σπαρτακτικὸν θέαμα τῆς θλίψεως τῆς Φρίδας. Ὁ Ροβέρτος ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν: «Θά μεταβῶ μέχρι τοῦ νησιδίου καὶ δὲν θά ἐπιβῶ τῆς λέμβου· διότι ὁ θάνατος εἶναι βέβαιος». Καὶ πραγματικῶς οἱ αἰφνίδιοι στρόβιλοι χιόνος λυσσωδῶς ἐμαίνοντο, ὁ ἄνεμος ἐμυκᾶτο καὶ αἱ παγοστοιβάδες συγκρουόμεναι ἐθραύοντο μετ' ἀπαισίου θορύβου.

Ἐν τούτοις παρὰ τὸ νησιδίον ἡ θάλασσα ἐφαίνετο ἀρκετὰ ἤρεμος. . . Ὁ μέλας βράχος ἐφαίνετο ἐγγύτερον. «Ἐντὸς μιᾶς ὥρας, ἐσκέπτετο ὁ Ροβέρτος, διὰ τοῦ εὐνοϊκοῦ τούτου ἀνέμου θά φθάσω εἰς τὸν βράχον. Διατί νὰ μὴ πράξω ὅ,τι ἐπραξεν ὁ πατήρ Χριστιανός; Ἰπεσχέθη τῇ Φρίδᾳ νὰ μείνω· ἀλλ' ἐάν, χάρις εἰς ἐμέ, ἐπανελθῇ ὁ Ἄξελ εἰς τὴν ζωὴν, θά μοι συγχωρήσῃ τὸ ψεῦδος. Ἐπειτα κάλλιον ν' ἀγωνισθῶ ἡρωϊκῶς καὶ ὡς καρτερικῶς ναύτης ἐναντίον τῶν πάγων καὶ τῶν κυμάτων ἢ νὰ παραστῶ ἀνίσχυρος καὶ δεῖλός μάρτυς τῆς ἀγωνίας παιδὸς καὶ τῆς ἀπελπισίας γυναικός».

Πάντες οὗτοι οἱ διαλογισμοὶ ταχέως διῆλθον διὰ τοῦ πνεύματος τοῦ

Ροβέρτου. Ὡς οἱ ἐνεργητικοὶ ἄνδρες ἐσκέπτετο ταχέως καὶ ἐνήργει πολλῷ ταχύτερον οὕτως ὥστε ἐδρῆθαι. ἀσυναισθήτως σχεδόν, ὀρθὸς ἐν τῇ λέμβῳ, ἔχων τὸ ἱστίον ἀναπεπταμένον πρὸς τὸν ἄνεμον καὶ κρατῶν μετὰ σταθερότητος τὸ πηδάλιον, ὅπερ διηθῆνε κατ' εὐθείαν πρὸς τὸν βράχον τῆς Παρθένου.

Ἡ λέμβος, ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ὠθουμένη, ἔκλινε τρομερῶς, ἀλλ' ἀνηγειρέτο καὶ ἐθεθίζετο ἐν τοῖς κύμασι. Ὑπερμεγέθη ὄρη πάγου παρήρχοντο ὡς γιγαντιαῖα, ἄφωνα φάσματα.

Ὁ Ροβέρτος διὰ μιᾶς στροφῆς ἀπηλλάσσετο αὐτῶν καὶ ἀνεκτάτω τὴν ὁδὸν αὐτοῦ. Εἰσοσκίς τὸ σκαφίδιον περιῆλθεν εἰς τὴν κρισιμοτάτην θέσιν νὰ καταποντισθῆ. Ἀλλ' ὁ Ροβέρτος ἦτο εἰς τῶν ἀνδρειοτέρων ναυτικῶν τοῦ Λιηδτμάρκεν . . . καὶ ἐπὶ τέλους ἤθελε νὰ φθάσῃ ἐκεῖ κάτω.

Δὲν ἐπρόκειτο περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ Ἄξελ καὶ τῆς εὐημερίας τῆς Φρίδας; Ὅποια χαρὰ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν!

Καὶ ἐνῶ ὁ χιονοστρόβιλος περιέβαλλεν αὐτὸν διὰ τῶν διαπεραστικῶν αὐτοῦ συστροφῶν, ἐνῶ οἱ γιγαντιαῖοι ἀπειλητικοὶ πάγοι ἔτρεχον παραπλεύρως αὐτοῦ ἐν μέσῳ τοῦ ὠχροῦ, τρομεροῦ τούτου ζόφου καὶ τῆς νεκρικῆς ταύτης ἐρημίας, ὁ Ροβέρτος ἐμειδία ἀναπολῶν τὸ λάμπρον βλέμμα τῆς Φρίδας, ἣτις θά ὑπεδέχετο αὐτὸν τὴν ἐσπέραν ταύτην, ὅταν τὸ μεσονύκτιον θά ἐκόμιζε τὴν εἰδητιν ὅτι ὁ Ἄξελ δύναται νὰ ζήσῃ.

Ἐν τούτοις αἱ ὄραι παρήρχοντο. Ἦν ἡ 9, 10, 11 ὥρα καὶ τὸ λεπτὸν σκαφίδιον ἐξηκολούθει τὸν δρόμον αὐτοῦ. Ἀλλὰ μετ' ὀπόσης βραδυότητος! Ἀδύνατον νὰ τηρηθῆ εὐθεῖα γραμμὴ, διότι ἔδει ν' ἀποφύγῃ τοὺς πάγους καὶ νὰ λοξοδρομηθῇ.

Ἐπὶ τέλους ἰδοὺ ὁ βράχος· αἱ τῶν κυμάτων παλινοδαίαι εἶναι σφοδρότεραι· μάλιστα· ἐδῶ δέον νὰ προσορισθῆ τὸ σκάφος. Μετὰ κόπου ἀπείρου κατώρθωσε νὰ πτύξῃ τὸ ἱστίον περὶ τὸν ἱστόν, ἐκράτησε τὸν κάλιν καὶ δ' ἐνὸς ἰλματός ἐρρίφθη ἐφ' ἐνὸς βράχου. Ὁ πους αὐτοῦ ὠλίγησεν δι' ὑπερανθρώπου προσπαθείας ἐκρεμάσθη ἀπὸ λίθου καὶ παρὰ τὰ μαινόμενα κύματα κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς ἐπίπεδον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου καὶ ἀνῆλθε. Χάριτι θεῆς ἐσώθη ἀσφαλῶς. Δὲν ἀφῆκεν ὅμως τὸ σχοινίον καὶ μολοντί ἡ λέμβος μανιωδῶς κατὰ τῶν βράχων ἐφέρετο, ἐγίνωσκεν ὅτι αἱ σανίδες αὐτῆς ἦσαν ἰσχυραὶ καὶ οὐδαμῶς ἀνησύχει διὰ τὴν ἐπιστροφὴν.

Ἄλλ' ἡ Μάρη Παρθένος εὐρίσκετο πάντοτε ἐκεῖ. Ὁ Ροβέρτος ἀφίκετο πλησίον αὐτῆς καὶ, γονυπετήσας, ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν αὐτῆς καὶ ἐζήτησε θαῦμα . . . μάλιστα θαῦμα· διότι ὁ Ἄξελ εἶναι λίαν ἀσθενής, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἡ νύξ ἦτο ἡ τῶν Χριστουγέννων, καὶ ἡ Παρθένος ὀφείλει ν' ἀνταμείψῃ τὸν ἡρωϊσμόν ἐκεῖνου, ὅστις τοσοῦτους διῆλθε κινδύνους, ἵνα ἐπικαλεσθῆ τὴν βοήθειαν αὐτῆς.

Ὅταν ἐτελείωσε τὴν ἱκεσίαν αὐτοῦ, παρητῆρησε τὴν θάλασσαν . . .

— Μήπως εἶναι ὄνειρον, ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν· μήπως εἶναι ὄραμα; . . .

Καὶ πραγματικῶς ἰδοὺ ὅτι ἕτερα λέμβος ὁμοία πρὸς τὴν ἰδικὴν του φαίνεται προχωροῦσα πρὸς τοὺς βράχους. Διασχίζει τοὺς πάγους, τολμηρῶς διανοίγει ἑαυτῇ ὁδὸν ἐν μέσῳ τῶν κινουμένων τούτων ὄρων καὶ μετ' ὀλίγον, οὐδεμίαν πλέον ἀμφιβολία, διηθῆνετο πρὸς τὸν βράχον τῆς Παρθένου.

Ρῆγος τρόμου κατέλαβε τὸν Ροβέρτον· ἂν ἦτο ἡ Φρίδα; . . . Ἄν εἶχε τὴν ἀσυνεσίαν νὰ ἔλθῃ! Τότε κατῆλθε καὶ ἐφώνησε:

— Φρίδα! Φρίδα!

— Ροβέρτε! Ροβέρτε!

— Θεέ μου! ἐκεῖνη εἶναι!

Δὲν πρόκειται ὅμως πλεον περὶ ἀπαλότητος ἢ συγκινήσεως. Οὐδέποτε ὁ Ροβέρτος ἠσθάνθη πλεον θάρρος ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ μετίζονα δύναμιν ἐν τοῖς βραχίουσιν . . .

— Ρίψε τὸ σχοινί! ἐφώνησεν αὐτῇ.

Ἡ Φρίδα μετὰ στιβαρῶς χειρὸς ἐρρίψε σχοινίον, ὅπερ ἔφθασε συρίζον μέχρι τοῦ Ροβέρτου, ὅστις ἐκράτησεν αὐτό, ἔσυρε τὴν λέμβον μέχρις αὐτοῦ καὶ ἔλαβεν εἰς τοὺς βραχίονας αὐτοῦ τὴν Φρίδα ἐξησθημένην καὶ ἐξηντημένην ἐκ τῆς τελευταίας ταύτης ἀποπειρας.

— Ἐσώθημεν! ἐσώθημεν! ἐφώνησεν ὁ Ροβέρτος.

Δὲν ἐσκέφθη πλέον νὰ ἐλεγγῆ αὐτῆς τὴν τολμὴν, λίαν δ' εὐτυχῆ ἑαυτὸν ἐλογίζετο, ἐπὶ τῷ ὅτι εὐρίσκετο παρ' αὐτῇ. Ἀμφότεροι ἦδη κα-

τηνότησαν ὅτι ὁ Ἀξέλ δὲν θ' ἀποθάνῃ, ὅτι ἡ Μαύρη Παρθένος συγκινηθήσεται ἐκ τῆς γενναιοψυχίας αὐτῶν καὶ ὅτι ἦσαν ἄξιοι νὰ ζήσωσι καὶ μάλιστα ν' ἀγαπῶνται, τοῦθ' ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ μέγα καὶ μόνον τοῦ βίου εὐτύχημα.

Καὶ ἐπλήρου αὐτὴν ἐρωτήσεων :

— Πῶς ἠδυνήθησιν νὰ ἔλθῃς; Αὕτη εἶναι λέμβος τοῦ Χριστιανοῦ, δὲν ἔχει οὕτως; Ὁ Χριστιανὸς λοιπὸν σὲ ἀφῆκε ν' ἀναχωρήσῃς; . . . Ὅποια φοβερὰ νύξ! Ἄ! Φρίδα! ἐὰν ἐγνωρίζες ὅπου σὲ ἀγαπῶ!

Δὲν γνωρίζω τί ἄλλα ἐλέχθησαν, προσέθηκε ἐν τέλει ὁ φιλλανδὸς ἀλιεύς τὴν προίαν ὅμως, ἅμα ὡς ὁ ἠγρὸς ἥλιος τοῦ δεκεμβρίου ἐνεφανίσθη ἐν τῷ ὀρίζοντι, ἠθέλησαν νὰ ἀναχωρήσωσιν, ἀλλ' ἡ ἐπιστροφή ἦτο ἦτοτον αἰσία, διότι τὸ σκάφος αὐτῶν συνετριβή μεταξὺ δύο γίγαντιαίων ὀρέων πάγου. Ἀνυπόμονοί τινες ἀλιεῖς ἐπὶ μακρὸν ἔβλεπον τὴν ἐγκαταλειμμένην μικρὰν λέμβον νὰ ἐπιπλέῃ ὡς σύντριμμα ἐν μέσῳ τῶν πύλων καὶ εἶτα νὰ ἐξαφανισθῇ πρὸς βορρᾶν . . .

Ἡ Φρίδα καὶ ὁ Ροβέρτος ἐξέλιπον πλέον.

Καθὸσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Μαύρην Παρθένον, αὕτη ἐξεπλήρωσε τὴν εὐχὴν αὐτῶν. Ὁ μικρὸς Ἀξέλ ἰάθη καὶ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἡ κακὴ μοῖρα τοῦ Λιγδομάρκην ἀπεσκορακίσθη, διότι ἡ τοῦ βράχου Παρθένος δὲν ἀπῆγτει πλέον ὡς πρότερον ἐτήσιον θῦμα, καὶ ἤδη οὐδεὶς πλέον ὑφίσταται φόβος.

Ο ΕΜΠΙΣΤΟΣ.

ΔΙΗΓΗΜΑ.

(Συνέχεια, ἴδε προηγούμενον ἀριθμὸν).

II.

Ὅτε ὁ Σερᾶν ἐκ τῆς κρηπίδος τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ εἶδεν ἀπερχομένην τὴν ἀμαξοστοίχιαν, ἣτις ἀπέφερε τὸν στρατηγὸν μετὰ τῆς συζύγου του, ἐλυπήθη πρᾶγματι σφόδρα. Καὶ ἀληθῶς, ἀπουσία ἐξ ἑβδομάδων ἤτό τι, ὅπερ δὲν ἠδύνατο ἀλλ' ἡ νὰ θλίψῃ αὐτόν, διότι ἡγάπα πολὺ, ὑπέροχον τὴν ὀραίαν κόμην. Πρὸ πάντων ἡγάπησεν αὐτὴν ἐξαιρετικῶς κατὰ τὰς πρώτας δέκα πέντε ἡμέρας, αἵτινες παρηκολούθησαν τὴν ἀμοιβαίαν ἐξομολόγησιν.

Ὁ Κάρολος Σερᾶν δὲν ὤμοσεν ἔρωτα πρὸς τὴν Μαρίαν, διότι προσεχώσθαι θὰ ἔμενε χήρα καὶ πλουσιωτάτη. Ἀποδῶμεν αὐτῷ τὴν δικαιοσύνην ταύτην ὅτι κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας δὲν ἐσκέφθη οὔτε τὸν πλοῦτον, οὔτε τὴν χηρείαν. Εἶχε μόνον εὖρει γυναῖκα κομψήν, πλήρη θελγήτρων, ἡπιωτάτου χαρακτῆρος καὶ σχεδὸν ἄγευστον τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου, πέραν τοῦ σημείου ὅπερ δύναται τις μόνος νὰ φαντασθῇ, καὶ ἐκολάκνευσεν αὐτὴν ἐν πλήρει σεβασμῷ καὶ πιφυλακτικότητι, ὅστις ἀποτελεῖ τὸν μόνον τρόπον ἐπιτυχίας παρὰ τιμῆν γυναικί.

Οὐδ' ἐπὶ μίαν στιγμὴν ὁ Κάρολος εἶχε σκεφθῆ περὶ τοῦ κακοῦ, ὅπερ ἠδύνατο νὰ προξενήσῃ εἰς τὸν γέροντα αὐτοῦ συγγενῆ, ὅστις ἠεταχειρίζετο αὐτόν ὡς υἱόν, οὔτε περὶ τῆς ταραχῆς καὶ τῶν τύψεων, ἅς ὁ ἔρωσ αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ γεννήσῃ παρὰ τῆ νεαρᾷ γυναικί. Ἐὰν πᾶς τις ὤφειλε νὰ σκέπτηται ταῦτα, τότε ὁ βίος θὰ ἦτο ἀφόρητος. Καὶ ἔπειτα πρὸς τί;

Ὅτε ὅμως εἰς ἀπάντησιν τῆς συμπεριφορᾶς αὐτοῦ ὡς ὑποψηφίου, εἶδε τὴν Μαρίαν ὠχρῶσαν, εἶτα ἀδυνατοῦσαν, ἀποφεύγουσαν αὐτόν καὶ τελευταῖον δεικνύουσαν πάντα ἐκείνα τὰ ἐξωτερικὰ φαινόμενα, τὰ προδίδοντα γυναῖκα παλαιούσαν κατὰ ζωηροῦ πάθους, ἀπέβη ὑπερόφανος καὶ ἐλυπήθη σφόδρα ἰδὼν τὰ πράγματα νὰ περιπλέκωνται. Εἶναι λίαν κολακευτικὸν νὰ ἦναι

τις ἀντικείμενον ἀληθοῦς ἔρωτος, ἀλλ' ἐξ ἴσου εἶναι ἐνοχλητικόν.

Ἔνεκα τούτου ὡς ἄνωθεν μῆνυμα ἀπεδέξατο τὴν εἰδήσιν ὅτι ὁ στρατηγὸς ἦτο ἀσθενὴς καὶ ὅτι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὲν θὰ ἔβλεπε τὰ φυτὰ τῆς ἀνοιξέως ἀνθίζοντα.

«Τὴν νυμφεύομαι! εἶπε καθ' ἑαυτόν, ποῖα λαμπρὰ δουλειὰ καὶ ποῖα ἀξιολόατρευτος γυνή!»

Δὲν ἠναγκάσθη νὰ τροποποιήσῃ μεγάλως τὴν συμπεριφορὰν του, διότι οὐδέποτε ἡ Μαρία ἠδύνατο νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ νεαροῦ ἀνδρὸς ἐξομολογηθεὶς ἔρωσ ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἄλλον σκοπὸν ἢ τὸν γάμον, ἀπομεμακρυσμένον μὲν ἔτι, ἀλλὰ πιθανὸν ἐν τῷ μέλλοντι. Ἦκουσε λοιπὸν αὐτὸν ἐν σιγῇ καὶ ἡ συνδιχλεύς αὐτῶν ἐπερατώθη διὰ τῶν ἐξῆς λέξεων, ἅς ἐπρόφερε τρέμουσα, ὡσεὶ ἐξέφερε τὴν εἰς θάνατον καταδίκην τοῦ στρατηγοῦ.

— Εἶμαι ἰδικὴ σου ἐνόσω ζῶ καὶ αἰωνίως.

Ἴσως θὰ φανῇ παράδοξον, εἶναι ὅμως ἀφ' ἐτέρου βέβαιον ὅτι ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῦ Καρόλου ἡ Μαρία ἀπώλεσε πολὺ ἐκ τῶν θελγήτρων, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐγένετο βέβαιος ὅτι θ' ἀνῆκεν αὐτῷ διὰ βίου. Δὲν ἦτο πλέον ὀραῖον πάθος συνοδεύμενον ὑπὸ τῶν παρομαρτουσῶν τρικυμιῶν καὶ τῆς θελατικωτάτης εἶτα γαλήνης, ἀλλ' ἦτον ἀραβῶν συνήθης ἀσπῶν. Ἡ ἀπρόσβλητος τιμιότης τῆς γυναικὸς καθίστα ἀδύνατον πᾶσαν τολμηρὰν προσβολήν.

Κατ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν, ἣν δὲν ἠδύνατο βεβαίως ν' ἀποκαλέσῃ τις συνένωσιν, ὁ Οὐβέρτος δὲ Ριβελαί ἔλαβεν ἐξαίφνης γνῶσιν ἐκείνου, ὅπερ θὰ προετίμα νὰ ἀγνοῇ.

Μετὰ λεπτοτάτης διπλωματικῆς τέχνης ἐπλησίασε τὸν φίλον του καὶ ἤρξατο νὰ σπουδάζῃ αὐτόν ἐκ τοῦ πλησίον. Ἐν τῷ κόσμῳ οἱ ἄνθρωποι ἀποβαίνουσι φίλοι διὰ ν' ἀγαπῶσι πλειότερον ἀλλήλους, ἀποκαλοῦσιν ἀλλήλους «ἀγαπητέ», καὶ ὅμως οὐδαμῶς ὁ εἰς φροντίζει περὶ τοῦ ἄλλου. Οἱ δύο νέοι ἦσαν τοιοῦτοι φίλοι, ἐπομένως ὁ Οὐβέρτος ἀπεφάσισε νὰ ἐξερευνήσῃ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνθρώπου, εἰς ὃν ἐθελουσίως παραδίδοτο ἡ γυνή, ἣν ἐκεῖνος θὰ ἡγάπα τόσον τρυφερῶς καὶ τόσον εὐγενῶς.

Ἡ ἐργασία αὕτη δὲν ἦτο περίπλοκος, ὡς οὐδ' ὁ χαρακτῆρ τοῦ Σερᾶν.

Μετὰ παρέλευσιν ἐξ μόλις ἑβδομάδων ὁ Οὐβέρτος ἐσχημάτισε τὴν πεποιθήσιν ὅτι ἡ νεαρὰ κόμησσα συζευγνυομένη τὸν νέον, ὃν ἐξελέξατο, θὰ συνωμολόγῃ, τὸ δὴ λεγόμενον, ἀσύμφορον συναλλαγὴν. Κατὰ τὸ αὐτὸ ὅμως διάστημα ἡ Πρόνοια, ἣτις ἔχει ἐπίσης ἐνίοτε τὰς κωμικὰς αὐτῆς φαντασιοπληξίας, ἐπανάφερον εἰς Παρισίους τὸν στρατηγὸν οὐχὶ ἐτοιμοθάνατον, ὡς εἶχον ὑποθέσει πάντες οἱ ἰδόντες αὐτόν ὅτε ἀνεχώρει εἰς Βισύ, καὶ αὐτοῦ ἔτι τοῦ ἱατροῦ συμπεριλαμβανομένου, ἀλλὰ σπουδαίως ἀναρρώσασα καὶ διατεθειμένον, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, νὰ διεκδικήσῃ ἔτη τινα ἐτι ἀπὸ τοῦ βίου.

Εἴπωμεν ἀμέσως πρὸς ἔπαινον τῆς κομῆσεως Μαρίας ὅτι οὐδμιαν ἠσθάνθη δυσἀρεσκίαν ἐκ τῆς ἀνεπίστου ταύτης ἀναρρώσεως. Ἡ καλὴ καὶ εὐσεβὴς αὐτῆς καρδιά, μολονότι ἀφισταμένη εἰς μεμακρυσμένους ὄνειρους ἔρωτος, ὃν τιμῶς συνεμερίζετο, οὐδέποτε παρετήρησεν ἀνευ φρίκης τὴν ἀναπόφευκτον κρίσιν, ἣτις θὰ ἐξησφάλιζεν αὐτὴ τὴν εὐημερίαν. Ἐὰν ἡ κρίσις ἀνεβλάλετο, ἐπὶ τέλους ἦτο καὶ τοῦτο κέρδος. Ἀπαραλλάκτως ὅπως ὁ βασανιζόμενος ὑπὸ ὀδονταλγίας, ὅστις πρόκειται νὰ ἐξαγάγῃ ὀδόντα καὶ ὅστις, ἂν καὶ γινώσκων ὅτι ἡ ὀριστικὴ αὐτοῦ ἀνάπαυσις ἐγκεῖται ἐν τούτῳ, ἐπιστρέφει εἰς τὸν οἶκόν του χωρὶς νὰ κρούσῃ τὴν θύραν τοῦ ὀδοντοιατροῦ, ἅμα ὡς ἐπ' ἐλάχιστον ὁ ὁδοὺς αὐτοῦ ἤθελε δειχθῆ πρὸς αὐτόν φιλόανθρωπος.

Ὁ Κάρολος Σερᾶν δὲν εἶχε καρδίαν ὑπὸ θρησκευτικῶν ἰδεῶν ἐμπνεομένην, ἔνεκα δὲ τούτου ἐπὶ τῇ ἐπιστροφῇ ταύτῃ δὲν ἔψαλε δοξολογίαν. Ἐπειδὴ δὲν εἶχε λίαν ἀνεπτυγμένον τὸ αἰσθημα τοῦ σεβασμοῦ τῶν προσώπων, ἐξέφρασε φανερῶς τὰς περὶ τούτου σκέψεις αὐτοῦ, μὴ φροντίσας νὰ περικαλύψῃ αὐτὰς δι' ἐκφράσεων πολὺ ἐλαφρυντικῶν, καὶ μὲ τὴν ἐλευθεριότητα ἐκείνην, ἣν ἔχουσιν

οίνομιζοντες εαυτούς Ναρκίσσους, οί οποιοι επί τέλους άδιαφοροῦσι περὶ τῆς περὶ αὐτῶν γνώμης τῶν άλλων. Οὕτω μιξ τῶν ἡμερῶν ἐξέφρασεν άπροκαλύπτως εἰς τὸν Ριβελαί τὴν δυσάρεσκεϊαν, ἣν προῦξένει αὐτῶ τὸ ἐμπόδιον τοῦτο.

— Αὐτὸ τὸ σαπιολέμονο! εἶπεν ἐν οἰκτρῶ άνευλαθείᾳ, θέλων νά σημάνη τὴν ἐκ τῆς άσθενειας κιτρινήν μορφήν τοῦ στρατηγοῦ. Αὐτὸ τὸ σαπιολέμονο νά μὴ βλάη, ἀδελφέ, εἰς τὸν νοῦν του καὶ καλὰ νά κολληθῆ εἰς τὴν ζωήν; Καὶ ἐγῶ ἐνόμιζον ὅτι τὸν ἔστειλαν εἰς τὸ Βισῦ διὰ νά τὸν παραχώσουν ἐκεῖ!

— Ἐὰν κερδήσης λοιπὸν τίποτε ἐκ τοῦ θανάτου του; ἠρώτησεν ὁ Ριβελαί.

— Βεβαίότατα!

Εἶτα ὅμως μετανοήσας ἐπὶ τῇ ἐκφράσει του ταῦτη, προσέθηκεν οἰονεὶ ἐπεξηγῶν αὐτήν.

— Ἐὰν λάθω διακοσίας χιλιάδας φράγκων κληρονομίαν.

— Γρήγορα τρώγονται τὰ φράγκα, παρετήρησεν ὁ Ριβελαί.

— Ὁ Σεράν ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν διὰ τρόπον σημαίνοντος ὅτι ἤξεύρει πλείότερα τῶν ὄσων εἶπεν. «Δυστυχῆς γυνὴ! ἐσκέψατο ὁ ἔμπιστος. . . Καὶ νά σκέπτομαι ὅτι δὲν δύναμαι νά πράξω τίποτε!»

Ἐν τούτοις ὁ στρατηγὸς ἐξηκολοῦθει ἀναρρωνύων βαθμηδόν, ἐφ' ᾧ συνεβούλευσαν αὐτὸν νά μεταβῆ εἰς τὰ νότια κλίματα. Ἄπεφάσισε λοιπὸν νά μεταβῆ ἐπὶ τινὰ καιρὸν εἰς Κάννας.

Ἡ κόμησσα Μαρία σφόδρα ἐλυπήθη ἐκ τούτου. Καθὼς πολλὰί άλλαι κυραὶ λεπταὶ καὶ εὐγενεῖς, μεθ' ὑπομονῆς ἐνεκαρτέρει σκεπτομένη ὅτι, ἂν δὲν ἦτο συνηνωμένη πρὸς τὸν άνδρα, ὃν ἠγάπα, ἤρκει ὅτι ἠδύνατο νά βλέπῃ αὐτὸν συχνάκις καὶ νά συνδιαλέγηται μετ' αὐτοῦ. Ὁ ἤχος τῆς φωνῆς τοῦ ἀγαπητοῦ άνδρός, μία λέξις τυφερὰ κλοπηδὸν ἀκουομένη, πάντα ταῦτα ἐχρησίμευον ὡς τροφή εἰς τὸν ἔρωτα αὐτῆς ἐπὶ ἡμέρας καὶ ἐβδομάδας καὶ παρρειχον αὐτῇ οἰονεὶ γαλήνιον παρὰδεισον, ἐν ᾧ ἔζη ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς μετριωτάτης αὐτῆς εὐτυχίας.

Τούναντίον ὅμως ὁ χωρισμὸς ἦτο δι' αὐτὴν μαρτύριον. Τὸ Βισῦ ἤρχετο εἰς τὴν μνήμην αὐτῆς ὡς κόλασις, ὡς εἶδος παμμεγίστου λέθητος ἐν ᾧ ἐκόχλαζον άσθενεῖς, ἰατροί, ξενοδοχεῖα, λουτρῶνες, ἵπποι, κηφωδεῖα μετὰ διαβατικῶν θεατρικῶν ἑταιριῶν καὶ τὰ περὶμοῖα. Πάντα ταῦτα ἐπεφάνοντο καὶ ἐξηφανίζοντο διαδοχικῶς ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτῆς, ὡς λαχανικά ἐν κοχλάζοντι ὕδατι, πνιγόμενα ἐντὸς ἄτμου θερμοτάτου καὶ βρωμερωτάτου. . . Ἡ δυστυχῆς γυνὴ ἀναλογιζομένη ταῦτα ἔφρισεν. Πάντα δὲ ταῦτα, διότι αἱ ἐξ ἐβδομάδες διέρρευσαν, εὐρισκομένης αὐτῆς μακρὰν τοῦ ἀγαπητοῦ προσώπου, φαιδρυνόμεναι ἄπαξ τῆς ἐβδομάδος διὰ μιᾶς ἐπιστολῆς τοῦ Καρόλου, ἐν ᾗ οὗτος ἐπληροφόρει τὸν στρατηγὸν περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ πύργου καὶ πρὸ τῆς ὑπογραφῆς του ὑπέβαλλεν εἰς τὴν κόμησσαν «τὰ βαθύτατα αὐτοῦ σέβη». Ὅταν εἶδεν ἑαυτὴν ἠναγκασμένην ν' ἀρξῆται αὐθις τοῦ αὐτοῦ τρόπου τοῦ ζῆν, τούτέστι νά ὑπομείνῃ τὸν χωρισμὸν, ἠτόσον ἡσύχου χαρακτῆρος καὶ τόσον ὑπομονητικῆ συνήθως αὕτη γυνὴ κατελήθη ὑπὸ ζωντῶν αἰσθημάτων ἀπογνώσεως καὶ ἀνυποταξίας.

— Δὲν θὰ ὑπάγω! ὄχι, δὲν θὰ ὑπάγω! ἀνέκραξε πλήττουσα τὸ ἔδαφος διὰ τοῦ ποδὸς μιξ τῶν ἡμερῶν, καθ' ἣν εὐρίσκετο μόνη ἐν τῷ ὄμματι, εἶναι ἀνυπόφορον, ἀνήκουστον νά μοὶ ἀφαιρῶσι τὴν μόνην μου χαρὰν, τὴν μόνην μου παρηγορίαν! Ἐὰν εἰπῶ εἰς τὸν στρατηγὸν ὅτι θέλω νά μείνω εἰς Παρισίους. Οὐδέποτε ὁ Καρόλος θὰ δυνηθῆ νά ὑπομείνῃ τριῶν μηνῶν χωρισμὸν!

Ἐἰρως καθίστα αὐτὴν τόσον τολμηρὰν, ὥστε ἔθρασύνθη μὲχρι σημείου νά κάμῃ παρατηρήσεις εἰς τὸν στρατηγὸν.

— Τὸ μεσημβρινὸν κλίμα σὰς ὠφελεῖ. φίλε μου, εἶπε μεμετρημένως καὶ μετὰ μεγάλης διπλωματίας, ἐμεῖ ὅμως ἤξεύρετε πόσον μὲ βλάπτει ἡ ζέστη, καὶ ἐπομένως. . .

— Ἐννοῶ ἀγαπητῆ μου, εἶπεν ὁ στρατηγὸς διακόπτων αὐτήν. Προτιμᾶς νά μείνης εἰς Παρισίους αὐτὸν τὸν χειμῶνα, καὶ

τὸ ἐννοῶ καὶ τοῦτο, διότι εἶναι μάλλον εὐχάριστον. Εἶσαι ἑλευθέρα νά τὸ πράξῃς, δὲν θὰ σὲ ἐμποδίσω ἐγῶ. Ἐάν ὅμως ἀπέθνησκον ἐκεῖ κάτω, ἐνῶ σὺ εὐρίσκεσαι ἐδῶ, ὁ κόσμος θὰ σὲ κατακρίνη, καὶ σὺ δὲ αὐτῇ, Μαρία, διότι γνωρίζω καλῶς τὴν καρδίαν σου, θὰ λυπηθῆς πολὺ.

Ὁμιλῶν προσέλαθεν ὕψος ἠπιώτερον. Ἀρξάμενος διὰ τῆς τραχύτητος ἐκείνης, ἦτις προσιδιάζει εἰς ἀνθρώπους συναισθανομένους ὅτι καθίστανται βέρος ἐν τῷ βίῳ τῶν άλλων, ἐπεράτωσε τὴν ἀπάντησίν του δι' ὕψους σχεδὸν πατρικοῦ. Ἡ σύζυγός του προσέκλινε πρὸς αὐτὸν διὰ νά ἀποκρύψῃ τὰ δάκρυα, ἀπερ ἀνέβαινον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς αὐτῆς, καὶ ἠσπάσατο τὸ γεγηρακὸς καὶ φαλακρὸν μέτωπον τοῦ στρατηγοῦ. Ἡ καρδία αὐτῆς ἦτο πλήρης θλίψεως, ἐν τούτοις ἐφαίνετο αὐτῶ προσμειδιώσα.

Ἄφριε ν' ἀναχωρήσῃ! Οὐκ ἦν άλλως γενέσθαι. Εἰς τὴν Μαρίαν ἐπῆλθε τότε ἔμπνευσις. Ἐν εὐνοικῇ τινι στιγμῇ ἔλαβε κατὰ μέρος τὸν Οὐβέρτον, τὸν ἰδιαίτερον αὐτῆς φίλον, πρὸς ὃν, ἀπὸ τῆς ἐπιστροφῆς αὐτῆς, δὲν ἠδύνατο νά μὴ δεικνύῃ φανεράν προτίμησιν.

— Φίλε μου, εἶπεν αὐτῶ διὰ τοῦ ἀθῶου καὶ παιδικῆ ὄλως ὕψους ἐκείνου, ὅπερ ἀπετέλει ἰδιόζων παρ' αὐτῇ θέλητρον, ἀληθινὴ μου φίλε. Δύνασθε νά μοὶ παρὰσχῃτε μίαν μεγίστην ὑπηρεσίαν;

«Ἐὰν κάμῃ πάλιν καμίαν μεγάλην ἀνοησίαν!» εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Οὐβέρτος.

— Δὲν δύναμαι νά λαμβάνω εἰδήσεις ἀπ' εὐθείας παρὰ τοῦ Καρόλου, ἐξηκολοῦθησεν ἐν συγκινήσει. Ἐγῶ δύναμαι νά τῷ γράψω ὅταν θέλω, ἐκεῖνος ὅμως δὲν δύναται. Ὁ σύζυγός μου ἀφ' ἑτέρου λησμονεῖ πολλάκις νά μοὶ κάμῃ λόγον περὶ τῶν ἐπιστολῶν, τὰς ὁποίας λαμβάνει. Γράφετέ μας λοιπὸν σεις! Καὶ ἐν ἐκάστη ἐπιστολῇ λέγετέ μοι, ὡς ἐκ τύχης καὶ ὄλως ἀδιαφόρως, τί κάμνει ὁ Καρόλος καὶ πῶς πηγαίνει. Σὰς παρκαλῶ. Ἐάν ἤξεύρατε. . . Ἐὰν μείνωμεν ἐκεῖ κάτω τοῦλάχιστον ἐπὶ τρεῖς μῆνας!

Ἦτο ἑτοίμη νά κλαύσῃ, τὰ χεῖλη αὐτῆς ἔτρεμον, καὶ μετὰ δυσχερείας ἠδύνατο νά συγκρατήσῃ ἑαυτήν.

— Τί παρὰδόξος παραγγελία! ἐσκέψατο ὁ Οὐβέρτος μετὰξὺ ὀργῆς καὶ συγκινήσεως ἐν ταῦτῳ διατελῶν. Καλῶς ἔλεγον ὅτι θὰ ἔπραττε καμίαν ἀνοησίαν! Καὶ τὴν ἀνοησίαν αὐτὴν τὴν ἔπραξε, διότι τῷ ἔγραψεν ἤδη.

— Ἐχει πολλὰς ἐπιστολάς; ἠρώτησεν ὁ Οὐβέρτος ἀντὶ πάσης ἀπαντήσεως.

— Βέβαια. . . εἶπεν ἡ νεαρά γυνὴ, ἐρυθριῶσα κατὰ τὴν ἀξιοκατάκριτον αὐτῆς συνήθειαν.

«Ἐὰν τραβήξω τὸν διάβολόν μου διὰ νά τὰς λάθω ὀπίσω, ἐσκέψατο ὁ Οὐβέρτος. Παρὰδόξον μὲν, άλλ' ὅμως κάτι μοὶ λέγει ὅτι αὐτὸς ὁ γάμος ποτὲ δὲν θὰ γείνη».

— Καλὰ, εἶπεν ἐκεῖνος, θὰ σὰς γράψω ἢ μάλλον θὰ γράψω εἰς τὸν στρατηγὸν πάσας τὰς ἐντεῦθεν εἰδήσεις.

— Δὲν θὰ γράφετε πρὸς ἐμέ; ἠρώτησε μὲ ὕψος παρακλητικόν.

— Ὅχι, κυρία, ὄχι πρὸς ὑμᾶς, ἀπήντησεν ὁ ἔμπιστος μετὰ σοβαρότητος.

Εὐρίσκεν αὐτὴν θαυμασίως ἀγαθὴν ἐν τῇ ἐκτάκτῳ αὐτῆς ἀπλοϊκότητι, ἐκαστῇ δὲ ἀπλοϊκότης αὐτῆς καθίστα αὐτὴν θελοτικωτέραν ἔτι εἰς τὰ ὅμματα αὐτοῦ, μολονότι πολλοὺς κατέβαλλε κόπους ὅπως μὴ φρονῆ περὶ αὐτῆς οὕτως.

Ἐπεθύμει νά ἐρωτήσῃ αὐτὸν τὴν αἰτίαν, δὲν ἐτόλημῃσεν ὅμως ἔνεκα τοῦ σοβαροῦ ὕψους, ὅπερ ἐκεῖνος εἶχε προσλάβει, καὶ ἐπομένως περιωρίσθη εἰς τὸ νά τὸν εὐχαριστήσῃ.

(Ἀκολουθεῖ).

Ο ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ

ΧΡΥΣΟΣΘΕΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΝΕΟΛΟΓΟΥ.